

Statens tilbud

Jordbruksforhandlingene

2005

Arbeidsdokument

3. mai 2005

1.	Innledning	4
2.	Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2005	5
2.1	St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og innstillingen fra Næringskomiteen.....	5
2.2	Regjeringens Sem-erklæring	6
2.3	Den økonomiske politikken.....	7
3.	Utviklingen i primærproduksjonen	9
3.1	Innledning	9
3.2	Arealutviklingen	9
3.3	Utviklingen i sysselsetting i jordbruket.....	9
3.4	Strukturutvikling.....	10
3.5	Geografisk utvikling	10
3.6	Produksjons- og markedsutvikling.....	11
3.7	Nærings- og bygdeutvikling	11
3.7.1	LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen.....	12
3.7.2	LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen.....	14
3.8	Likestilling og rekruttering.....	15
3.9	Miljø	16
3.9.1	Regionale miljøprogram.....	16
3.9.2	Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).....	18
3.9.3	Bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder	18
3.10	Økologisk landbruk	20
3.10.1	Utvikling i primærproduksjonen	21
3.10.2	Markedsutvikling for økologiske produkter.....	22
3.11	Kostnadsutviklingen	23
3.12	Inntektsutviklingen	23
3.12.1	Inntektsmulighetene i jordbruket	23
3.12.2	Lønnsutviklingen for andre grupper	26
4	Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd	28
4.1	Foredling og omsetning	28
4.2	Prisutviklingen på matvarer.....	28
4.3	Industri og konkurranseforhold	30
4.3.1	Forhold som påvirker konkurransesituasjonen	30
4.4	Matmangfold	32
5	Importvernet og internasjonale forhold.....	33
5.1	WTO Landbruksavtalen	33
5.2	WTO-forhandlingene.....	34
5.3	MUL-import	35
5.4	Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk.....	35
5.4.1	Innledning	35
5.4.2	Forhandlinger med EU.....	36
5.4.3	Forhandlinger i regi av EFTA.....	37
6	Hovedtrekk i tilbudet.....	38
6.1	Innledning	38
6.2	Fornytt satsing på næringsutvikling – Landbruk pluss	38
6.3	Grunnlagsmaterialet.....	39
6.4	Rammen.....	40
6.4.1	Oppbygging av rammen.....	40
6.4.2	Næringsmiddelindustrien.....	42

6.5	Internasjonale forhold	42
6.6	Miljø.....	42
6.7	Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond	43
6.8	Strukturpolitikken	43
6.9	Andre hovedpunkter	43
6.10	Fordeling på priser og tiltak	45
7	Nærmere om viktige politikkområder	48
7.1	Landbruk Pluss	48
7.2	Næringsmiddelindustrien.....	48
7.3	En forbrukerrettet næringspolitikk	49
7.3.1	Trygg mat	50
7.3.2	Kosthold og ernæring	50
7.3.3	Matpriser	51
7.4	Landbrukets utviklingsfond.....	51
7.5	Næringsutvikling	54
7.5.1	Tiltak innenfor jordbruksavtalen.....	54
7.5.2	Øvrige tiltak.....	55
7.6	Miljøvirkemidler.....	58
7.6.1	Nasjonalt miljøprogram.....	58
7.6.2	Regionale miljøprogram.....	59
7.6.3	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler.....	60
7.6.4	Andre sentrale miljøvirkemiddel.....	61
7.7	Økologisk landbruk	61
7.7.1	Revidering av handlingsplanen	62
7.7.2	Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd	62
7.7.3	Utviklingstiltak.....	62
7.7.4	Forskning.....	63
7.8	Korn, kraftfôr og mel.....	64
7.8.1	Markedssituasjonen.....	64
7.8.2	Opplegget for kornsesongen 2005/2006	64
7.8.3	Matkorntilskuddet	65
7.9	Virkemiddelbruken i melkesektoren	65
7.9.1	Kvoteordningen for melk	65
7.9.2	Harmonisering mellom foretakstyper.....	66
7.9.3	Prisutjevningsordningen for melk	66
7.10	Kjøtt og egg	67
7.10.1	Markedsregulering for egg og fjørfekjøtt.....	67
7.10.2	Målprisgrunnlag kjøtt.....	69
7.11	Frukt, grønt og potet	69
7.12	Produksjonstilskudd	70
7.12.1	Tilskudd husdyr.....	70
7.12.2	Areal- og kulturlandskapstilskudd	71
7.12.3	Digitale markslagskart.....	72
7.12.4	Andre forhold vedrørende produksjonstilskudd.....	73
7.13	Velferdsordningene	73
7.13.1	Samordning administrasjonstilskudd avløserlag og tilskudd til landbruksvikarvirksomhet.....	73
7.13.2	Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.....	74
7.13.3	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	74
7.13.4	Tidligpensjonsordningen for jordbrukere.....	74

7.14	Andre politikkområder	74
7.14.1	Erstatning for tap i pålagt oppholdsperiode	74
7.14.2	Tilskudd til dyreavl og nedskrivning av veterinære reiser.....	75
7.14.3	Fremavl hagebruk, settepoteter og frø.....	75
8	Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150	77
8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	77
8.1.1	Innledning	77
8.1.2	Overførte beløp fra 2004 og omdisponering av bevilgninger i 2005.....	77
8.1.3	Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner).....	78
8.1.4	Post 70 Markedsregulering (mill. kroner).....	78
8.1.5	Post 74 Pristilskudd (mill. kroner)	79
8.1.6	Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)	80
8.1.7	Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner).....	80
8.1.8	Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner).....	81
8.1.9	Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner).....	81

1. Innledning

Statens forhandlingsutvalg viser til Jordbrukets forhandlingsutvalgs arbeidsdokument av 25.04.05, og legger med dette fram statens tilbud i jordbruksforhandlingene i 2005. Tilbudet legges fram som grunnlag for videre forhandlinger.

For bevilgninger over statsbudsjettet omfatter forhandlingene kalenderåret 2006 og omdisponeringer innenfor rammen for 2005. Videre skal det forhandles om målpriser for perioden 01.07.05-30.06.06. Statens forhandlingsutvalg foreslår at enkelte mindre spørsmål av teknisk karakter tas i forbindelse med gjennomgang av avtaleteksten for kommende periode.

I kapittel 2-5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som bakgrunn for forhandlingene. Relevante deler av det politiske grunnlaget, St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Stortingets behandling av denne, og regjeringens Sem-erklæring er også gjengitt i tilknytning til enkelte kapitler i dokumentet. Videre er Stortingets behandling av løpende jordbruksavtaler omtalt. Kapittel 6 omtaler hovedtrekkene i tilbudet og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikk-områder.

2. Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2005

2.1 St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og innstillingen fra Næringskomiteen

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 09.05.2000. I Innst.S. nr. 167 slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppkjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

"Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanseres over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte."

"Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet."

"Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles... Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere matvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter... Komiteen vil peke på betydningen av reell konkurranse både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen."

"Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen... Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensynet til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes."

”Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har også merket seg at Regjeringen likevel ser behov for en moderat utvikling i retning av større driftsenheter og at det i denne sammenheng vil være behov for å differensiere mellom produksjoner og mellom distrikter. Flertallet gir sin tilslutning til disse vurderingene. Strukturpolitikken i landbruket innebærer en avveining mellom flere hensyn. Ønsket om et landbruk med mange driftsenheter som gir et stort bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter et variert arbeidsmarked med inntektsmuligheter utenom bruket. Dette må veies mot kostnadene knyttet til å ha små enheter og, både når det gjelder å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling, behovet for overføringer og importbeskyttelse, samt utvikling i kostnadsnivå og konkurransevne.”

Hovedretningslinjene når det gjelder økonomiske og sosiale forhold er omtalt i kapittel 6. Om utformingen av de økonomiske tilskuddene heter det i Innst.S. nr. 167:

”Flertallet er enig i at det i framtida blir en hovedutfordring å utforme de økonomiske virkemidlene slik at samfunnsmålene oppnås mest mulig effektivt samtidig som vareproduksjonen tilpasses markedet.”

”Flertallet er enig i at det er nødvendig å omfordele jordbruksavtalens økonomiske virkemidler i retning av bruk som har ressursgrunnlag til å gi et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.”

”Flertallet viser til at det er klare stordriftsfordeler i melkeproduksjonen og mener virkemidlene samlet må stimulere til en moderat strukturutvikling for å sikre en tilfredsstillende inntektsutvikling for produsenter som har melkeproduksjon som et viktig bidrag til sysselsetting og inntekt.”

Forenkling har i flere år vært tema i jordbruksforhandlingene. Statens forhandlingsutvalg vil også i år peke på behovet for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket. Næringskomiteens flertall forutsatte at dette følges opp av forhandlingspartene. Flertallet var videre enig i at en slik forenkling ikke kan gjennomføres uten at det vil slå ulikt ut for enkeltbruk. Slike utslag må aksepteres for at en nødvendig forenkling skal kunne gjennomføres. Videre ligger Stortingets behandling av de løpende jordbruksoppgjør til grunn for forhandlingene i 2005, som omtalt i kap. 2 og kap. 6.

2.2 Regjeringens Sem-erklæring

I Sem-erklæringen fra 2001 heter det at:

”Desentralisert landbruk med variert bruksstruktur er viktig både av beredskapshensyn og av hensyn til behovet for trygg mat. Landbruket spiller en vesentlig rolle for å sikre levende bygder og spredt bosetting. Eiendomsretten og råderetten over ressursgrunnlaget er sterkt forankret i jordbrukssamfunnet. Dette utgjør et viktig grunnlag for et livskraftig landbruk og langsiktig ressursforvaltning. Ressursene må forvaltes på en bærekraftig måte slik at det biologiske grunnlaget og miljøkvaliteter i kulturlandskapet sikres. Jordvernet er viktig for å hindre at dyrket mark går tapt. Samarbeidsregjeringen vil søke å sikre Norge fortsatt handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitikk innenfor rammen av WTO og andre internasjonale avtaleverk. Både hensynet til handlingsrommet i landbrukspolitikken og behovet for bedre markedsbalanse nasjonalt tilsier en videre tilpassing til mer produksjonsnøytrale tilskuddsordninger. Samarbeidsregjeringen vil arbeide for et livskraftig landbruk som utnytter ny teknologi og nye markedsmuligheter og gir forbrukerne kvalitetsprodukter til konkurransedyktige priser. Forskjellen i matprisene i forhold til våre nabo-land bør reduseres.

Samarbeidsregjeringen vil:

- sikre rammevilkår som gir ny optimisme i landbruket. Økt forbrukerretting kan kombineres med fortsatt desentralisert landbruk med variert bruksstruktur. For å legge til rette for økte inntektsmuligheter for aktive utøvere og for å sikre den fremtidige rekrutteringen til landbruket skal det tas større hensyn til bruk hvor jordbruksproduksjonen utgjør et viktig bidrag til inntekten. Dette oppnås blant annet ved å sikre at også heltidsbonden får inntekter gjennom mer produksjonsnøytrale støtteordninger.
- sikre gode inntektsmuligheter fordi dette er avgjørende for å sikre matvaresikkerhet og tilstrekkelig produksjon av trygg mat med høy kvalitet.
- legge til rette for at aktive utøvere skal få en inntektsutvikling på linje med andre grupper i samfunnet.
- gi næringsutøverne i landbruket en mer selvstendig rolle. Det foretas en gjennomgang av skatte- og avgiftsreglene for landbruket. Inntektsfradraget (skattefradraget) føres videre.
- at importvernet fortsatt må sikre norsk landbruksproduksjon på viktige områder.
- sikre trygg mat til forbrukerne ved produksjon med helse- og miljøvennlige metoder og ved å ta hensyn til dyrenes velferd.
- opprinnelsesmerke matvarer og fremme tiltak for at økologiske produkter skal stå sentralt.
- forenkle dagens omfattende virkemiddelsystem for å få et mer fleksibelt og mindre detaljert regelverk.
- bidra til at den forestående omorganiseringen av kontrollvirksomheten fører til styrket kontroll både med importert og norskprodusert mat, sikre kvalitet og hindre smitte og sykdom.
- forbedre vilkårene for samdrift i landbruket. Reglene må sikre at utøverne er aktive brukere.
- videreføre målene og de grunnleggende prinsippene for pris- og markedsregulering for jordbruksvarer. Dette innebærer at landbrukssamvirket fortsatt skal ha en sentral rolle i gjennomføringen av landbrukspolitikken. Samtidig må uavhengige aktører sikres rettfærdige rammebetingelser. Sentrale konkurransevilkår må fastsettes av Statens landbruksforvaltning eller et annet uavhengig organ.
- sette arealgrensene i konsesjonsloven til 20 dekar fulldyrket mark og 80 dekar annet areal.
- vurdere konsesjonsgrensene i svin-, egg- og kyllingproduksjon som er direkte relatert til størrelse med sikte på å bedre inntektsmuligheter og reduserte kostnader.
- videreføre forhandlingsinstituttet, men forenklinger i forhandlingsopplegget vurderes.”

2.3 Den økonomiske politikken

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettfærdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene.

På lang sikt er det veksten i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden i Norge. Den økonomiske politikken må derfor legge avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor. Regjeringen har forbedret rammevilkårene for næringsvirksomhet og vil fortsette arbeidet med å redusere skatter og avgifter og iverksette andre tiltak som kan øke vekstevnen i økonomien.

Regjeringen vil følge retningslinjene for en forsvarlig, gradvis innfasing av oljeinntektene i økonomien. Den økonomiske politikken må samtidig bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene innebærer at pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. På den måten har pengepolitikken fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Bruken av oljeinntekter har kommet på et høyt nivå. Langsiktige utviklingstrekk i statens finanser innebærer at en bør bygge ned forskjellen mellom bruken av oljepenger og banen for forventet realavkastning av Statens petroleumsfond, noe Regjeringen tidligere har lagt til grunn må skje.

Den sterke økonomiske veksten i norsk økonomi gjennom 2004, synes å fortsette. Sammenliknet med Nasjonalbudsjettet 2005, er anslagene for den økonomiske aktiviteten i 2004 og 2005 justert opp, samtidig som situasjonen i arbeidsmarkedet er i bedring. Lave renter har bidratt til høy vekst i det private forbruket og boliginvesteringene. I tillegg har økte investeringer i oljevirkosomheten bidratt. Oppgangen er gradvis blitt bredere basert. Både industriproduksjonen og eksporten viser klare tegn til oppgang, og investeringene i næringslivet ser ut til å vokse raskere enn tidligere lagt til grunn. Veksten i internasjonal økonomi tok seg opp i løpet av fjoråret og det ventes god vekst også i år. Usikkerheten knyttet til utviklingen framover har imidlertid økt, først og fremst som følge av store ubalanser i amerikansk økonomi og virkningene på den økonomiske veksten av en vedvarende høy oljepris.

Oppsvinget i fastlandsøkonomien reflekteres også i at situasjonen i arbeidsmarkedet er i ferd med å bedre seg. Sysselsettingen økte gjennom 2004. Samtidig har flere personer meldt seg på arbeidsmarkedet slik at fallet i ledigheten så langt har vært begrenset. Det legges til grunn at sysselsettingen vil fortsette å øke i 2005, mens arbeidsledigheten som har vært stabil de siste månedene, faller moderat gjennom året.

Med utsikter til fortsatt god vekst den nærmeste tiden må hensynet til en stabil utvikling i økonomien, og spesielt behovet for å opprettholde et sterkt, konkurranseutsatt næringsliv, tillegges stor vekt. Til tross for relativt moderate lønnsoppgjør de siste par årene er kostnadsnivået fortsatt høyt, og mange norske virksomheter er sårbare etter flere år med sterk kostnadsvekst i forhold til våre viktigste handelspartnere.

3. Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Dette kapitlet skal belyse utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. Ved vurderingen av tallmaterialet må dette tas hensyn til. For mer utfyllende statistikk, vises det for øvrig til tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

3.2 Arealutviklingen

I perioden 1989-2000 var det en økning i totalt jordbruksareal i drift på 4,8 pst. Denne utviklingen har nå flatet ut, og for perioden 2000-2004 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å bli redusert med 0,7 pst., jf. tabell 3.1. Nedgangen i jordbruksarealet skyldes reduksjon i arealet med korn og oljevekster og spesielt andre åpen åker-vekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode, men likevel noe mindre enn tidligere år.

Tabell 3.1 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster (1000 dekar)

År	1989	1995	2000	2002	2003	2004 ¹⁾	Endring 2000-2004
Korn og oljevekster	3530	3449	3370	3320	3267	3261	-3,2 %
Eng og beite	5480	5926	6444	6552	6550	6543	1,5 %
herav overflatedyrket	1095	1294	1583	1635	1644	1656	4,6 %
Andre vekster	946	809	622	593	587	558	-10,3 %
Jordbruksareal i drift i alt	9956	10184	10436	10465	10404	10362	-0,7 %

¹⁾ Foreløpige tall for 2004.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

3.3 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket

Jordbruket sto for 3,5 pst. av samlet sysselsetting i 2004. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.2 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. På 90-tallet var den gjennomsnittlige nedgangen i sysselsettingen i jordbruket på 2,1 pst. pr år. SSB har nå gitt endelige tall for arbeidsforbrukstelingene i 2001 og 2003. Disse tallene viser at reduksjonen i arbeidsforbruk årlig er om lag 1 pst. lavere enn tidligere regnet med, men fortsatt viser disse tallene at nedgangen i sysselsettingen de siste årene har vist en økende tendens. Fra 2002-2005 var den gjennomsnittlige årlige prosentvise nedgangen på 3,3 pst. pr. år.

Tabell 3.2 Antall bruk i drift og årsverk i 1000 stk. for landet 1979-2004

År	1979	1989	1999	2001	2003	2004	2005 ¹⁾
Antall bruk i drift	125,3	99,4	70,7	65,6	58,2	55,7	53,3
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	75,9	72,0	69,2	66,4

¹⁾ Budsjett

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

3.4 Strukturutvikling

Totalt antall jordbruksbedrifter¹ har gått ned fra 99 400 til 55 700 (-45 pst.) i perioden 1989 til 2004. Fra 1999 til 2004 ble antall jordbruksbedrifter redusert med 20 pst. og en stadig større andel har over 200 dekar. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antallet jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 186 dekar i 2004. Arealet på de jordbruksbedriftene som går ut av drift overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter ved salg eller utleie. Leid areal økte med 50 pst. i perioden 1979-2002 og var 3,3 mill. dekar i 2003.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 26 pst. i perioden 1999 til 2004, og utgjorde i 2004 16 600 bedrifter. I samme periode er antallet samdrifter i melkeproduksjonen mer en doblet. Antall etablerte samdrifter var ved utgangen av 2004 1 236 mot 432 i 1999. Andel bedrifter som har annen organisasjonsform enn enkeltpersonsforetak er økende og var i 2004 på 3,8 pst.

Det har gjennomgående vært en sterk strukturutvikling i alle produksjoner de senere årene. For korn har f.eks. gjennomsnittsarealet per jordbruksbedrift økt fra 153 dekar i 1999 til 186 dekar i 2004. Gjennomsnittlig antall verpehøner per bruk har økt fra omtrent 780 til 1250 i samme periode. I 2004 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 43 for jordbruksbedrifter med purker, og har dermed økt med 32 pst. siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr per bruk økte fra 13,8 i 1999 til 16,4 i 2004. Dette tilsvarer en årlig prosentvis økning på 3,4 pst. Andelen kumelkprodusenter med kvote over 100 000 liter har økt fra 12 pst. i 1985 til 35 pst. i 2004. I tillegg har melkeytelsen pr. ku økt i 2004, og forventes også å øke i 2005.

3.5 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner mellom regioner har holdt seg forholdsvis stabil siden 1989. For korn har det vært en forskyvning fra Østlandet til Trøndelag. Også innen sau- og svineproduksjon har Østlandet hatt en sterkere reduksjon i antall driftsenheter enn landet for øvrig, mens Østlandet har fått en betydelig økt andel av grønnsaksproduksjonen. Ifølge Budsjettnemnda for jordbruket synes Vestlandet å ha svakest produksjonsutvikling for mange produksjoner.

I perioden 1989-1999 var reduksjonen i antall jordbruksbedrifter relativt sett størst på Østlandet og i Nord-Norge. Fra 1999 til 2004 har den årlige prosentvise reduk-

¹ Begrepet "driftsenhet" ble fra 2004 byttet ut med 'jordbruksbedrift'. Når begrepet 'bruk' benyttes i tabeller, betyr det mer presist 'jordbruksbedrift' for årene etter 1999.

sjonen relativt sett vært størst i Nord-Norge og på Vestlandet. I 2004 var 41 pst. av jordbruksbedriftene lokalisert på Østlandet, 9 pst. i Nord-Norge, 14 pst. i Agder/Rogaland, 14 pst. i Trøndelag, og 22 pst. på Vestlandet. Den marginale reduksjonen i jordbruksareal i drift har fra 1999 til 2004 først og fremst foregått på Vestlandet og på Østlandet. I samme periode har arealet økt marginalt i de andre landsdelene. Det er først og fremst fulldyrket areal, og da åpen åker arealene som viser en tendens til reduksjon, mens eng- og beitearealene har hatt en svak økning i perioden 1999-2004.

3.6 Produksjons- og markedsutvikling

På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Mellom 2001 og 2004 var markedet i langt større grad i balanse. Også for kjøtt ble markedsbalansen vesentlig bedret, og det har delvis oppstått situasjoner med markedsunderskudd, spesielt for storfe.

Overproduksjonstapene har vært små de siste årene, men er beregnet å øke for 2004 og 2005. Totalt brutto pristap for jordbruket inkluderer pristap i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift utover avgift ved markedsbalanse. Dette er beregnet til henholdsvis 250 mill. kroner i 2004 og 570 mill. kroner i 2005. Pristapet er beregnet til å være størst for svin i 2004 og 2005, men også for sau/lam, korn og egg er pristapet beregnet å øke.

Tabellen nedenfor viser BFJs anslag for brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner, samt prisavviket i forhold til målpris og økt omsetningsavgift i forhold til anslått avgift ved markedsbalanse.

Tabell 3.3 Brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i millioner kroner og prisavvik i kroner per kilo i 2004 og 2005.

	2004	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø
Økt omsetningsavgift 1)	-0,05	-0,07	1,58	0,24	0,10	0,05	0,03	
Svikt i engrospris 1)	-0,20	-0,20	0,70	0,88	0,48	0,18		
Sum tap	-0,25	-0,27	2,28	1,12	0,58	0,23	0,03	
Salgsproduksjon, mill. kg	84,1	2,0	25,5	113,0	52,3	44,5	1421,6	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	-21,0	-0,5	58,2	126,5	30,3	10,2	42,6	
	2005	Storfe	Kalv	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø
Økt omsetningsavgift 1)	-0,06	-0,06	2,20	1,70	0,20	-0,10	0,045	
Svikt i engrospris 1)	0,12	0,12	0,90	1,65	0,92	0,17		
Sum tap	0,06	0,06	3,10	3,35	1,12	0,07	0,045	
Salgsproduksjon, mill. kg	82,0	1,7	24,7	114,0	51	47,4	1314,8	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	4,9	0,1	76,4	381,8	57,1	3,3	59,2	

¹⁾ Negativt fortegn betyr høyere uttatt pris enn målpris/lavere omsetningsavgift enn avgift ved markedsbalanse

3.7 Nærings- og bygdeutvikling

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler for å bidra til næringsutvikling i landbruket. Noen forvaltes på sentralt nivå, andre fylkesvis eller lokalt i kommunene. Noen av ordningene vedtas i forbindelse med jordbruksforhandlingene, andre ikke. Tabell 3.3 gir en oversikt over ordninger som skal bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk.

I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2004 med en låneramme på 700 mill. kroner. Avsnitt 3.7.1 og 3.7.2 omtaler noen av ordningene, fordelt på det som er innenfor og utenfor jordbruksavtalen.

Tabell 3.3 Oversikt over innvilgningsrammene næringsutvikling i 2004 (Tall i mill. kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	2004
Kompetansetiltak (KIL)	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler	286,0
<i>SUM innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>312,0</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0
Konkurransestrategier for norsk mat (inkl. merkeordninger og off.strategier)	23,5
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0
Skogbruk (nærings- og miljøtiltak, landsdekkende tiltak)	112,0
Bioenergi	18,0
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0
<i>SUM utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>293,5</i>
<i>SUM totalt til næringsutvikling</i>	<i>605,5</i>

3.7.1 LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen

Kompetansetiltak (KIL)

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL) har som målsetting å bidra til nyskaping og videreutvikling av markedet for etter- og videreutdanning i landbruket for at kompetansenivået hos næringsutøverne i landbruket og i annen næringsvirksomhet knyttet til gårdens ressursgrunnlag heves og dokumenteres slik at de politiske målene bli nådd. I 2004 ble det mottatt 35 søknader med en total sum på 12,3 mill. kroner. Det ble innvilget 16 søknader med en total ramme på 3,66 mill. kroner der søknader i samsvar med tilrådingene fra FAFO/SNF ble prioritert.

Ved jordbruksoppgjøret i 2003 ble det besluttet å utrede behovet for et kompetansekrav i landbruket. KIL-styret besluttet å gi FAFO, i samarbeid med SNF, i oppdrag å utrede kunnskapsgrunnlaget for en beslutning om hvorvidt det skulle innføres et kompetansekrav i landbruket. I FAFO-rapporten "Kompetansekrav i norsk landbruk - Behov, innhold og organisering" er det foretatt en drøfting om et slikt krav bør innføres, hva det eventuelt skal inneholde, hvem det bør omfatte og hvordan opplæring og godkjenning bør organiseres. Rapporten drøfter også ulike modeller for omfanget og innretningen av et mulig kompetansekrav, og hvilke virkemidler som eventuelt bør tas i bruk for å få det innført. KIL-styret har behandlet rapporten og tilrår at det innføres et kompetansekrav for primærprodusenter i landbruket med en viss størrelse og at det i første omgang gjøres gjeldende for alle nye matprodusenter. For nye næringsutøvere må kravet innfris gjennom en dokumentert realkompetanse eller en landbruksfaglig utdanning på VKI-nivå. Basiskravene anser en for å være innfridd for de som allerede er etablert i landbruket.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble det besluttet at fram til jordbruksforhandlingene i 2005 skulle en vurdere nærmere om KIL skulle desentraliseres. KIL-styret har fått i oppdrag å foreta denne vurderingen. I sin gjennomgang konkluderer

styret at KIL ikke bør regionaliseres og peker på en rekke uheldige forhold som en desentralisering vil føre med seg.

Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)

KSL skal dokumentere overfor forbrukere, varemottakere og myndigheter hvordan matproduksjon foregår, samt bidra til forbedring av egen drift. Budsjett for KSL i 2004 var 20 mill. kroner, av dette ble 12,6 mill. kroner brukt til revisjonsvirksomhet, 3,8 mill. kroner til å drifte sekretariatet og 3,1 mill. kroner til ulike prosjekter. SLF har på oppdrag fra Landbruks- matdepartementet fått gjennomført en evaluering av KSL. Evalueringsrapporten, som er utarbeidet av Vestlandsforskning og Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning (SNF), ble overlevert Landbruks- og matdepartementet i januar 2005. Oppfølgingen av evalueringen omtales i kap 7.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midlene)

BU-midlene skal bidra til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene er delt mellom Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA) og Innovasjon Norge (IN). For 2004 fikk fylkene til sammen tildelt 286 mill. kroner i BU-midler ekskl. rentestøtte. Tabell 3.4 viser oversikt over de fylkesvise BU-midlene i 2004. I tabellen er forsøket i Valdres og Nord-Gudbrandsdal satt opp på egen linje slik at det framgår at midlene i forsøket er trukket ut av de ordinære rammene til IN og FMLA.

Tabell 3.4. Fylkesvise BU-midler (ekskl. rentestøtte.) Mill. kroner

	Innvilgingsramme 2004	Innvilget 2004	Ansvar 01.01.05	Budsjett 2005 ¹
IN: Utviklingstiltak	85,7	92,5	146,2	
IN: Tradisjonelt landbruk	138,4	146,9	205,2	
FMLA: Utredning/tilrettelegging	53,8	67,8	103,3	
Region Valdres/N.Gudbr.dal	8,1	7,2	3,6	
SUM	286,0	314,4	458,3	326,0

¹⁾ Omlegging av BU-ordningen gjør at tallene ikke blir sammenlignbare. Skillet mellom tradisjonelt og annet er tatt bort og fordelingen mellom FMLA og IN blir ikke fastsatt i jordbruksforhandlingene. I tillegg er det etablert et eget melke- og storfekjøttproduksjonsprogram på 85 mill. kroner.

Innovasjon Norge har rapportert over fylkenes bruk av BU-midler for 2004. Det er kommet inn 2 373 søknader om bedriftsrettede midler til IN. 14 pst. av disse søknadene fikk avslag, men en del søknader blir stoppet før de blir registrert som avslag slik at avslagsprosenten i realiteten er noe høyere. FMLA har i 2004 innvilget BU-midler til 826 utrednings- og tilretteleggingstiltak (inkl. 28 onnebarnehager). Tabell 3.5 viser fordelingen av midler og tiltak på de ulike formål, og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak.

Tabell 3.5 Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilgning på ulike formål og kvinnetiltak i 2004.

Ordning	Antall tiltak	Innvilget mill. kroner	Andel av midlene i %	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging/onnebarnehager	682	59	19,2%	6%
Praktikantordning	144	8,8	2,9%	22%
Etablererstipend	304	23,2	7,5%	63%
Bedriftsutvikling	204	18,4	6%	40%
Investeringer, nye næringer	310	35,7	11,6%	52%
Investeringer, tradisjonelt landbruk	1145	136,9	44,6%	22%
Andre tiltak	170	25,1	8,2%	15%

Av 2199 bedriftsrettede tiltak er 754 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 34 pst., en økning på 8 prosentpoeng fra 2003. Av disse midlene har kvinnelige søkere mottatt 30 pst., en økning på 7 prosentpoeng fra 2003. 24 pst. av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider er ett av resultatmålene. Det er registrert en markert økning både hva gjelder søknadsinnngang og tilsagn for saker som gjelder samdrift. I 2004 er det gitt tilsagn til 454 samarbeidstiltak. Rapporten viser at 68 pst. av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i 2004, om lag det samme som i 2003. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk er tildelingen til kommuner med distriktpolitisk status 68 pst. I 2003 var tilsvarende andel 70 pst., og i 2002 74 pst.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2004 fikk 1 008 søkere innvilget tilskudd til tradisjonelt husdyrhold. I 501 saker (knapt 50 pst. av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. Dette er en markert økning siden 2003.

Rentestøtte

Ordningen ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten skulle utgjøre en nedskrivning av lånets rente med 5 prosentpoeng i hele tilbakebetalingstiden. Med virkning f.o.m. 01.07.04 skal rentestøtten fastsettes årlig for alle lån som er inne i ordningen. Rentestøtten settes til 50 pst. av risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år.

I 2004 kunne det gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill. kroner. Det ble i 2004 gitt tilsagn på i alt 493 mill. kroner.

3.7.2 LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen

Offentlige strategier

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt. Dette omfatter presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internationale Grüne Woche i Berlin, samarbeidprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norges-profilering ved statsbesøk ute og hjemme og ved eksportfremmende tiltak. Det gis videre delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med RBL om reiseliv som salgskanal for lokal mat (pilot Oppland) og til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter. Videre brukes midlene til samarbeidet med

Norges Kokkemesteres Landsforening og Norsk Kulturråd om stipend til Unge kokker samt til matprofilering gjennom media med barn og barnehager som målgruppe og til Gladmatfesivalen i Stavanger (økologisk smaksverksted for barn), m.v. Videre omfatter det etablering av ungdomsbedrifter og kåring av årets beste ungdomsbedrift på matområdet. Dette utføres i regi av videregående skoler i 14 fylker gjennom et samarbeidsprosjekt mellom Landbruks- og matdepartementet og stiftelsen Ungt Entreprenørskap.

Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Midlene nyttes i hovedsak til kunnskapsutviklingsprosjekter innen næringsutvikling. Et av prosjektene er markedsføringssamarbeidet mellom landbruket og det tidligere Norges Turistråd som har pågått siden 1991. Formålet med samarbeidet er å bygge opp under den natur- og kulturbaserte reiselivsnæringen og bidra til å øke lønnsomheten i småskala reiselivsbedrifter i bygdene. I 2004 ble det brukt 10 mill. kroner fra sentrale BU-midler til samarbeidet.

Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2004 på 37 mill. kroner. Av denne rammen var 33 mill. kroner avsatt til særskilte formål. I tillegg er det i 2004 bevilget 8 mill. kroner til ulike bedriftsovergrepene utviklingsprosjekter og 1 mill. kroner på konfliktforebyggende tiltak reindrift/jordbruk.

Skogbruk

Bevilgningene til skogbruk nyttes til et bredt spekter av tiltak. I hovedsak gis midlene som tilskudd til tilnærings- og miljøtiltak i skogbruket og skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. En del av midlene nyttes til prosjektrettet virksomhet og kurs og kompetansehevingstiltak rettet mot skogeiere og skogsarbeidere. I tillegg bevilges det over statsbudsjettet midler til Utviklingsfondet for skogbruket, Verdiskapningsprogrammet for bruk og foredling av trevirke og transportstøtte i Nord-Norge.

Bioenergi

I satsingen på bioenergi legges det vekt på å utvikle forretningsmessige konsepter for biobrenselleveranser og leveranse av ferdig varme med utgangspunkt i landbrukets ressurser. Fra høsten 2004 er målområdet for departementets bioenergi-program, utvidet til å omfatte gårdsanlegg hvor det er tilknyttet ny næringsvirksomhet, produksjon av skogsflis og produksjon av biodrivstoff. Interessen for programmet fra næringa, er sterkt økende.

3.8 Likestilling og rekruttering

Andelen kvinnelige brukere økte fra 1979 til 2001, men er blitt noe redusert de tre siste årene. Denne utviklingen gjelder i alle fylker bortsett fra i Rogaland og Nord-Trøndelag. Menn utgjør 88 pst. av personlige brukere, mens kvinner kun utgjør 12 pst., en endring fra hhv. 93 pst. og 7 pst. i 1979. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk.

Av de som overtok gårdsbruk (med eller uten odel) i perioden 2003-2005 var 64 pst. menn, 35 pst. kvinner og 1 pst. upersonlige eiere. Dette er en nedgang på to prosentpoeng fra forrige periode (2001-2003). Andelen kvinner var høyest i Finnmark med 44 pst. og lavest i Akershus/Oslo med 28 pst..

Trenden har hele tiden vært at det er en større andel kvinner blant de som overtar små bruk med odell enn blant de som overtar større driftsenheter med odell. Av alle gårdsbruk under 100 daa som ble overtatt i perioden 1995-99 ble 24 pst. overtatt av kvinner, mens bare 13 pst. av gårdsbruk over 500 daa ble overtatt av kvinner.

Kvinner som nye eiere av gårdsbruk er eldre enn menn som overtar gårdsbruk, men det er nødvendig å skille mellom eiere og aktive brukere. Kvinner som aktivt driver gård er gjennomgående litt yngre enn menn. Dette gjelder både for store og små bruk og i de fleste fylkene. 34 pst. av nye kvinnelige eiere er over 60 år. Ut i fra aldersstatistikken ser det ut til at kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive jordbruk over tid.

Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det størst andel kvinner blant bønder med sau. Andelen er lavest blant produsenter som driver med melk/kjøtt, kun melk og blandet husdyrproduksjon. Når det gjelder økologisk produksjon, er kvinneandelen på 17 pst. blant de som driver slike jordbruksbedrifter (mens kvinner bare utgjør 12 pst. blant brukere generelt). Dette er en nedgang på 3 prosentpoeng fra 1999, men fremdeles er andelen kvinner høyere enn for konvensjonelt jordbruk.

Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn. Landbruksutdanning spesielt er vanligere blant de som driver større gårdsbruk. Menn dominerer når landbruksutdanning er høyeste utdanning i alle aldersgrupper. De unge kvinnene som har overtatt gård har et langt høyere utdanningsnivå enn menn, men de velger sjeldnere en lang landbruksutdanning.

Statistikk for pensjonsgivende inntekt i jordbruk, skog og fiske viser at menn har høyere inntekt enn kvinner, særlig når det gjelder primærnæring og annen næring. Kvinner og menn i primærnæringene har tilnærmet lik lønnsinntekt, men lønnsinntekten utgjør prosentvis en større andel av kvinners totale inntekt. Kvinners pensjonsgivende inntekt har de siste årene ligget på om lag to tredeler av mennenes. Mens 29 pst. av mennene henter over halvparten av bruttoinntekten sin fra næringsinntekten, gjelder det samme kun for 14 pst. av kvinnene. Det er en langt større andel av mennene (35 pst.) som har næringsinntekt over 170 210 kroner enn tilsvarende andel blant kvinnene (19 pst.). Det er de med inntekt over 170 210 kroner som ville kunne utnytte et maksimalt inntektsfradrag fullt ut.

3.9 Miljø

Landbruks- og matdepartementet la i 2001 fram en 4-årig handlingsplan for miljø som klargjør miljømålsettingene i landbrukssektoren og de tiltak som er tenkt iverksatt i denne fireårsperioden. Planen er et viktig styringsverktøy for satsingen på miljø i jordbruket.

3.9.1 Regionale miljøprogram

I løpet av 2003 og 2004 har alle fylker arbeidet fram sine forslag til regionalt miljøprogram for sitt fylke, og alle programmene er blitt godkjent av Statens landbruksforvaltning. Arbeidet med de regionale programmene har vært en bred prosess i fylkene der næringsorganisasjonene og miljøvernmyndighetene har deltatt. I

tillegg har kommunene og interesseorganisasjoner blitt hørt på ulike måter i prosessen.

Departementet er godt fornøyd med det arbeidet som er gjort i fylkene. Midlene er prioritert til ordninger som fremmer kulturlandskapet og reduserer forurensningen fra landbruket. I områder med stølsdrift har setrene blitt særlig prioritert i de regionale ordningene. Det er likevel rom for mer bruk av konkrete miljødata i arbeidet framover. Det vil gjøre virkemidlene mer målrettet for å løse miljøutfordringene.

I tabell 3.6 er utfordringene som fylkene har pekt på, aggregert og systematisert for å gi en samlet framstilling.

Tabell 3.6: Oversikt over regionale miljøutfordringer

FORURENSNING		KULTURLANDSKAP	
Miljøutfordring	ant fylker	Miljøutfordring	ant fylker
Jorderosjon – vannforurensing	14	Kulturminner/-miljøer	12
Gjødselhåndtering	6	Gjengroing generelt	11
Plantevernmiddebruk	6	Biologisk mangfold	11
Avfallshåndtering	6	Friluftsliv	10
Punktutslipp	4	Turisme	4
Luftforurensning/luktplager	3	Jordvern *)	3
Vinderosjon	1	Rovvilt *)	2
Forurenset grunn	1	Samiske jordbruksmiljøer	2

*) Dette er plassert under kulturlandskapsutfordringer av praktiske hensyn.

Tabell 3.6 viser at jorderosjon er den utfordringen som flest fylker har med. Framheving av jorderosjon som en utfordring var mer utbredt enn forventet ut fra tidligere bruk av ordningen endret jordarbeiding. Når det gjelder kulturlandskap, pekes det først og fremst på utfordringer vedrørende kulturminner/miljø. I tillegg er også utfordringer knyttet til gjengroing, biologisk mangfold og friluftsliv framhevet av mange fylker.

Av ordningene som skulle opphøre for å bli en del av regionale miljøprogram er det bare ordningen "Tilskudd til dyrking av før i fjellet" som alle fylker har avvirket eller skal fase ut. De øvrige ordningene blir videreført som nye ordninger i miljøprogrammene, men flere av dem har fått endret noe på vinklingen og kriteriene. Kriteriene har blitt sterkere rettet mot miljøkvaliteter.

Både under forurensning og kulturlandskap er det en del ordninger som er rettet inn mot spesielle arealer, områder og landskap. Det legges ofte opp til at arealene skal avgrensnes etter forslag fra kommunene på basis av kriterier som vil bli definert nærmere.

Erfaringene fra pilotfylkene Hedmark og Hordaland er at resultatene det første året med forvaltning av regionale miljøprogramtilskudd i all hovedsak har gått som forutsatt. Tilskuddene er utbetalt som planlagt og de viktigste administrative rutinene er på plass. Antall søknader var som forventet i begge fylker. Det er naturlig nok behov for mindre justeringer underveis, både for å få målrettede ordninger og mer effektive forvaltningssystemer. Erfaringer fra pilotfylkene har vært viktige for arbeidet med innføring av regionale miljøtilskudd i de øvrige fylkene i 2005.

3.9.2 Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Den kommunaliserte ordningen har nå virket i ett år. Det er derfor for tidlig å trekke entydige konklusjoner om effekten, men det er likevel mulig å beskrive noen hovedtrekk om forvaltningen så langt.

Den tematiske bruken av midlene i kommunene er i hovedtrekk lik det som har vært tidligere. Prioriteringene følger de lokale miljøutfordringene med hovedvekt på forurensningstiltak på Østlandet og hovedvekt på kulturlandskapstiltak på Vestlandet. Det kan virke som om mindre penger er brukt til verneverdige bygninger. En grunn til dette kan være at dette ofte er kostnadskrevenne tiltak som tar for stor del av potten, men også her finner en unntak. Store prosjekter på tvers av kommunegrensene kan virke som vanskeligere med denne strukturen. Forskrifts- endringen åpnet også for søkere som ikke er mottakere av produksjonstilskudd. I overkant av 20 pst. av midlene har gått til personer eller organisasjoner som ikke er mottakere av produksjonstilskudd.

Det nye forvaltningsregimet har gitt merarbeid i kommunene, og da spesielt det første året hvor de også skulle utvikle tiltaksstrategier. Men arbeidet med forvaltningsstrategier gir klarere prioriteringer framover og vil kunne øke målrettingen av midlene, samt bidra til mer effektiv saksbehandling på sikt. Fylkesmennene har redusert sitt arbeidsforbruk knyttet til ordningen, men det antas at veiledingsjobben vil være stor de første årene. Til tross for merarbeidet i kommunene er de fleste tilbakemeldingene fra kommunene at de er positive til oppgaven de har fått tildelt, men enkelte peker på manglende kompetanse.

3.9.3 Bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder

Tabell 3.7 gir en oversikt over resultatene og innsatsen på et utvalg miljøområder som jordbruket berører.

Tabell 3.7 Resultater av tiltak for å fremme bærekraftig jordbruksproduksjon og produksjon av miljøgoder.

Miljøområde	Status i 2004
Vern og bruk av biologisk mangfold *	Jordbruksareal i drift: 3,4 pst. av landarealet i Norge er dyrket areal. Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Tilsagn i 2004: Ca 200 tiltak (6 mill. kroner) direkte rettet mot biologisk mangfold. Bevaringsverdige husdyraser: over 2000 dyr fikk tilskudd. Enkeltraser er sårbare, for eksempel Østlandsk rødkolle med bare 100 dyr. Omdisponert dyrka og dyrkbar jord for 2004: Omtrent på samme nivå som i 2003
Friluftsliv/tilgjengelighet*	SMIL: Det er gitt tilsagn til nesten 400 prosjekter med en innvilgningssamme på over 12 mill. kroner.
Kulturlandskap, kulturmiljøer og kulturminner*	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Det er gitt over 1300 tilsagn (30 mill. kroner) rettet mot gammel kulturmark og 800 tilsagn til istandsetting av freda og vernverdige bygninger (34 mill. kroner). Setre med melkeproduksjon: Nedgang på 3,9 pst. fra 2003 til 2004.
Overgjødsling (erosjon og næringssaltavrenning)	Reduksjon i avrenning av nitrogen (N) og fosfor(P) fra jordbruket til sårbart område i Nordsjøen er for 2003 beregnet til: N: 27 pst. i forhold til 1985 og P: 39 pst. i forhold til 1985. Omlag 50 pst. av vårkornarealet var i stubb i 2004. Fangvekstarealet har gått ned fra 8 pst. av vårkornarealet i 2003 til 7 pst. for 2004.
Helse- og miljøfarlige kjemikalier	I løpet av perioden 1998-2002 er miljø- og helserisikoen ved bruk av plantevernmidler redusert med minst 25 pst. Statistikk basert på bruksdata er under utvikling. Dette skal erstatte tidligere statistikk som er basert på omsetningstall. Bruksstatistikken vil gjøre det mulig å få sikrere tall på risikoutviklingen.
Avfall og gjenvinning	Plastinnsamling: 7300 av ca. 9000 tonn omsatt landbruksplast (om lag 80 pst.) ble samlet inn til gjenvinning i 2003.
Klimaendringer, lokal luftforurensning og støy	Klima: Jordbruket er en betydelig kilde for Metan- (CH ₄) og Lystgass (N ₂ O) utslipp. Utslippene økte noe fra 2002 til 2003, men er fortsatt lavere enn 1990. (ca – 2 pst. for begge). Landbrukets utslipp av NH ₃ var i 2003 ca. 20 mill. tonn. Dette er en svak økning fra 2002. Totale norske utslipp var knapt 23 mill. tonn i 2003, tilsvarende taket for utslipp for 2010 i Gøteborgprotokollen.

* På grunn av omleggingen av SMIL-ordningen og arbeidet med et nytt rapporteringssystem får en ikke fram miljøresultatene fra ordningen. Det er derfor her vist til antall tilsagn på prosjekter.

Bærekraftig jordbruksproduksjon

Ordningen *Endra jordarbeiding* har tilnærmet lik oppslutningen som i fjor. Tallene for vårkornareal i stubb vil variere noe på grunn av variasjonen i høst-kornarealet. Det har vært en liten nedgang i fangvekstarealet.

Tiltak gjennomføres i tråd med *Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler* (2004-2008). Omsetningsstatistikken for plantevernmidler er de siste årene preget av endringer i avgiftssystemet og avgiftsnivået. Det utvikles nå en ny statistikk som skal vise bruken og bruksmønsteret av plantevernmidler i jordbruket. Denne typen statistikk vil gi et bedre og sikrere grunnlag for bruk av de utviklede risikoindikatorne.

Landbruks- og matdepartementets tilskudd til ORIO-programmet (Organiske restprodukter - ressurser i omløp) ble avsluttet i 2004. Landbruks- og matdepartementet har totalt bevilget 10 mill. kroner til ORIO-programmet. Blant viktige oppgaver som det er arbeidet med er informasjonsvirksomhet og nettverksbygging, bruken av avløpslam som gjødsel i landbruket, biogass fra våtorganisk avfall (og bruk av kjøttbenmel til gjødselprodukter). Miljøverndepartementet har gitt til-

skudd til programmet også i 2005 med sikte på at relevante aktører sørger for en videreføring av programmet.

Miljøgoder

Det er en nedgang i antall setre som mottar *setertilskudd* i forhold til 2003. Nedgangen i antall setre er noe lavere enn nedgangen i antall melkebruk på landsbasis.

Det ble i 2004 igangsatt og videreført prosjekter for i alt 6,8 mill. kroner innenfor *genressursområdet*. De tre *genressursutvalgene* og *Genressursrådet* har i 2004 holdt høy profil på informasjonsarbeidet, fokusert på økt utnytting av genetiske ressurser, og gjennomført en systematisk kartlegging, dokumentasjon og innsamling av genetisk variasjon i kulturlandskapet. Det er gjennomført en strategi og plan for langsiktig bevaring av plantegenetiske ressurser i klonarkiv og logoen PLANTEARVEN er etablert som et samlebegrep for profilering av plantegenetiske ressurser. På husdyrsida har det også i 2004 arbeidet med sikring av husdyrgenetisk materiale blant annet ved etablering av bevaringsbesetninger og gjennom utredning av andre mulige bevaringstiltak for truede husdyrraser og en gjennomgang av kuregisteret. For skogsgenetiske ressurser er det blant annet etablert en database som er tilgjengelig på Internett, og som viser verneområder for skog og treslagene i disse. Arbeidet med å kartlegge utbredelsen av utvalgte treslag er videreført og prosjektet med å redusere innblanding av gener fra sorter som har dårlig tilpasning til lokale forhold og stimulere til bruken av plantemateriale som er tilpasset norsk klima.

Det ble i 2004 gitt tilskudd til ca 2000 kyr av bevaringsverdige raser. Dette er en svak økning. Det er behov for spesiell oppmerksomhet rettet mot enkeltraser. Østlandsk rødkolle har for eksempel bare 100 individer. Finansieringen av arbeidet med genressurser utover tilskuddet til storferaser ble tatt ut av jordbruksoppgjøret i fjor.

SSB sin statistikk over jordbruksareal i drift viser at jordbruksarealet er tilnærmet det samme for 2004 i forhold til foregående år.

3.10 Økologisk landbruk

Tabell 3.8 viser hvordan den økologiske primærproduksjonen og markedet for økologiske produkter har utviklet seg fra 2003 til 2004. Utviklingen av det økologiske landbruket går i riktig retning, men veksten går noe saktere enn ønsket. Dette gjelder både på areal og markedssiden. Det er imidlertid fremdeles på markedssiden utfordringene er størst.

Tabell 3.8 Utviklingen i den økologiske primærproduksjonen og markedet for økologiske produkter fra 2003-2004

Økologiske arealer	
Økologisk areal totalt (inkl.karensareal)	Økning fra 3,7 pst. av totalt jordbruksareal i 2003 til 3,9 pst. av i 2004
Økologisk areal totalt	Økning ca 59.300 daa til totalt 410.360 daa
Økologisk areal til korn og oljevekster	Økning 16 pst. til totalt 72.459 daa
Økologisk areal til poteter	Økning 6 pst.
Økologisk arealer til grønnsaksproduksjon	Økning 12 pst.
Økologisk arealer til frukt og bærproduksjon	Økning 26 pst.
Økologisk dyreproduksjon (antall dyr)	
Storfe	Økning 20,6 pst. Andel økologisk melkekyr utgjør ca 2 pst. av totalen
Verpehøns	Økning 49 pst.
Gris	Økning 48 pst.
Slaktekylling	Ingen økning
Sau	Økning 26 pst.
Økologisk markedsutvikling	
Økologisk melkeproduksjon	Økning fra 1,4 pst. av totalen i 2003 til 1,6 pst. av totalen i 2004 Økning ca 17 pst. til ca 24 mill. liter. Andel som når forbruker som økologisk produkt har gått ned fra 30 pst. til 25 pst.
Økologisk kjøttproduksjon totalt	Økning til 21 pst. til totalt ca 1350 tonn. Andel økologisk merket vare som når forbruker har gått ned fra 14 pst. til 10,5 pst.
Økologisk storfe	Økning med 20 pst. til 892,9 tonn
Økologisk sau	Økning med 13 pst. til 412,2 tonn
Økologisk svin	Økning med 21 pst. til 70,49 tonn
Økologisk egg	Økning med 44 pst. til 648,2 tonn Andel som når markedet som økologisk har gått ned fra 80 pst. til 60 pst. men mengden solgt har økt med 8,5 pst.
Økologisk korn og erter	Pr.7.mars 2005 er det levert 9234 tonn til møllene, tilsvarer en økning på 51 pst.

3.10.1 Utvikling i primærproduksjonen

Ved utgangen av 2004 var knapt 4 pst. av det totale jordbruksarealet økologisk eller er under omlegging. Dette er en vekst på 11 pst. (41 600 daa). Antall økologiske driftsenheter har økt med 18 enheter til 2484. Veksten går noe langsomt sett i forhold til målsettingen om 10 pst. økologisk jordbruksareal innen 2010. De økologiske arealene må framover økes med 124.000 daa årlig dersom målsettingen skal nås. Fortsetter veksten med samme andel som i dag (11 pst. årlig), vil målet nås i 2013.

Tre fylker; Buskerud, Telemark og Sør-Trøndelag, har i dag mer enn 5 pst. økologisk drevet areal, inkl. arealer under omlegging. Tretti kommuner har allerede nådd målsettingen om 10 pst. økologisk drevet areal. Ti av disse har mer enn 15 pst. økologisk drevet areal.

Det har vært vekst innenfor alle produksjoner. De siste fem årene har areal til økologisk potetdyrking økt med 18 pst. til 1742 daa, mens arealer til økologisk grønnsaksdyrking har økt med 6 pst. til 1344 daa. Arealer til økologisk frukt og bær har i samme periode hatt en spesielt sterk vekst (104 pst. til 1212 daa).

Veksten innenfor økologisk kornproduksjon har fortsatt, og levert mengde korn til møllene har økt med 51 pst. fra 2003 til 2004. Det produseres mest økologisk havre (3784 tonn), dernest bygg (2725 tonn) og hvete (1680 tonn). Dette skiller seg fra tradisjonell produksjon, der bygg utgjør største andel. Fra vekstsesongen 2002 har mengden økologisk korn til mat over firedoblet seg og økologisk korn til fôr nesten firedoblet seg. Av totalt innveid økologisk korn gikk 83 pst. til dyrefôr i vekstsesongen 2004. Samlet utgjør økologisk korn 0,7 pst. av totalt innveid korn.

3.10.2 Markedsutvikling for økologiske produkter

Utviklingen av markedet for økologiske produkter går fremdeles langsommere enn ønsket. De siste fire årene har mengden innveid økologisk melk økt med knapt 64 pst. mens mengden anvendt melk kun har økt med 2,9 pst. I 2004 ble kun en fjerdedel av den økologisk melken solgt som økologisk vare mot en tredjedel i 2003. Det har også vært en liten reduksjon (0,6 pst.) i antall liter som blir solgt videre som økologisk. Fra februar 2005 ble TINEs kefir produsert av økologisk melk. Det forventes at mengde anvendt økologisk melk vil fordoble seg som en konsekvens av dette.

Også på kjøttiden har økningen i tilførselen av økologisk kjøtt de siste fire år økt vesentlig (67 pst.) mens anvendt mengde kun har økt i svært begrenset grad. I 2004 ble en tiendedel av det økologiske kjøttet solgt videre som økologisk, mot 14 pst. i 2003. Fordelt på sorter når ca 13,5 pst. av storfe- og kalvekjøttet markedet som Ø-merket vare mens tilsvarende andel for sau/lam- og svinekjøtt er svært lav, henholdsvis 5,3 pst. og 5 pst. Av det økologiske kjøttet som blir solgt videre er ca 30 pst. stykket vare, 33 pst. foredlet vare og 37 pst. helt slakt. En tredjedel av det hele slaktet går tilbake til produsent som nisjesalg/gårdssalg.

Den økologiske eggproduksjonen har økt med 70 pst. fra 2001-2004. I 2004 ble 60 pst. av produksjonen solgt videre som Ø-merket vare, mot 80 pst. i 2003.

Det har i 2004 oppstått en overskuddssituasjon når det gjelder økologisk fôrkorn. Kornkjøperne rapporterer at forbruket av økologisk korn i 2004 ligger på ca 5000 tonn og at de vil ha et overskudd på ca 5000 tonn ved inngangen til kornåret 2005/2006. Dette skyldes i hovedsak generelt gode kornavlinger i 2004, en økning i økologisk kornareal, svak markedsadgang for økologisk kjøtt og en liten markedstilpasset artssammensetning mht. produksjon og salg av kraftfôr, med blant annet for mye havre. I tillegg ble kravet om 100 pst. økologisk fôr til økologisk husdyrproduksjon utsatt fra begynnelsen av 2005 til august 2005, noe som gir en lavere etterspørsel enn forventet.

Høsten 2004 ble det opprettet en ny ordning med støtte til helkjedeavtaler, der produsenter, foredlingsledd og butikkjeder samarbeider for å bedre tilbudet av økologiske produkter. Det er per april 2005 inngått 11 helkjedeavtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper og de fleste store markedsaktørene deltar. Avtalene går over tre år og omfatter konkrete målsettinger for omsetningsøkning.

I alt 16 nasjonale pilotprosjekter har vært under gjennomføring eller blitt avsluttet i 2004. Foruten prosjekter innen ulike produksjonsgrener har to storhusholdningsprosjekter, Økologisk mat i sykehus og ØkologiPartner fått mye oppmerksomhet. Gjennom ØkologiPartner-prosjektet er det bla opprettet en nettbasert produktkatalog for økologiske og lokalt produserte produkter.

3.11 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppjøret. Tabell 3.10 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer.

Kostnadsveksten ble i 2004 underbudsjettet av Budsjettnemnda med i underkant av 1 milliard kroner. Dette skyldes bl.a. høyere realrente enn prognosert fra SSB, høyere oljepris, høyere gjødselkostnader, samt at revisjon av beregningene for øvrig energi har gitt større økning i kostnadene. Fra 2003 til 2004 steg de totale kostnadene med 2,1 pst. Driftskostnadene steg blant annet grunnet økte kostnader til gjødsel, olje- og oljeavledede produkter og plantevernmidler. Kapitalkostnadene steg hovedsakelig på grunn av høyere realrente enn budsjettet og økte leasingkostnader.

Budsjettnemnda har budsjettet med en marginal kostnadsreduksjon i totale kostnader på 0,1 pst. i 2005. Dette skyldes først og fremst at kapitalkostnadene er budsjettet til å synke med 1,2 pst. grunnet redusert realrente. Driftskostnadene, og da først og fremst gjødsel- og energikostnadene, er derimot budsjettet til å stige med til sammen 0,5 pst.

Tabell 3.10 Kostnadsutviklingen i jordbruket i flg. normaliserte regnskaper 2003. Mill. kroner og prosentvis endring.

Mill. kroner	1990	2003	2004	2005
Driftskostnader	13 073	12 602	12 848	12 909
- herav kraftfôr	5 627	4 490	4 526	4 521
Kapitalkostnader ²⁾	6 651	6 209	6 357	6 280
Totale kostnader	19 724	18 811	19 205	19 189
<i>Endring i prosent:</i>			<i>2004/2003</i>	<i>2005/2004</i>
Driftskostnader			2,0 %	0,5 %
- herav kraftfôr			0,8 %	-0,1 %
Kapitalkostnader			2,4 %	-1,2 %
Totale kostnader			2,1 %	-0,1 %

1) Budsjett

2) Kapitalslit, leasing og realrentekostnad.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket

3.12 Inntektsutviklingen

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppjøret og markedet gir.

3.12.1 Inntektsmulighetene i jordbruket

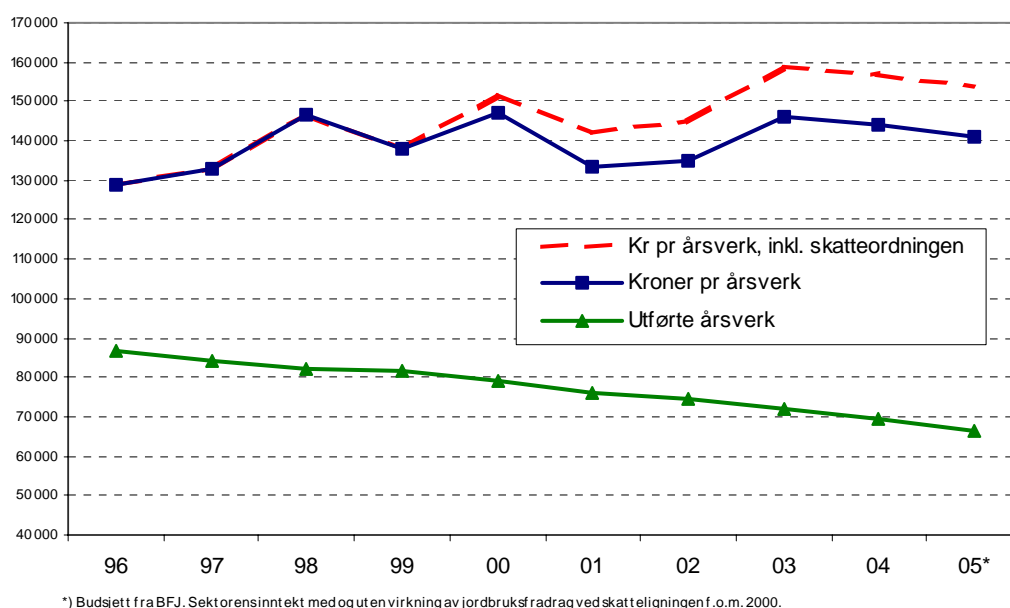
Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, avgitt fra Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen omfatter inntekter fra tradisjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnads-

ført i totalregnskapet. Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har dermed ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid. I årets beregninger gjelder dette spesielt endringen i tidsseriene for energikostnader, plast og arbeidsforbruk.

Figur 3.1 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Fra og med inntektsåret 2000 ble det innført et skattefradrag for jordbruket, og dette kommer ikke inn i Budsjettnemndas beregninger. Jordbruksfradraget ble utvidet i 2002 til et inntektsavhengig fradrag. Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget er lagt til i figur 3.1 og tabell 3.11.

På grunn av variasjonen i inntektene i jordbruket mellom årene, vil beregning av den underliggende inntektsutviklingen være avhengig av hvilke år en tar utgangspunkt i. Årlig prosentvis endring i inntekt pr. årsverk inkludert skatteordningen utgjør 1,7 pst. i perioden 1995-2004 og 2,8 pst. pr. år i perioden 1999-2004. I perioden 2002-2004 var inntektsøkningen på ca 8 pst., og fra 2002-2005 var den på omtrent 6 pst. Overproduksjonskostnadene utgjør isolert sett omtrent 570 millioner kroner. Ved markedsbalanse ville inntektsutviklingen således vært 6 pst. høyere fra 2002 til 2005, det vil si om lag 12 pst. Sektorens samlede vederlag til arbeid og egenkapital er stabilt fra 2002 til 2004.

Figur 3.1 Antall bruk i drift, årsverk og inntekt i jordbruket i perioden 1996-2005.

Tabell 3.11 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste 2 årene og budsjettert utvikling for 2005 i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Årsaken til svingningene er blant annet betydelig variasjon i realrenta og markedsbalansen. Prisstigningen har variert mellom 2,5 pst. i 2003 og 0,4 pst. i 2004. Den er prognosert til 1 ¼ pst. i 2005. Kombinert med at antall årsverk er redusert mindre enn

forutsatt i fjor, forventes en reduksjon i inntekt per årsverk for 2005. Dette har også sammenheng med en forbedring av Budsjettnemndas data på årsverkstallene.

Tabell 3.11 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital i flg. Budsjettnemndas normaliserte regnskaper

	2003	2004	2005	04/03 Prosent	05/04 Prosent
Sum inntekter, mill kr	29 333	29 160	28 553	-0,6 %	-2,1 %
Sum kostnader, mill kr	18 811	19 205	19 189	2,1 %	-0,1 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill kr	10 522	9 955	9 364	-5,4 %	-5,9 %
Antall årsverk	72 000	69 200	66 400	-3,9 %	-4,0 %
Kroner pr årsverk	146 100	143 900	141 000	-1,5 %	-2,0 %
Verdi skatteordning, kr pr årsverk	12 900	12 800	12 600		
Totalt, kroner pr årsverk	159 000	156 700	153 600	-1,4 %	-2,0 %

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Budsjettnemndas Referansebruksberegninger viser at det er stor variasjon mellom produksjonene i utvikling fra 2003 til 2005. Dette er først og fremst en følge av endring i markedsbalansen. Grovt vurdert har referansebruksberegningene en noe mer positiv utvikling enn totalalkylen fra 2003 til 2004, men en større reduksjon fra 2004 til 2005. En viktig årsak til dette er at ulike prinsipper for beregning av kapitalgodtgjøringen er lagt til grunn i de to beregningssystemene. Inntektsutviklingen varierer mellom en reduksjon på 52,4 pst. til en økning på 1,4 pst. fra 2003-2005. Det er særlig brukene med svin og med egg som har de største tapene, mens det er en svak økning for geitmelkprodusenter og for større melke- og storfeprodusenter.

Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Budsjettoverføringene økte i perioden 1998-2000 når det er tatt hensyn til inntektsfradraget i jordbruksinntekt. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år. Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtte, og omfatter også næringsspesifikke skatte- og avgiftslettelser. For Norges del er jordbruksfradrag i skatteligningen og avgiftsfritak på diesel eksempler på avgiftslettelser som inkluderes i beregningene. PSE-prosenten gir indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det er variasjon mellom land i hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har endret seg lite de siste ti årene og var i 2003 på 72 pst. Dette innebærer at næringsstøtten overstiger samlet vederlag til arbeid og egenkapital. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD var 32 pst. i 2003. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Norge er et av de land med størst andel produksjonsnøytral støtte i forhold til total støtte. Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra

pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenliknes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne "skjermingsstøtten". "Skjermingsstøtten" i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands reelle skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kap. 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2003 på -56 pst. I gjennomsnitt for OECD var CSE på -24 i 2003.

3.12.2 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.6 viser lønnsutviklingen fra 2003 til 2004, samt for perioden 1994-2004 for en del grupper. Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

Tabell 3.6 Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	Gjennomsnitt per år 1994-2004	I alt 1994-2004	Vekst 2003-2004
Årslønn ¹⁾ alle grupper	4,6	56,9	3,6 ⁵⁾
Årslønn ¹⁾ NHO-bedrifter i industrien, timelønnte og funksjonærer	4,6	56,4	3,8 ²⁾
Årslønn ¹⁾ offentlig forvaltning	4,6	56,9	3,6
Lønn ³⁾ pr. normalårsverk ⁴⁾	4,7	58,2	3,8

1) Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av et år, dersom vedkommende har utført et fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

2) For alle i industrien har veksten vært 3,7 pst.

3) Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.

4) Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB).

5) Anslag

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene har i rapport av 6. april 2005 beregnet lønnsoverhengen inn i 2005 for hovedgrupper av lønnstakere. Overhengen beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra et år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhengen inn i 2005 i en del områder ligger i området 0,7 til 1,9 pst. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til vel 1,4 pst.

Lønnsoppgjørene i 2005

I årets lønnsoppgjør som er et mellomoppgjør, foreligger det forhandlingsresultater i flere av de store forhandlingsområdene.

I LO/NHO-området var det sentrale forhandlinger. Partene kom fram til et anbefalt forhandlingsresultat 17. mars som senere er godkjent av begge parter.

Fra 1. april ble det gitt et generelt tillegg på 1 krone per time. I tillegg ble det avtalt ytterligere 1 krone, dvs. totalt 2 kroner per time, til arbeidstakere på overenskomster med gjennomsnittslønn under 87 pst. av gjennomsnittet for voksne arbeidere i alt og uten lokal forhandlingsrett. For LO/NHO-området gir lønnsoverhenget til 2005 på 1,2 pst. og tariff tilleggene til sammen en anslått lønnsvekst på 1¾ pst. fra 2004 til 2005. Medregnet lønnsglidning anslår partene årslønnsveksten til 3,3 pst.

Mellom LO og HSH foreligger det også et vedtatt forhandlingsresultat. Det ble gitt et generelt tillegg på 1 krone per time og avhengig av overenskomstområde ble det gitt ytterligere fra 1 til 2 kroner på minstelønnsatser. I tillegg er det i medhold av en garantibestemmelse gitt tillegg til en del ansatte fra 1. februar. Tilleggene inklusive garantitillegget gir et bidrag til årslønnsveksten på 1¼ pst. Overhenget til 2005 er knapt 1 pst. i LO/HSH-området. Med en lønnsglidning som i 2003 og 2004 vil årslønnsveksten for arbeidere i industrien bli 3,1 pst.

I KS-området foreligger det et anbefalt forhandlingsresultat som gir et generelt tillegg fra 1. mai på 2000 kroner per år til alle ansatte (inkl skoleverket) med hovedsakelig sentral lønnsdannelse. Dette bidrar til årslønnsveksten fra 2004 til 2005 med 0,5 pst. I tillegg ble det i fjorårets oppgjør avtalt tillegg fra 1. januar i år som bidrar med 1,1 pst. Overhenget til 2005 er 1,5 pst. Medregnet lønnsglidning anslår partene årslønnsveksten til 3,4 pst.

4 Utviklingen i foredlings- og omsetningsledd

4.1 Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning, og landbrukspolitikken må ha fokus på alle ledd i kjeden fra jord til bord. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker reell konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

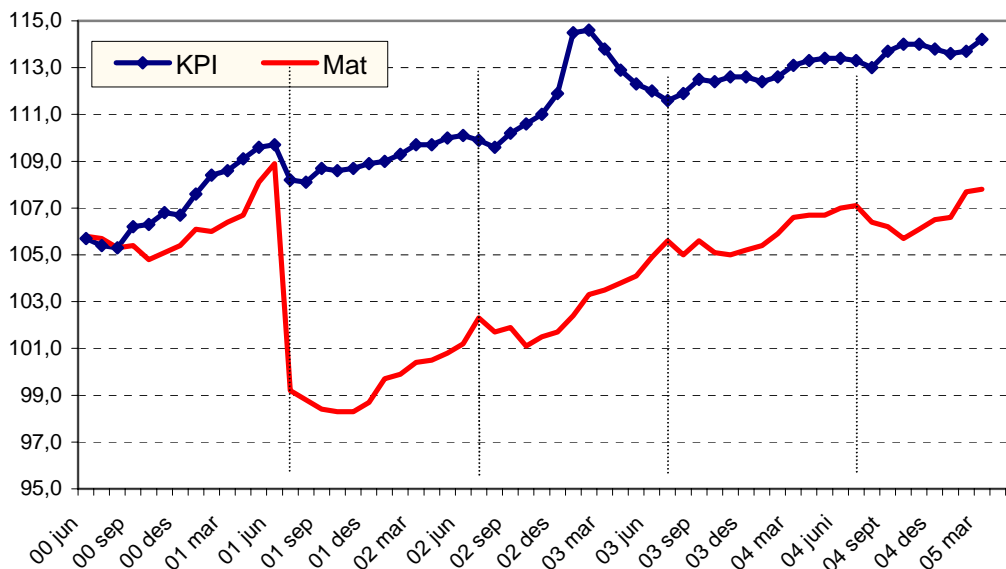
Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

I følge tall fra SSB var totalmarkedet for nærings- og nytelsesindustrien ekskl. fiskebransjen på anslagsvis 107 mrd kroner i 2003, hvorav produksjonen av drikkevarer, øl og mineralvann utgjorde ca 20 mrd kroner.

Hjemmemarkedsandelen for nærings- og nytelsesindustrien ekskl. fiskebransjen har vært stabil de siste årene på ca 90 pst.

4.2 Prisutviklingen på matvarer

Prisene på matvarer steg klart mindre enn den generelle prisveksten gjennom 90-tallet. Fra 1. juli 2001 ble merverdiavgiften på matvarer redusert til 12 pst. fra 01.07.01. Momsreduksjonen kom i all hovedsak forbrukerne til gode ved at matprisene ble redusert med ca. 9 pst. Reformen bidro dermed til tilsvarende reduksjon i prisforskjellene til nabolandene. Etter reformen, fra juli 2001 t.o.m. mars 2005, har matprisene steget 3,1 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen. Fra 01.01.05 ble momsen på matvarer redusert fra 22 til 11 pst. Fra desember 2004 tom. mars 2005 steg matprisene med 1,2 pst. Det er 0,2 prosentpoeng mindre enn gjennomsnittet for samme periode de siste 4 år. Hensikten med momsreduksjonen var at den skulle komme forbrukerne til gode. Myndighetene følger prisutviklingen på ulike ledd nøye og vil bidra til at overveltningen til forbrukerne blir størst mulig. Bl.a. gjennomfører NILF nå en studie av bruttomarginer på ulike ledd i kjøtt og eggmarkedet.

Figur 4.1 Konsumprisindeksen for mat og delindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, iflg. Statistisk sentralbyrå. 1998=100.

Bl.a. i et grensehandelsperspektiv har relativ utvikling i matprisene i Norge i forhold til nabolandene betydning. Tabell 4.1 viser prisutviklingen i 3 nordiske land fra august 2001 (rett etter merverdiavgiftsreformen) til og med mars 2005. Over denne perioden har matvareprisene i Norge steget 4,4 prosentpoeng mer enn i Danmark og 6,4 prosentpoeng mer enn i Sverige. Økningen har vært sterkere i Norge på de fleste varegruppene, med unntak av bl.a. frukt. Endringer i kronekursen redusert de økonomiske insentivene for grensehandel.

Tabell 4.1 Prosent prisstigning i Norge, Sverige og Danmark fra august 2001 til t.o.m. mars 2005.

	Norge	Danmark	Sverige
Konsumprisindeksen i alt	5,6 %	7,2 %	4,6 %
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	9,1 %	2,9 %	2,4 %
Matvarer i alt	9,4 %	4 %	3,0 %
Brød og kornprodukter	11,2 %	7,7 %	1,5 %
Kjøtt	9,6 %	-2,9 %	-0,7 %
Fisk	7,9 %	1 %	8,6 %
Melk, ost og egg	12,6 %	1,5 %	6,7 %
Smør, olje og margarin	18,5 %	-0,8 %	2,7 %
Frukt	-9,7 %	-9,4 %	1,9 %
Grønnsaker	14,5 %	25,0 %	7,6 %
Sukkervarer, marmelade, sjokolade mv	11,3 %	7,3 %	1,8 %
Andre matvarer	5,1 %	2,1 %	0,1 %
Alkoholfrie drikkevarer	7,1 %	-4,8 %	-1,9 %

Kilde: Statistisk sentralbyrå i respektive land.

SIFO gjennomførte i 2004 en spørreundersøkelse om grensehandel og konkluderte med at grensehandelen økte signifikant fra 1999 til 2003 målt som andelen av befolkningen som handlet, handlehyppighet og beløp. Den ble svakt redusert fra 2003 til 2004.

SIFO konkluderte også med at husholdningsinntekt og –størrelse ikke har betydning for grensehandelen, mens prisbevissthet og politisk partipreferanse har stor

betydning. De prisbevisste sammenligner priser i Norge, men ikke når de kommer til Sverige. SIFO dokumenterer betydelig prisvariasjon både på typiske grensehandelsvarer og internasjonale merkevarer. I oktober 2002 var 50 typiske grensehandelsvarer (kjøtt, melkeprodukter, tobakk og alkohol) 48 pst. billigere på grensehandelsstedene enn i Norge. I februar 2004 var de samme varene 42 pst. billigere som følge av svekket krone og større prisstigning i Norge. Et utvalg av internasjonale merkevarer var 15 pst. billigere i Sverige.

Flere undersøkelser har dokumentert at prisnivået i de mest typiske grensehandelsområdene er til dels betydelig lavere enn ellers i Sverige. På de mest typiske grensehandelsvarene kan prisene innover i Sverige ligge 25 til 40 pst. over grensehandelsområdene. Sammenligning av prisene på grensa alene gir derfor et skjevt bilde av de generelle prisforskjellene i forhold til våre naboland.

I følge SSBs forbruksundersøkelse for 2001-2003 var andelen utgifter som gikk til mat i en gjennomsnittshusholdning 10,3 pst. (11,5 pst. inkl. alkoholfrie drikkevarer). Etter en lengre periode med stadig synkende andel, viste undersøkelsen for 2001-2003 en økning på 0,2 prosentpoeng. De største utgiftspostene for husholdningene er bolig, transport og kultur/fritid. I Eurostats statistikk for prisnivå på mat for 2003 ligger Norge 55 pst. over gjennomsnittet i EU-25. I forhold til tilsvarende undersøkelse i 2001 er forskjellen i prisnivå mellom Norge og nabolandene redusert med om lag 5 prosentpoeng. Undersøkelsen viser at landene med høyt prisnivå også har høy kjøpekraft. Når det er korrigert for forskjeller i prisnivå ligger Norges BNP pr innbygger 36 pst. over EU-15.

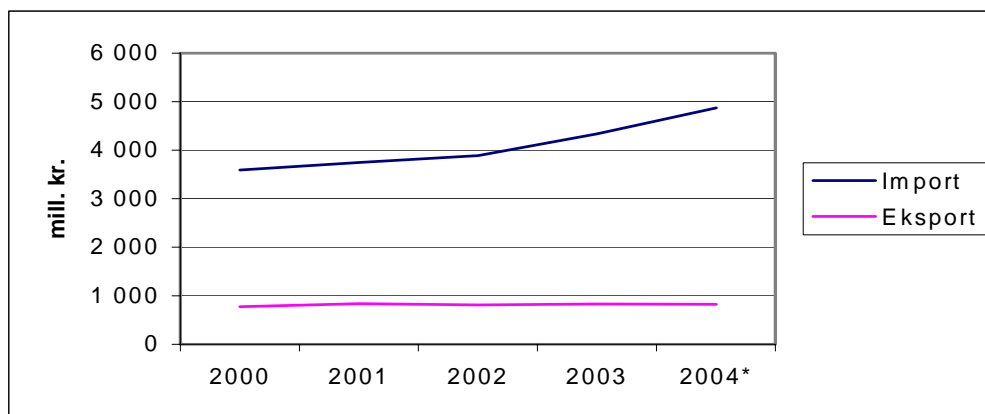
Mange forhold har betydning som årsaker til høyere prisnivå og større prisvekst på mat i Norge enn i Sverige, bl.a. et høyere pris-/kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. Jordbruksavtalene har gitt prisøkning på råvarene de siste årene; 475 mill. kroner i 2002, 200 mill. kroner i 2003 og 40 mill. kroner i 2004. Det utgjør hhv. ca. 3 pst., vel 1 pst. og 1/4 pst økning i råvareprisene til industrien. I sum kan utslaget i forbrukerprisene på mat for disse årene anslås til om lag 1 ½ pst.

4.3 Industri og konkurranseforhold

4.3.1 Forhold som påvirker konkurransesituasjonen

Mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien er det et gjensidig avhengighetsforhold. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import. Spesielt utsatt er bearbejdede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 4,9 mrd. kroner i 2004. Økningen var særskilt stor fra 2003 til 2004 med en vekst på 0,6 mrd. kroner. Bakervarer, sukkervarer og sjokolade er eksempler på viktige importvarer. Norsk eksport av RÅK-varer har derimot vært relativt stabil rundt 0,9 mrd. kroner det siste tiåret.

Figur 4.2 Utvikling i import og eksport av RÅK-varer.

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbejdede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er nå årlig anslått til 13,7 mrd kroner (ekskl. øl og mineralvann).

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor dette voksende markedet. Dette vil også være svært viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Omlag 13 pst. av norsk melkeproduksjon går til RÅK-industrien. Det er beregnet at denne RÅK-industrien gir avsetning fra 5300 årsverk i primærjordbruket og 2000 årsverk i foredlingsindustrien i landbruket.

Den framtidige utviklingen i næringsmiddelindustrien vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronkurs og rentenivå) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering, utvikling og markedsorientering. For avsetning for norske råvarer og sikring av norsk industri er det viktig at RÅK-industrien har rammebetingelser som gjør det interessant å investere i Norge. For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en løpende vurdering.

Det kan i denne sammenheng nevnes at ordningen med utenlands bearbejding vil bli endret i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett slik at det utilsiktede "hullet" i importvernet for landbruksvarer fjernes.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For enkelte viktige landbruksvarer har prisforskjellene på råvarer mellom Norge og f.eks EU økt de seneste årene. Dette blir forsterket av de prisreduksjonene som de neste årene skjer for smør og melkepulver i EU. EUs utvidelse østover vil også påvirke prisbildet og konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien framover.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et svært viktig element i konkurransevilkårene for industrien og avsetning for norske jordbruksprodukter. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av til-

skudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Prisutviklingen i våre naboland blir fulgt nøye for å kunne vurdere konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien og nødvendige tilpasninger i virkemiddelbruk i landbrukspolitikken.

4.4 Matmangfold

Forbrukerne blir stadig mer bevisst variasjonen i norske og utenlandske mattradisjoner. Dette påvirker dagligvarehandelen og restaurantbransjen som i økende grad etterspør norske matspesialiteter. Norsk matproduksjon møter denne utfordringen med å satse på å utvikle nye matprodukter. Store næringsmiddelbedrifter bidrar, sammen med en rekke mindre matbedrifter, til å øke produktmangfoldet.

Landbruks- og matdepartementet la i januar 2005 frem en ny strategi for næringsutvikling "Landbruk mer enn landbruk". Strategien omfatter områdene mat, tre, bioenergi og reiseliv og opplevelsesproduksjon. På matområdet legges det vekt på bl a differensiering og nyskapende spesialprodukter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter, kompetanseutvikling og FoU.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon skal videreutvikles slik at det blir et av flere virkemidler for å gjennomføre den nye strategien. Programmet bidrar spesielt til å sette i gang prosjekter som er nyskapende og innovative, og som involverer sammenslutninger av primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter. Det legges vekt på å bygge opp konkurransefortrinn basert på merkenavn, regionalt opphav og spesiell produktkvaliteter. Dette bidrar til økt markedsadgang for produktene. Det nasjonale merket Godt Norsk Spesialitet og regionale merker som Mat fra Fjellregionen, Mat fra Hadeland og Mat fra Kunstnerdalen synliggjør matkultur og matspesialiteter fra ulike deler av landet.

Merkeordningen "Beskyttede betegnelser" er en viktig strategi for næringsutvikling og verdiskapning i norsk matproduksjon. Ordningen skal dessuten sikre forbrukere pålitelig informasjon om næringsmidlenes opprinnelse og særpreg. Erfaringene fra EU har vist at opprinnelsesmerking som kombinerer kriterier for geografisk opprinnelse, tradisjon og særpreg, har ført til økt omsetning og økt lønnsomhet både hos primærprodusentene og næringsmiddelprodusentene. Merkeordningen ble opprettet i juli 2002. Økologisk Tjukkmjølke fra Røros og Ringerikserter er tildelt en beskyttet betegnelse. Det er også søkt om beskyttet betegnelse til en rekke andre produkter. Disse er under behandling.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 pst. til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – *gul støtte, blå støtte og grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992 kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parters interesser.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrukket særavgifter. Norges maksimale gule støtte har vært 11,4 mrd. kroner for år 2000 og deretter. Ved siste notifikasjon i 2001 var det notifiserte nivået i gul boks 10,7 mrd. kroner.

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 2001 var notifisert blå støtte på 7,3 mrd. kroner.

Grønn støtte er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 2001 var notifisert grønn støtte på 4,3 mrd. kroner.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO begrenser bruken av eksportsubsidier både målt i verdi og målt i volum. Det er særlig for egg og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001.²

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlinger når det gjelder landbruk, industrivarer inkludert fisk og forenkling av handelsprosedyrer.

På landbruksområdet forutsetter rammeverket at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk. Ikke-handelsmessige hensyn vil bli tatt hensyn til slik det står Doha-erklæringens paragraf 13. Bomullsspørsmålet har blitt en sentral sak i forhandlingene, og det ble derfor vedtatt å opprette en underkomité som skulle ta for seg markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier vedrørende bomull.

Når det gjelder markedsadgang fastslås det at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For sensitive produkter gis det muligheter til lavere tollreduksjoner, men at det skal gis kvoteøkninger for alle slike produkter. Antall sensitive produkter er gjenstand for videre forhandlinger. Teksten sier ikke at et tolltak (maksimalgrense for tollsatser) skal innføres, men at man vil vurdere hvilken rolle et slikt tolltak skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen vil gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legges det opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Dette inkluderer gul støtte (prisstøtte), de *minimis* (gul støtte i de tilfeller slik støtte ikke utgjør mer enn 5 pst. av produksjonsverdien) og blå støtte (dyre- og arealstøtte). Landene med den høyeste støtten skal redusere mest. Hvor stor den samlede reduksjonen blir, skal det forhandles om. Man er imidlertid enige om at den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttetypene som inngår i total handelsvridende støtte. Det skal forhandles videre om reduksjoner i gul støtte, men man er enige om at de som har høyest tillatt støttenivå skal redusere mest, samt å etablere produktspesifikke tak for slik støtte. Når det gjelder blå støtte, er det en hovedregel at det skal settes et tak for slik støtte på maksimalt 5 pst. av produksjonsverdien. Det er imidlertid åpnet for at land som har en spesielt stor andel av sin støtte i denne kategorien, kan få unntak fra grensen på 5 pst. Det skal forhandles om innholdet i dette unntaket. For ikke-handelsvridende støtte (grønn støtte) som for eksempel miljøtiltak, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger, men man skal gå gjennom kriteriene for slik støtte for å sikre at slik støtte har minimale effekter på produksjon og handel.

Rammeverket inneholder også en enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Subsidieelementer i disse ordningene skal i likhet med eksportstøtte elimineres.

² For en bredere omtale av landbruksforhandlingene fram til mai 2004, se St.prp. 66 2003-2004 Om jordbruksoppgjøret.

Etter at rammeverket ble vedtatt har det vært holdt månedlige møter i spesialsjesjoner i landbrukskomiteen i WTO. I møtene har man systematisk diskutert de ulike elementene i rammeverket. Det er en målsetning å komme fram til tallfestede forpliktelser innen WTOs neste ministerkonferanse som finner sted i Hong Kong i desember 2005.

For Norge er samarbeidet i G10-gruppen³ svært viktig. G10 har utarbeidet felles posisjoner på de fleste områdene innenfor rammeverket som gjelder landbruk.

5.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør. Formålet er å fremme handel og utvikling, og å bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien. Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FN's offisielle MUL-liste ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland.

Fra 01.07.2002 ble det etablert et overvåkningssystem for import av korn, mel og kraftfôr, samt en sikkerhetsmekanisme som kan utløses når markedsbalansen vurderes å være i fare. Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbrukspolitikk

5.4.1 Innledning

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri på flere områder. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

I forbindelse med midtveisevalueringen av Agenda 2000 (Mid Term Review) ble det i juni 2003 vedtatt nye, større endringer i EUs landbrukspolitikk. Reformen ble innført fra 2005 og det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte per bruk. Tidligere støtte per dyr og hektar blir overført til den nye ordningen. Basis for støtten per bruk er den tidligere støtten et bruk hadde i perioden 2000-2002. Støtten blir deretter fordelt ut på arealet på hvert bruk slik at støtetterter kan omsettes. Hensikten med omleggingen er at markedspriser i større grad skal avgjøre hva bøndene vil produsere. Støtten per bruk skal også dekke verdier ved landbruket som ikke blir reflektert i produktprisen (ikke-handelsmessige forhold). Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte for eksempel for korn, storfe og sau/geit. Dette blir gjort fordi en ellers frykter rask nedlegging av produksjon i utkantområder. Det blir likevel

³ Bulgaria, Island, Israel, Japan, Korea, Liechtenstein, Mauritius, Norge, Sveits, Taiwan,

opp til hvert medlemsland om de vil benytte produksjonstilknyttet støtte for disse produksjonene. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte. Den innebærer at det blir gitt lik støtte per hektar i en hel region istedenfor individuelt varierende støtte fra bruk til bruk. Medlemsland kan også velge en kombinasjon av de to modellene.

Erfaringene så langt er at landene velger ulike modeller for gjennomføringen av den framtidige felles landbrukspolitikken. Medlemslandene skal iverksette reformen i perioden 2005-2007. 10 land har valgt å iverksette reformen fra 2005, og 5 land vil iverksette reformen i 2006. For å få utbetalt full støtte vil bøndene bli kontrollert i forhold til om de holder landbruksareal i god hevd og god miljøtilstand. De vil også på stikkprøvebasis bli kontrollert i forhold til lovkrav om miljø, matvarekvalitet, dyrevelferd og dyrehelse/folkehelse.

EU-kommisjonen la i juli 2004 fram et forslag til nytt regelverk for bygdeutvikling. Forslaget er nå til drøfting i medlemslandene og forutsettes vedtatt av Rådet i løpet av 2005. Forslaget har tre hovedmål: i) å øke konkurranseevnen i jord- og skogbruket gjennom tilskudd til omstilling, ii) øke miljøstandard og bedre arealforvaltningen og iii) å bedre livskvalitet og øke mangfoldet i den næringsmessige aktiviteten i distriktene. Forslaget innebærer en forenkling av finansieringen og administrasjon av bygdeutviklingsordningene i EU. Prioriteringen av bygdeutvikling vil først bli avklart i forbindelse med behandlingen av EUs langtidsbudsjett for 2007-2013.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. I desember 2002 kom Norge og EU-Kommisjonen til enighet om en avtale om utvidet handel, som bl.a. innebærer økte gjensidige tollfrie importkvoter for ost. Stortinget ga sitt samtykke til avtalen gjennom St.prp.nr. 71 (2002-2003). Avtalen ble implementert fra 1. juli 2003. I henhold til avtalens paragraf 11 skal partene møtes til nye samtaler om EØS-avtalens artikkel 19 to år etter at den trådte i kraft. Det er forventet at samtaler om dette vil starte i løpet av andre halvår 2005.

Protokoll 3 om handel med bearbeidede landbruksvarer var ikke ferdigforhandlet da EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Protokoll 3 avtalen ble først satt i verk 1. januar 2002. Avtalen inneholdt en klausul om å avvikle gjenværende industribeskyttelse i tollsatsene med åpning for enkelte unntak. Etter langvarige forhandlinger om dette spørsmålet kom EU-kommisjonen og Norge i mars 2004 til enighet om en avtale som ble iverksatt 1. november 2004. Resultatet innebar bl.a. at Norge skulle avvikle industrielementet i tollsatsene med unntak for syltetøy. Avtalen vil for deler av næringsmiddelindustrien medføre økt konkurranse på hjemmemarkedet. Samtidig vil også muligheten for eksport til EU-markedet forbedres for en del norske produkter.

Det ble fra 1. januar 2005 gjort endringer i bilaterale eksportkvoter mellom Norge og EU for visse bearbeidede landbruksvarer, bl.a. teknisk sprit og mineralvann. En del kvoter ble overflødiggjort gjennom endringer i tollsatser i Protokoll 3 fra 1. november 2004.

I forbindelse med at Romania og Bulgaria blir EU-medlemmer fra 1. januar 2007 vil det bli forhandlinger knyttet til kompensasjon for utvidelsen av EØS-området. Landbruk vil bli et tema i disse kompensasjonsforhandlingene på samme måte som ved utvidelsen fra EU15 til EU25 fra 1. mai 2004.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp.nr.1 (2004-2005) Nærings- og handelsdepartementet. Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og henholdsvis SACU (Sør-Afrika, Botswana, Namibia, Lesotho, Swaziland) og Sør-Korea. Forhandlingene omfatter også handel med landbruksvarer; både råvarer og bearbeidede varer.

6 Hovedtrekk i tilbudet

6.1 Innledning

Statens tilbud er basert på de samme prinsippene som de foregående tre års avtaler. Premissene er trukket opp i St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av denne jf. Innst. S. nr. 167 (1999-2000), Regjeringens Sem-erklæring og Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 260 (2003-2004), jf. kap. 2.

Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket dokumenterer en svakere inntektsutvikling enn materialet som lå til grunn for forhandlingene i 2004. Reviderte arbeidsforbrukstall fra Statistisk sentralbyrå har gitt grunnlag for lavere prognosert økning i arbeidsproduktiviteten enn lagt til grunn de siste årene. Arbeidsproduktiviteten øker likevel sterkere enn foregående tiår. Høyere gjeldsvolum understreker betydningen av en politikk som bidrar til lav realrente. Videre dokumenterer grunnlagsmaterialet betydningen av at råvaremarkedene er i balanse. Overproduksjonssituasjonen som igjen har oppstått i flere sektorer, gir både store samfunnsøkonomiske tap og store foretaksøkonomiske tap for de næringsdrivende.

Det har de siste årene blitt gjennomført flere tiltak som har gitt bøndene større frihet og handlingsrom i sin næringsdrift. Disse forbedringene i rammevilkårene vil gi effektivisering og strukturendringer over tid. Det vil gi reduksjon i kostnadene i vareproduksjonen. Det er nødvendig for at jordbruket skal være konkurransedyktig i en framtid med økende handel og internasjonalisering i industri- og handelsleddene. Med bakgrunn i de endringene som er gjennomført mener Regjeringen i år det vil være riktig med moderate endringer i strukturvirkemidlene.

Jordbruket skal fortsatt være i stand til å produsere fellesgodene samfunnet etterspør. Det er hovedbegrunnelsen for overføringsnivået. Regjeringen mener effektivisering må kombineres med ny næringsutvikling for at målet om levende og aktive bygdesamfunn skal kunne realiseres framover.

6.2 Fornyet satsing på næringsutvikling – Landbruk pluss

Arbeidet med å modernisere landbrukspolitikken og utvikle mer samlede strategier har Landbruks- og matdepartementet kalt Landbruk Pluss. Målet er å stimulere til lokal forankring, forståelse og aksept for viktige landbrukspolitiske målsettinger og styrke lokaldemokratiet på landbruksområdet, jf. St. prp. nr. 1 (2004-2005). Strategiene skal medvirke til at landbrukspolitikken i større grad legger til rette for å utvikle ny aktivitet og attraktive bosteder og oppvekstvilkår parallelt med strukturendringene i landbruket.

Politikken skal både gjøre det mer attraktivt for dem som ønsker å overta gårdsbruk i drift og samtidig gjøre det attraktivt for nye grupper å etablere ny aktivitet. Den skal også tilrettelegge for produsenter som ønsker å legge om til produksjon av mer spesialiserte produkter og tjenester som i større grad henter inntjeningen fra markedet. Dette krever nytenkning innenfor områder som reiseliv, matkultur, skog og trevirke, bioenergi og annen bygdeutvikling. Det er avgjørende at effek-

tiviseringen i det tradisjonelle landbruket kombineres med ny næringsutvikling for at målet om levende og aktive bygdesamfunn skal kunne realiseres.

Regjeringen ønsker å se de ulike satsingene i sammenheng. Derfor er det utarbeidet en nasjonal strategi for næringsutvikling knyttet til landbruket og en sterkere samordning av innsatsen. Det er viktig at jordbruksavtalen settes inn i denne hovedtenkingen. Virkemidlene på avtalen må spille sammen med verdiskapingsprogrammene på kap. 1149 og andre virkemidler, slik at de til sammen stimulerer vekst og mangfold med utgangspunkt i landbrukets og bygdenes ressurser. Strategien for næringsutvikling er nærmere omtalt i kap. 7.

6.3 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjettnemnda for jordbruket er gjengitt i kap. 3. Det er betydelige endringer i inntektsutviklingen i Totalkalkylens normaliserte regnskaper, sammenlignet med materialet som lå til grunn for forhandlingene i fjor. Fra 2003 til 2004 ligger hovedforklaringene i at kostnadene økte over 900 mill. kroner mer enn budsjettet, herunder bl.a. realrentekostnadene, oljeprodukter, og gjødsel. Delvis har også revisjon av dataserier betydning, spesielt energi-kostnadene og arbeidsforbruket. Kostnadene er budsjettet å bli nominelt stabile for 2004 til 2005. Svakere vekst til 2005 enn lagt til grunn i inneværende avtale kan i stor grad tilskrives overproduksjonssituasjonen.

Det er store bevegelser i inntektene fra år til år. Derfor må inntektsutviklingen i jordbruket vurderes over mer enn ett år. Årets normaliserte totalregnskap viser en gjennomsnittlig økning i inntektene pr. årsverk på om lag 8 pst. for perioden 2002 til 2004, inkl. verdien av jordbruksfradraget. Det er om lag som utviklingen for andre grupper. For 2005 er det budsjettet med en inntektsreduksjon på 2 pst. pr årsverk. For perioden 2002 til 2005 viser dermed grunnlagsmaterialet en inntektsøkning på om lag 6 pst. inkl verdien av jordbruksfradraget. Det er en klart svakere utvikling enn fjorårets avtale var basert på. Tilsvarende for andre grupper vil være om lag 12 pst., avhengig av resultatet for 2005. Mye av inntektssvikten i forhold til andre grupper i perioden kan likevel forklares med overproduksjon.

Statens forhandlingsutvalg vil peke på at forhandlingene gjelder for kalenderåret etter forhandlingsåret. Det betyr at det må gjøres en rekke usikre forutsetninger og prognoser, og det går 2 år før det foreligger et foreløpig regnskap. Det må derfor generelt påregnes avvik fra forutsetningene.

Budsjettnemndas materiale viser at arealbruken er stabil, eller svakt synkende, etter en periode med økning, særlig i eng og beitearealer. Produksjonsvolumene er stabile eller svakt økende, og det er en viss reduksjon i kostnadsvolumene, ekskl. renter. Etter revisjon av arbeidsforbruksserien etter 2000, viser BFJs tall fortsatt at antall årsverk reduseres prosentvis noe mer enn tidligere. Fortsatte strukturelle forbedringer er nødvendig for å redusere småskalaulempene og legge til rette for konkurransedyktige råvarepriser som, sammen med andre målrettede virkemidler, legger grunnlag for en konkurransedyktig næringsmiddelindustri. Forbedringer i kostnadsutviklingen i omsetningsorganisasjonene og i de videre omsetningsledd har også stor betydning både for industriens konkurransekraft og for utbetalingsprisene til råvareprodusentene.

Markedsbalansen har de siste årene vært god. Fra 2004 gir igjen overproduksjon jordbruket betydelige inntektstap. BFJ har anslått brutto pristap til opp mot 600

mill. kroner i 2005. Overproduksjon er jordbrukets økonomiske ansvar. Med balanserte råvaremarkeder ville budsjettert inntektsutvikling til 2005 vært vesentlig bedre. Jordbruksavtalen har derfor i seg selv ikke vært til hinder for en utvikling fra 2002 til 2005 om lag som for andre grupper. Høyere inntekt pr jordbruksbedrift ville også ha gitt bedre utnytting av jordbruksfradraget.

I tillegg ligger det betydelige muligheter i ny næringsutvikling, med grunnlag i landbrukseiendommenes ressurser, som faller utenfor avgrensingen av Totalkalkylen for jordbruket, og i spesialmarkeder, lokale varianter m.v. Det registreres økende aktivitet på disse områdene. Aktiviteten gir betydelige og økende inntekter, slik Jordbrukets forhandlingsutvalg også registrerer i kravet. Statistikken på dette området kan imidlertid forbedres.

Jordbruksfradraget

Skatt er ikke forhandlingsgjenstand i jordbruksoppgjøret. Innføringen av jordbruksfradraget i 2000, og gradvis utvidelse til 2003, har imidlertid vært lagt til grunn for to jordbruksavtaler, som en betydelig del av rammene. De fleste regnskap og inntektsberegninger gjøres opp på nivået før skatt. Avtalepartene er enige om at ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket etter 1999 er det nødvendig å ta hensyn til verdien av jordbruksfradraget, omregnet til inntektsverdi før skatt. Budsjettnemnda for jordbruket har beregnet inntektsverdien av jordbruksfradraget som vist i tabell 6.1. Utnyttingsgraden av fradraget har vært stabil de siste årene og det ligger et betydelig inntektspotensial i å øke utnyttingsgraden av fradraget.

Tabell 6.1 Virkningen av inntektsfradraget. Mill. kroner.

	2002	2003	2004	2005
Spart skatt, millioner kroner	503	622	595	560
Inntektsverdi før skatt, millioner kroner	751	928	888	836
Antall årsverk i jordbruket	74 400	72 000	69 200	66 400
Inntektseffekt, kroner pr årsverk	10 100	12 900	12 800	12 600
Gjennomsnittlig utnyttingsgrad	61 %	62 %	62 %	61 %

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

6.4 Rammen

6.4.1 Oppbygging av rammen

Moderate inntektsoppgjør skal bidra til å bringe lønns- og kostnadsutviklingen mer på linje med våre handelspartnere. Statistikken viser også at lønnsveksten i Norge er på vei ned. Det er videre nødvendig med en stram budsjettpolitikk bl.a. for å bedre rammebetingelsene for konkurranseutsatt næringsvirksomhet. BFJ har beregnet jordbrukets samlede næringsgjeld til om lag 29 mrd. kroner i 2005. Derfor har også jordbruket betydelig nytte av en økonomisk politikk som bidrar til et lavt rentenivå.

Som grunnlag for rammen har Statens forhandlingsutvalg lagt til grunn prognoser og vurderinger som vist i tabell 6.2.

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag 2005	Volum %	Pris, % el. % p.a.	Sum endr. Mill kr
1. Driftskostnader	12900	-0,5 %	2,1 %	205
2. Kapitalslit og leasing	5700	1,8 %	1,8 %	207
3. Realrentekostnader	29000		-0,4 %	-116
4. Arbeid	9350	-4,2 %	3 ¼ %	-100
A. SUM endring				200
B. Forbedret økonomisk tilpasning i jordbruket og omsetningsledd				-100
C. Ramme (A+B)				100

Det er lagt til grunn anslag på volumendringer i kostnadene med bakgrunn i BFJs indekser fra Totalkalkylen for jordbruket. Økt prisvekst fra 2004 til 2005 er som anslått i SSBs framskrivning i økonomiske analyser. Tilsvarende gjelder for rentenivået, som i sum gir en anslått reduksjon i realrenta på 0,4 prosentenheter. For arbeidsforbruket er BFJs anslag benyttet. Nyere anslag for lønnsveksten tyder på at utviklingen fra 2004 til 2005 vil bli om lag 3 ¼ pst. Dette er videreført til 2006 i tabell 6.2.

Grunnlagsmaterialet fra BFJ anslår et brutto pristap for jordbruket i 2005 på opp mot 600 mill. kroner som følge av overproduksjonssituasjonen. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at inneværende avtale ikke har vært til hinder for en inntektsutvikling pr årsverk på nivå med andre grupper. Nyere prognoser tyder på forbedring av markedsbalansen framover. Som Jordbrukets forhandlingsutvalg har lagt til grunn i sitt krav, vil det gi inntektsforbedring ut over det som er lagt til grunn i tabell 6.2.

I tillegg til de tekniske prognosene, har Statens forhandlingsutvalg lagt til grunn forbedret økonomisk tilpasning i jordbruket og omsetningsleddene på 100 mill. kroner. På dette grunnlag vil jordbruket kunne oppnå en prosentvis utvikling som andre grupper fra 2005 til 2006 i dette tilbudet som er grunnlag for videre forhandlinger.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at rammen på 100 mill. kroner finansieres som vist i tabell 6.3.

Tabell 6.3 Fordeling av rammen.

	Mill. kr
Målpriser fra 01.07.05	100
Budsjett, kap. 1150 i 2006	0
Ramme	100

Det er i år et meget lite omfang av ledige midler på avtalen. Satsene for produksjonstilskuddene ble i februar 2005 redusert for å tilpasse utbetalingen til bevilgningen. Nyere prognoser for forbruk i 2005 viser at reduserte satser også i juniutbetalingen vil gi et underforbruk på om lag 40 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg viser til jordbrukets krav og slutter seg til ved juniutbetalingen foretas en ekstrautbetaling tilsvarende 40 mill. kroner, jf. kap 8. Statens forhandlingsutvalg foreslår videre at udisponerte ledige midler fra 2004, 10,5 mill. kroner, tilføres LUF til styrking av egenkapitalen.

AMS (gul støtte) i hht. WTO-avtalen vil øke marginalt som følge av de foreslåtte endringene i målpriser og tilskudd. Imidlertid vil de foreslåtte forenklingene i markedsordningene på fjørfesektoren fjerne notifiseringsgrunnlaget for

markedsprisstøtten og dermed redusere Norges samlede AMS. Fordelingen av rammen er nærmere omtalt i kap 7 og 8 og i vedlagte fordelingsskjema.

I jordbrukets krav er det tatt opp flere forslag til endringer på skatte- og avgiftsområdet. Statens forhandlingsutvalg viser til at skatter og avgifter ligger utenfor jordbruksavtalen.

6.4.2 Næringsmiddelindustrien

Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppgjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet og råvareprisordningene. Næringsmiddelindustriens konkurranseevne opprettholdes i tilbudet.

Målprisene på korn, egg og lyse kjøttslag reduseres, men det foreslås økning i målprisene på storfekjøtt. Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i økte verdensmarkedspriser har Statens forhandlingsutvalg lagt til grunn at bevilgningen til prisnedskrivning (post 70.12) kan reduseres med 3,5 mill. kroner. Bevilgningen gir rom for en viss utvidelse av vareomfanget, tar hensyn til økt målpris på storfekjøtt og tilpasning av satser innenfor ordningen.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at Catering-ordningen avvikles fra 2006. Bevilgningen på post 70.13 reduseres fra 11 til 7,5 mill. kroner.

Matkorntilskuddet legges fra 2006 om til et fast tilskudd pr kg innenfor den fastsatte bevilgning. Dette vil øke forutsigbarheten for industrien.

6.5 Internasjonale forhold

Internasjonale forhold legger i økende grad føringer for utviklingen av den nasjonale landbrukspolitikken, jf. kap. 5. Det følger både av bilateralt og multilateralt avtaleverk, herunder forhandlinger med EU, men også utviklingen i internasjonale markeder. Norsk matvaresektor blir i økende grad konkurranseutsatt og importen er økende. Spesielt vil en ny WTO-avtale, slik de ulike forslag nå ligger, kunne få stor betydning for utformingen av landbrukspolitikken framover. Det vil kunne gjelde både tilskuddsordningene i nivå og innretning og markedsordningene. Regjeringen mener gradvise tilpasninger i tide vil være et viktig bidrag til at det norske landbruket i fremtiden skal kunne oppfylle sine samfunnsoppgaver.

6.6 Miljø

Fra og med 2005 er de regionale miljøprogram godkjent og etablert i alle fylker. Rapportering tyder på stor aktivitet og at økt målretting og differensiering av miljøarbeidet oppnås. Statens forhandlingsutvalg foreslår at rammen settes til 350 mill. kroner som opprinnelig fastsatt. Arbeidet med innføringen har vært tidkrevende i fylkene. Det foreslås at regionalisering av miljøkravene for areal- og kulturlandskapstilskudd i det nasjonale miljøprogrammet utsettes.

Kommunale virkemidler

Det er stor aktivitet lokalt og SMIL-ordningen anses som meget viktig for å løse lokalt prioriterte tiltak. Rammen for kommunale midler forutsettes utvidet fra 115 mill. kroner til 135 mill. kroner for 2005.

6.7 Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond

Det er utarbeidet en nasjonal strategi for næringsutvikling for 2005; *Landbruk mer enn landbruk*. Videre er det på fylkesnivå utarbeidet regionale strategier som konkretiserer arbeidet. Landbrukets organisasjoner vil bli representert i *Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling*. Det er stor aktivitet lokalt og investeringsbehovet i næringen er stort, som Jordbrukets forhandlingsutvalg understreker i kravet. Statens forhandlingsutvalg anser at midler til utviklingstiltak og ny næringsutvikling er viktig for et framtidsrettet, effektivt og attraktivt jordbruk. Innvilgningsrammen til LUF foreslås økt med vel 20 mill. kroner. Herav foreslås bygdeutviklingsmidlene økt med 9 mill. kroner, herunder et femårig seterprosjekt som gjennomføres i Oppland og Hedmark. Av hensyn til kapital situasjonen er Statens forhandlingsutvalg enig med Jordbrukets forhandlingsutvalg i at tilførselene til fondet må økes betydelig. Bevilgningen foreslås økt med 130 mill. kroner. I tillegg tilføres fondet 10,5 mill. kroner av ledige midler.

6.8 Strukturpolitikken

Det er de siste årene gjennomført flere tiltak for å øke handlingsrommet for produsentene. Disse tiltakene vil ha effekt i flere år framover. Det foreslås at maksimal kumelkkvote for andre typer foretak enn samdrifter økes til 500.000 liter. Tilsvarende foreslås maksimal geitmelkkvote økt til 250.000 liter. Avstandsgrensen for samdrifter i melkeproduksjonen foreslås økt fra 12 til 20 km.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser i kravet til at ved behandlingen av fjorårets avtale, ba flertallet i Næringskomiteen departementet på en egnet måte legge fram for Stortinget en vurdering av konsekvensene av endret regelverk som har strukturvirkning. En slik vurdering ble gitt i St.prp. nr. 1 (2004-2005). Stortinget har ikke hatt merknader til vurderingen.

Fordelingsprofil

Fordelingsprofilen baseres på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Sem-erklæringen, med sikte på å bidra til en gradvis omstrukturering og effektivisering i jordbruket. En noe større andel av midlene søkes kanalisert mot bruk der produksjonen har stor betydning for inntekt og sysselsetting. Den geografiske differensieringen opprettholdes. Det vises for øvrig til vedlagte fordelingskjema.

6.9 Andre hovedpunkter

Økologisk landbruk

Satsingen på økologisk jordbruk videreføres innenfor et samlet bevilgningsnivå på om lag 128 mill. kroner. Omlagt areal er nå knapt 4 pst., men resultatrapport-

eringen viser at utviklingen på markedssiden fortsatt ikke er tilfredsstillende. Det skal legges opp til en effektiv bruk av prosjektmidlene, med vekt på markedstiltak og samspill med de store markedsaktørene. Det legges for 2006 opp til å gjennomføre målrettet generisk markedsinformasjon, som forutsettes finansiert av opplysningskontorene. På utviklingssiden legges større ansvar og flere økonomiske virkemidler til regionalt nivå.

Korn, kraftfôr og mel

Det har vært overskudd av norsk matkorn to år på rad og sektoren møter i økende grad markedsoverskudd som en problemstilling. Statens forhandlingsutvalg mener prisforskjellen mellom matkorn og fôrkorn bør reduseres over noen år. Målprisene på matkorn foreslås redusert med 11 øre pr kg og fôrkorn med 5 øre pr kg. Prisnedskrivningen til norsk korn reduseres med 3 øre/kg.

Matkorntilskuddet vil bli lagt om til et fast tilskudd, frakoblet tollinntektene. Det vil øke forutsigbarheten for aktørene. Videre foreslås termintillegget avvirket og målprisene teknisk tilpasset. Jordbrukets forhandlingsutvalg har i kravet tatt opp problemstillinger om bruk av proteinråvarer i kraftfôr. Statens forhandlingsutvalg vil komme tilbake til dette under forhandlingene.

Kjøtt og egg

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det gjennomføres reformer i markedsordningene på fjørfesektoren. Med grunnlag i begrensede reguleringsmuligheter, økende vertikal integrering, lavt antall produsenter, kort produksjonssyklus m.v. foreslås det at fjørfeskjøtt tas ut av reguleringsystemet når det gjelder avsetningstiltak, mens fellesfinansierte faglig tiltak opprettholdes. PRIORs rolle som markedsregulator avvikles. Målprisen erstattes med en referansepris som grunnlag for den videre administrering av tollvernet.

Tilsvarende er det behov for reformer i markedsordningen for egg. Statens forhandlingsutvalg foreslår at regulatorrollen avvikles og at reguleringsystemet forenkles til kun å omfatte; eksportlevering av egg og eggprodukter, levering av egg og eggprodukter til spesialmarkeder, faglige tiltak og opplysningsvirksomhet. Endringene gjennomføres fra 1.1.07 både for egg og fjørfekjøtt for å gi aktørene tilstrekkelig tid til gjennomføringen.

Storfekjøttproduksjonen prioriteres innenfor rammen for å bidra til at norsk produksjon over tid i økende grad skal kunne dekke etterspørselen. Det er også viktig mhp. bruk av grasarealene, kulturlandskap og beiting. For sau/lam styrkes lammetilskuddet.

KSL-Godt Norsk

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det settes ned en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk og en mulig sammenslåing av KSL-sekretariatet og Matmerk. Det vurderes samtidig om matsikringssystemene skal ses i sammenheng med kompetansehevede tiltak og kompetansekrav. Arbeidsgruppen settes sammen av representanter for avtalepartene. I tillegg inviteres en representant for miljøstiftelsen Svanen som observatør i gruppen.

Forenkling, målretting og effektivisering av virkemiddelbruken

Oppsummert foreslås følgende tiltak for forenkling og målretting:

- Markedsordningene på fjørfesektoren reformeres
- Regionale miljøprogram vil øke måloppnåelsen i miljøarbeidet
- Lokaldemokratiet og kommunenes ansvar og muligheter utvides noe.
- Catering-ordningen avvikles
- Termintillegget til korn avvikles, målprisene tilpasses teknisk
- Administrasjonstilskudd til avløserlag og landbruksvikarvirksomhet samordnes
- Nytt og forenklet system for overvåking av konkurransen i markedet for meierivarer
- Det foreslås å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk

Andre punkter

- Driftstilskuddet til ammekyr utvides
- Grensene for tilskuddsberettiget areal pr foretak for frukt, grønnsaker og kraftfôrkrevende produksjoner utvides
- Fjorårets avtale om harmonisering av tilskuddssatser mellom ulike foretakstyper i melkeproduksjonen følges opp

6.10 Fordeling på priser og tiltak

Endringene i målprisene er vist i tabell 6.5.

Tabell 6.5 Fordeling av målprisendringer for avtaleperioden.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Endring	Total
			Kr. pr. l / kg	endring mill. kr
Melk, ku og geit	1544,9		0,00	0,0
Storfe	84,1		1,37	115,2
Gris	114,5		-0,10	-11,4
Sau/lam	25,4		0,00	0,0
Egg	51,0		-0,08	-4,1
Fjørfekjøtt	57,0		-0,07	-4,0
Poteter	227,2		0,03	6,8
Grønnsaker		1027,8	1,75%	18,0
Frukt		130,5	1,75%	2,3
Norsk matmel	207,0		-0,11	-22,8
Sum målpriser				100,0

Bevilgningspostene over kap. 1150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, foreslås endret som vist i tabellen under. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av protokollen som følger proposisjonen som vedlegg. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kapittel 7.

Tabell 6.6 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2005 mill. kr
50 Fongsavsetninger	140,000	296,700
70 Markedsregulering	-7,000	208,000
73 Pristilskudd	-31,442	2 025,740
74 Direkte tilskudd	-100,092	6 482,285
77 Utviklingstiltak	-1,000	225,110
78 Velferdsordninger	-0,500	1 597,354
SUM KAP. 1150	-0,034	10 835,189
KAP. 4150 Post 80	0,000	145,000

Utslag på referansebrukene

Budsjettnemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av rammeendringene på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger. Verdien av jordbruksfradraget er lagt inn som beregnet av BFJ i grunnlaget før endring.

Tabell 6.7 viser utelukkende det isolerte utslaget av de foreslåtte pris- og tilskuddsendringene, eksklusive endret effekt av jordbruksfradraget. Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, hvor også volum- og kostnadsendringer vil ha betydning.

Forbedring av markedsbalansen i flere sektorer vil kunne gi vesentlige forbedringer i resultatet for flere av referansebrukene. Disse beregningene er kvantumsfaste og fanger ikke opp effektene av tilpasninger, verken på inntekts- eller kostnadssiden. De årlige produktivitetsendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale er ikke regnet fram til 2006. Økningen i midler til regionale miljøprogram er lagt inn med inntektsvirkning på referansebrukene på samme måte som i jordbrukets krav.

Tabell 6.7 Beregnet isolert utslag på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer. Kr. pr. årsverk.

	Før oppgjør 2005 ekskl. skatt	Før oppgjør 2005 inkl. skatt ¹⁾	Årsutslag av tilbudet ²⁾
1 Melk og storfeslakt, 16 årskyr	155 900	169 900	900
2 Korn, 294 dekar korn	154 200	189 000	-2 000
3 Sau, 110 vinterfôra sauer	81 900	97 400	-300
4 Melkeproduksjon geit, 78 årsgeiter	165 700	182 200	1 100
5 Svin og korn	100 800	116 300	-3 300
6 Egg og korn	184 700	202 100	-5 100
7 Poteter og korn	207 100	224 500	3 300
8 Storfeslakt/ammeku	71 400	89 600	5 400
9 Frukt/bær og sau/geit	146 800	163 400	3 200
10 Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	132 800	148 100	600
11 Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	171 500	184 400	1 800
12 40 største melkebruk (28 årskyr)	183 300	194 700	2 400
13 Melk og storfe, 20 årskyr Østlandet flatbygder	149 000	161 700	800
14 Melk og storfe, 15 årskyr Østlandet andre	140 200	154 000	-100
15 Melk og storfe, 25 årskyr Jæren	184 300	196 900	4 800
16 Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Rogaland	131 600	146 900	1 500
17 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	143 600	159 100	1 700
18 Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	168 600	182 300	300
19 Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	177 200	190 800	2 000
20 Korn. < 400 dekar korn (224 daa) Østl.	87 300	121 900	-4 200
21 Korn. > 400 dekar korn (512 daa) Østl.	230 200	259 900	-4 200
22 Korn og korn/svin, 264 daa + 16 avlssvin	155 500	180 200	-2 300
23 Sau. 88 vinterfôra sauer	49 900	62 700	200
24 Sau. 122 vinterfôra sauer	113 400	130 700	800
25 25 største sauebruk. 171 vinterfôra sauer	120 600	136 700	-100

1) Inkl. inntektsverdien før skatt av jordbruksfradraget, beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket.

2) Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

7 Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Landbruk Pluss

Arbeidet med å modernisere landbrukspolitikken og utvikle mer samlede strategier har Landbruks- og matdepartementet kalt Landbruk Pluss. Målet er å stimulere til lokal forankring, forståelse og aksept for viktige landbrukspolitiske målsettinger og styrke lokaldemokratiet på landbruksområdet, jf. St prp. nr 1 (2004-2005). Strategiene skal medvirke til at landbrukspolitikken i større grad legger til rette for å utvikle ny aktivitet og attraktive bosteder og oppvekstvilkår parallelt med strukturendringene i landbruket. Politikken skal både gjøre det mer attraktivt for dem som ønsker å overta gårdsbruk i drift og samtidig gjøre det attraktivt for nye grupper å etablere ny aktivitet. Den skal også tilrettelegge for produsenter som ønsker å legge om til produksjon av mer spesialiserte produkter og tjenester som i større grad henter inntjeningen fra markedet. Dette krever nytenkning innenfor områder som reiseliv, matkultur, skog og trevirke, bioenergi og annen bygdeutvikling.

Hovedstrategiene for arbeidet er forenkling av virkemidler som unødvendig setter begrensninger for næringsutvikling og bosetting, økt satsing på nyskaping gjennom økt bruk av eksisterende kunnskap og produksjon av ny kunnskap. Departementet legger stor vekt på et organisert samarbeid med andre berørte departement for å bidra til utvikling og for å fjerne flaskehalsen. Samtidig er det etablert en samarbeidsavtale med Kommunenes Sentralforbund i arbeidet med desentralisering og delegering på landbruksområdet med vekt på kommunenes rolle.

Som en del av regjeringens plan Innovasjon 2010 har Landbruks- og matdepartementet ansvaret for ett av utviklingsprosjektene; Innlandet 2010. Gjennom dette arbeidet skal en medvirke til et betydelig skifte i utviklingstrenden i innlandet knyttet til nyskaping. Det har en gjort gjennom å legge til rette for et bredt regionalt engasjement, som igjen bidrar til å gjennomføre flere enkeltprosjekt knyttet til bioenergi, landbrukstilknyttet reiseliv, utmark og bioteknologi.

Regjeringen ønsker å se de ulike satsingene i sammenheng. Derfor er det utarbeidet en nasjonal strategi for næringsutvikling knyttet til landbruket og en sterkere samordning av innsatsen.

7.2 Næringsmiddelindustrien

Næringsmiddelindustriens konkurransekraft er viktig, også for jordbruket. Konkurransesituasjonen er krevende og avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppkjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet. Videre ligger tilskudd til råvareprisordningene m.v. på kap. 1150.

Målprisene foreslås endret som vist i tabell 6.5. Målprisene på mathvete foreslås redusert med 11 øre pr. kg og fôrkorn med 5 øre pr. kg. Målprisene på storfekjøtt økes med 1,37 kroner pr. kg, mens målprisene på de øvrige kjøttslag holdes uendret eller reduseres svakt. Fordi markedssituasjonen er forskjellig for de ulike kjøttslagene, vil også effekten på de faktiske råvareprisene fra 1. juli variere.

Rammebetingelsene for spesielt konkurranseutsatt industri må være forutsigbare. Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien skal ta hensyn til svingninger

i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i økte verdensmarkedspriser kan bevilgningen til prisnedskrivning (underpost 70.12) reduseres. Statens forhandlingsutvalg foreslår en reduksjon på 3,5 mill. kroner for 2006. Bevilgningen gir rom for en viss utvidelse av vareomfanget og tilpasning av satser innenfor ordningen. Dersom reduksjon i verdensmarkedsprisene gjør det nødvendig, vil tilpasning av satsene for dagens vareomfang bli prioritert foran utvidelse av vareomfanget. Innenfor bevilgningen er det tatt hensyn til økte kostnader som følge av økning i målprisen på storfekjøtt. Myndighetene vil følge utviklingen i konkurransesituasjonen nøye.

Under ordningen for eksportrestitusjon (underpost 70.13) gis det fra 2005 bare støtte til spesialmarkeder (oljeinstallasjoner, Svalbard, ambassader m.v.). Denne foreslås videreført i 2006. Catering-ordningen (menyer med norske råvarer til fly i utenriksfart) har blitt redusert i omfang de siste årene og volumene er små. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at ordningen avvikles. Bevilgningen på post 70.13 reduseres fra 11 til 7,5 mill. kroner fra 2006.

Matkorntilskuddet legges fra 2006 om til et fast tilskudd pr. kg innenfor den fastsatte bevilgning, jf. kap. 7.8.3. Dette vil øke forutsigbarheten for industrien. Det er en oppgave for alle aktører i melmarkedet å bidra aktivt til kostnadsreduksjon. Det forutsettes at den foreslåtte målprisreduksjonen på matkorn kommer melbasert næringsmiddelindustri og forbrukerne til gode. Myndighetene vil også på dette området følge prisutviklingen nøye.

7.3 En forbrukerrettet næringspolitikk

Forbrukerretting innebærer å styrke forbrukernes stilling i markedet, og det er ønskelig å skape bedre balanse mellom forbrukerinteresser og næringsinteresser. I en framtidrettet næringspolitikk vektlegges forbrukerne både som etterspørrere av varer og tjenester i et marked og som premissleverandør i forhold til utviklingen av kollektive goder.

I en forbrukerrettet næringspolitikk må forbrukernes krav og preferanser knyttet til produksjonsforhold og sluttprodukt stå sentralt. Åpen og god informasjon om produkter og produksjonsmetoder er viktig for forbrukernes tillit og for at forbrukerne skal kunne gi signaler om sine preferanser gjennom sine valg. Informasjon, kontroll og merking av produktene gir også forbrukerne trygghet om at valgene er gjort på et reelt grunnlag.

Landbruks- og matdepartementet arbeider systematisk med ulike undersøkelser av ulike målgrupper. Dette utgjør, sammen med en god dialog med forbrukerorganisasjoner, et viktig næringspolitisk beslutningsgrunnlag. Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Barne- og familiedepartementet har utarbeidet en handlingsplan for forbrukerretting av matpolitikken. Den inkluderer tiltak som skal sørge for informasjon om forbrukernes preferanser og kunnskaper og skape fora for dialog. Tiltak i denne handlingsplanen inkluderer bl.a. de matpolitiske forbrukerpanelene, Matportalen og videre forbrukerretting av Mattilsynet.

Landbruks- og matdepartementet har etter Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) valgt å differensiere næringssettingen mellom produksjonen av standardprodukter og produksjonen av mer spesialiserte og bearbejdede produkter. En forbrukerrettet næringspolitikk kan ses i fire hoveddimensjoner:

- Sikre forbrukerne trygge og ernæringsmessig gunstige matvarer av god kvalitet gjennom en sunn produksjon som frambyr på en redelig måte. Forbrukerhensyn må ivaretas gjennom politikkutforming, forvaltning og tilsyn, åpenhet og innflytelse (mattrygghet/ernæring).
- Sikre et mangfold og en variasjon i produktspekteret som gjennom kvalitet og pris er tilpasset de ulike kundesegmentene (mangfold).
- Sikre en langsiktig matforsyning (matsikkerhet).
- Akseptable matvarepriser og råvarepriser i et velfungerende marked (pris).

De første to tiltakene ovenfor ligger bare delvis under jordbruksavtalen. Tiltak utenfor avtalen kan imidlertid stille krav til og ha kostnadskonsekvenser for næringen. Det er viktig å se utformingen av virkemidlene under jordbruksavtalen og virkemidlene som ligger utenfor jordbruksavtalen i forhold til målet om å føre en landbruks- og matpolitikk som gir grunnlag for økt verdiskaping og livskvalitet bygget på en bærekraftig forvaltning av ressursene i landbruket og i bygdene.

7.3.1 Trygg mat

Forbrukerne forutsetter at mat som produseres og omsettes i Norge skal være trygg. I denne sammenheng har landbruket, næringsmiddelindustrien og myndighetene en felles overordnet målsetting om produksjon av trygg mat av god kvalitet. For å fylle denne målsettingen er det viktig å opprettholde den gode dyre- og plantehelsen vi har her i landet, samt å ha et etisk forsvarlig dyrehold. Det er et myndighetsansvar å implementere nødvendig regelverk for å ivareta folke-, dyre- og plantehelse, både ved nasjonal produksjon og ved import. Ansvaret for at maten er trygg påligger imidlertid alle aktører i kjeden.

Oppmerksomheten om sykdomsutbruddene på husdyr i Europa har bidratt til å forsterke forbrukertrender. Disse trendene må næringen tilpasse seg og møte offensivt. Framtidas matprodusenter vil møte høye krav til ulike typer kompetanse, ikke minst for å sikre dokumentert trygg produksjon og for å betjene et sammensatt marked.

7.3.2 Kosthold og ernæring

Fokuset på et ernæringsriktig kosthold er økende hos forbrukerne og er en del av utfordringene i matpolitikken. For å nå målet om et riktig sammensatt kosthold, må imidlertid ulike politikkområder ses i sammenheng. Landbruk, omsetningsledd og helsemyndigheter står her overfor en felles utfordring.

I St.meld. nr. 16 (2002-2003) Resept for et sunnere Norge, anbefales det en fordobling av frukt- og grøntforbruket. For å sikre et økt forbruk av norsk frukt, grønnsaker og poteter vil det være viktig å stimulere til satsing på økt mangfold i produktutvalget og verdiskaping både hos primærprodusent og i foredlingsleddene. Likedan vil fokus på kvalitet være avgjørende for økt forbruk.

Skolemelkordningen og støtte til prisnedskrivning av råvarer til bruk i undervisning blir finansiert fullt ut av Omsetningsrådet gjennom omsetningsavgiften. Det vil kunne være grunnlag for samarbeid og samspill med tiltak og prosjekter innenfor rammen av Helsedepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementets an-

svarsområder. Omsetningsrådet vil ha ansvar for å vurdere eventuelle prosjekter her.

7.3.3 Matpriser

Statens forhandlingsutvalg foreslår å øke målprisene med 100 mill. kroner. Grovt sett er vel en tredjedel av forbrukerprisen knyttet til råvareprisene, og det er bare råvareprisene som omfattes av jordbruksavtalen. Senere ledd i matvarekjeden har derfor også stor betydning for de priser forbrukerne møter.

Fungerende konkurranse i matvaremarkedet og dokumentasjon på utviklingen gjennom prisovervåkingssystemet på mat er virkemidler offentlige myndigheter fortsatt vil bruke aktivt. Det er behov for kostnadsreduksjon både i primærproduksjon og senere ledd i kjeden fram til forbruker dersom målet om reduserte priser i forhold til nabolandene skal nås.

Statens forhandlingsutvalg vil videre understreke at en betydelig del av norsk matproduksjon møter internasjonal konkurranse som RÅK-varer. Denne industrien skal sikres råvarepriser som sammen med spesifikke virkemidler, bidrar til likeverdige konkurransevilkår.

7.4 Landbrukets utviklingsfond

Det er utarbeidet en sentral strategi for næringsutvikling kalt ”Landbruk - mer enn landbruk”. Videre er det på fylkesnivå utarbeidet regionale strategier som konkretiserer arbeidet med næringsutvikling i tilknytning til landbruket. Strategiene vil bli videreutviklet både på nasjonalt og regionalt nivå.

Landbruks- og matdepartementet oppretter nå ”Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling”. Dette skal være et rådgivende organ i saker vedrørende næringsutvikling. Landbrukets organisasjoner vil bli representert i forumet. I tillegg skal det opprettes faglige møtearenaer på utvalgte fagområder. Innovasjon Norge får ansvar for opprettelse og drift av disse arenaene. Landbrukets organisasjoner vil også bli representert i disse.

Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt

Landbrukets utviklingsfond (LUF) hadde pr 31.12.2004 en egenkapital på 2 341 mill. kroner. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilsagn var pr 31.12.04 1367,6 mill. kroner. Ansvaret fordelte seg på 1 164,4 mill. kroner innenfor avtalen og 203,2 mill. kroner utenfor avtalen. Av kapitalen var 840 mill. kroner innestående i Norges Bank og 1 501 mill. kroner var i form av utlån. Tabell 7.1 viser kapitalsituasjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet ut fra departementets gjennomgang.

Tabellen viser i utgangspunktet en reduksjon i likviditeten med drøyt 176 mill. kroner for 2005. Dersom fondet ikke tilføres økte midler, tilsier prognosene at likviditeten for 2006 reduseres med ytterligere 204 mill. kroner. I fjor ble fondet tilført 150 mill. kroner i ledige midler for å unngå en nedbygging av fondskapitalen i 2004. I år er det svært begrenset med ledige midler. For å unngå en så stor nedbygging av den likvide fondskapitalen som prognosert, må tilførselene økes betydelig.

Erfaringstall viser en noe bedre faktisk utvikling på resultat og likviditet enn prognosene har forespeilet. Dette skyldes i all hovedsak frafall i ansvar. For 2004 viste regnskapet en positiv likviditetsendring på 31,9 mill. kroner, mens prognosen i 2004 var -10,4 mill. kroner. For å balansere likviditetsutviklingen for 2006 foreslås det å øke bevilgningene til LUF innenfor avtalen med 130 mill. kroner. I tillegg foreslås det vel 10 mill. kroner i engangsbevilgning. Videre vil det legges opp til å balansere innvilgingsramme og bevilgning over kapittel 1149 i budsjettbehandlingen for 2006.

Tabell 7.1 Framføring av kapital situasjonen i LUF for 2004-2006 med basis i framlagt regnskap for 2004 og prognoser over framtidige utbetalinger både innenfor og utenfor jordbruksavtalen. Mill. kroner.

	2004	2005	2006
Bevilgninger innenfor avtale 1150	345,8	293,4	293,4
Engangsmidler innenfor avtale 1150	150,0		
Overført fra bevilgningsregnskapet			
Renteinntekter innenfor avtalen	9,3	8,7	6,7
Andre inntekter	0,2		
<i>Sum innenfor avtalen</i>	<i>505,3</i>	<i>302,0</i>	<i>300,1</i>
Bevilgning utenfor avtalen 1149	285,0	295,5	295,5
Renteinntekter utenfor avtalen	9,3	8,7	6,8
<i>Sum utenfor avtalen</i>	<i>294,3</i>	<i>304,2</i>	<i>302,3</i>
<i>Sum tilførsel</i>	<i>799,6</i>	<i>606,2</i>	<i>602,4</i>
Utbetalinger innenfor avtale	516,1	504,1	519,8
Rentestøtte	6,2	21,0	30,0
Andre kostnader innenfor avtalen	9,3	6,9	7,1
Utbetalinger utenfor avtale	296,3	328,6	347,7
Andre kostnader utenfor avtalen	6,4	6,4	6,6
<i>Sum utbetalinger</i>	<i>834,2</i>	<i>867,0</i>	<i>911,2</i>
<i>Resultat</i>	<i>-34,6</i>	<i>-260,9</i>	<i>-308,8</i>

Egenkapitalutvikling (2004 er regnskapstall, 2005 og 2006 er prognoser)

	2004	2005	2006
<i>Egenkapital LUF pr 31.12</i>	<i>2340,6</i>	<i>2386,2</i>	<i>2125,4</i>
Innestående i Norges Bank	839,9	883,4	705,9
Utestående investeringslån	1500,7	1504,0	1419,5
Kortsiktig gjeld	0,0	1,3	0,0

Utvikling utestående investeringslån (2004 er regnskapstall, 2005 og 2006 er prognoser)

	2004	2005	2006
Utestående investeringslån	1570,5	1504,0	1419,5
Avdrag på lån	-104,5	-99,5	-109,3
Utbetaling nye lån	38,0	15,0	5,0
UB investeringslån	1504,0	1419,5	1315,2

Likviditetsutvikling (2004 er regnskapstall, 2005 og 2006 er prognoser)

	2004	2005	2006
Bevilgning inkl. rentestøtte	799,6	606,2	602,4
Netto tilførsel av kapital ifm investeringslån (avdrag – nye lån)	66,5	84,5	104,3
<i>Disponibel likviditet</i>	<i>866,1</i>	<i>690,7</i>	<i>706,6</i>
Utbetalinger	834,2	867,0	911,2
<i>Endring i likviditet</i>	<i>31,9</i>	<i>-176,4</i>	<i>-204,6</i>

Tabell 7.2 viser innvilgingsrammene for LUF i årene 2004 – 2006. Partene er enige om å øke innvilgingsrammen til LUF innenfor jordbruksavtalen med 21,4 mill. kroner i 2006.

Tabell 7.2 Oversikt over innvilgningsramme for LUF 2004 og 2005, samt forslag til innvilgningsramme for 2006.

Ordninger	2004	2005	2006
Kompetansetiltak (KIL)	6,0	6,0	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0	20,0	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (inkl. seterprosjektet)	286,0	241,0	250,0
Melke- og storfeprogram		85,0	85,0
Spesielle miljøtiltak, (informasjons- og utviklingsarbeid fom 2005) ¹	135,2	13,5	13,5
SMIL		115,0	135,0
Organisert beitebruk	14,6	8,6	
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	38,0	38,0	38,00
Utviklingsprogram for geiteholdet		10,0	11,0
Anlegg for kadaverhåndtering i Nord-Norge	2,0		
Avsetningstiltak honning	1,5		
Eliteplanteanlegg Ervik, Rå	0,5		
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>503,8</i>	<i>537,1</i>	<i>558,5</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0	2,0	
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	95,0	114,6	
Konkurransestrategier for norsk mat	23,5		
Sentrale bygdeutviklingsmidler	36,0	38,0	
Skogbruk	112,0	133,0	
Bioenergi	18,0	23,0	
Oppfølging av Landbruk Pluss	7,0		
Mat, skole, helse		5,0	
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>293,5</i>	<i>315,6</i>	
<i>Sum LUF ekskl. rentestøtte</i>	<i>797,3</i>	<i>852,7</i>	

¹ Spesielle miljøtiltak omfattet i 2004 Informasjons- og utviklingstiltak, Genressursarbeid, Norsk landbruksmuseum, Bevaringsverdige storferaser og Spesielle miljøtiltak (kommunene). Flere av disse postene ble flyttet ut av LUF f.o.m. 2005, ref St.prp. nr. 66 (2003-2004)

7.5 Næringsutvikling

7.5.1 Tiltak innenfor jordbruksavtalen

KIL

Styret for kompetanseprogrammet i landbruket (KIL) har vurdert en desentralisering av KIL-ordningen, og konkluderer enstemmig med at dette vil være en uhensiktsmessig forvaltning av midlene. Det foreslås derfor å videreføre ordningen i sin nåværende form med en bevilgning på 6 mill. kroner for 2006.

KSL og Godt Norsk

Forbrukertillit er viktig for å sikre markedsandeler for norsk mat i en stadig tøffere konkurranse med utenlandske produkter. Lokal mat, ferskhet, differensierte og dokumenterbare kvalitetsforskjeller og miljøvennelige produkter vil få økt betydning sammen med kunnskap om opprinnelse og redelighet i vareinnhold og informasjon. Undersøkelser viser at forbrukere har stor tillit til produkter med offentlig godkjente merkeordninger (f.eks. miljømerket Svanen og Ø-merket).

Godt Norsk har, som KSL, i stor grad blitt finansiert over jordbruksavtalen. Det offentlige og merkebrukerne har i løpet av de siste 10 årene investert store beløp i å bygge opp Godt Norsk som en generisk merkeordning som fremhever norsk opprinnelse. Det er etablert godkjenningsordninger og kontrollordninger og merket er innarbeidet i markedet.

Da KSL og Godt Norsk ble etablert på midten av 90-tallet skulle kvalitetsordningen/merkene sammen sikre forbrukertillit til norsk mat. Det har vært meningen at KSL i primærleddet skulle ligge til grunn for Godt Norsk-godkjenning, og på den måten være med å dokumentere norske fortrinn som bl.a. miljøvennlig og etisk produksjon.

KSL har derimot ikke blitt tilstrekkelig kommunisert til forbrukerne. Det er derfor behov for et helhetlig kvalitetssikringssystem for norsk matproduksjon som, i tillegg til å være et viktig arbeidsverktøy for næringsaktørene, synliggjør og markedsfører kvalitet og miljøkvalitet på produktene fra produsent fram til forbruker. Det kan videre være hensiktsmessig å se kvalitetssikringssystemene i sammenheng med kompetansehevende tiltak og kompetansekrav i dyrehold og på andre områder.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det settes ned en arbeidsgruppe som får i oppgave å vurdere alle sider ved en samordning av KSL og Godt Norsk og en mulig sammenslåing av KSL-sekretariatet og Matmerk. Det vurderes samtidig om kvalitetssikringssystemene skal ses i sammenheng med kompetansehevende tiltak og kompetansekrav. Arbeidsgruppen settes sammen av representanter for avtalepartene i jordbruksoppgjøret og de berørte institusjoner. I tillegg inviteres en representant for miljøstiftelsen Svanen som observatør i gruppen. Rapport fra gruppen skal foreligge i god tid før jordbruksforhandlingene i 2006.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler

Det ble ved jordbruksforhandlingene i 2004 enighet om vesentlige endringer i forvaltningen av Bygdeutviklingsmidlene. Forskrift om midler til bygdeutvikling er gjort mer generell og har gitt større regionalt handlingsrom for å møte behov for

regionale tilpasninger. Denne omleggingen vil medføre større regionale forskjeller. Den nye modellen er implementert, og 2005 brukes for å vinne erfaringer med denne. Det foreslås derfor ingen endringer i bygdeutviklingsmidlene i 2006, men en videreføring av den modellen det ble enighet om i forhandlingene i 2004. Rammene framgår av tabell 7.2. Det foreslås en økning i de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene til generell næringsutvikling på 9 mill. kroner. Dette på grunn av spesielt stor etterspørsel innmeldt tidlig i 2005. Inkludert i rammen ligger et 5-årig seterprosjekt som skal gjennomføres i Oppland og Hedmark. Det vil bli utarbeidet en ny modell for resultatrapportering som skal gjøre det mulig å se utviklingen i bruken av bygdeutviklingsmidlene i forhold til målene i politikken. Videre vil det bli utarbeidet en ny fordelingsnøkkel for de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene som vil gjøres gjeldende fra og med 2006.

Seterprosjekt

Setring er en viktig del av vår kulturarv, og det er en viktig del av vårt bilde av innlandet og fjellbygdene i Norge. Seterlandskapet er rikt på spesielle biologiske verdier, og har særegne opplevelseskvaliteter. I reiselivssammenheng vil setring ha stor betydning for landskapskvalitetene til viktige reisemål. I tillegg er setra og setringen en attraksjon i seg selv som reiselivet i innlandet kan utvikle.

Statens forhandlingsutvalg foreslår et geografisk og tidsavgrenset seterprosjekt som skal stimulere til økt næringsaktivitet i forbindelse med seterdrift/stølsdrift. Dette knytter seg til blant annet produktutvikling og turisme. Satsingen vil også være en oppfølging av den nasjonale strategien for næringsutvikling "Landbruk - mer enn landbruk", og sees i sammenheng med satsingen "Innlandet 2010". Det er viktig å få med lokale reiselivsbedrifter og annet lokalt næringsliv i prosjektarbeidet, slik at satsingen kan forankres hos de som skal videreutvikle dette produktet. Prosjektet bør også koble hele gårdsdrifta sammen med setringa, og dermed jordbruket i området.

Prosjektet foreslås lagt til Valdres, Nord-Gudbrandsdalen og Nord-Østerdalen. Valdres og Nord-Gudbrandsdalen har etablert eget administrativt apparat for næringsutvikling (regionale råd). Det er også et regionalt råd i Nord-Østerdalen, men her har de ikke de samme fullmaktene i virkemiddelbruken som i de to andre regionene.

Mandatet for prosjektet utarbeides av Landbruks- og matdepartementet i samarbeid med Innovasjon Norge og fastsettes etter samråd med jordbrukets organisasjoner. Mandatet bør klargjøre sentrale myndigheters involvering i prosjektet, forventninger og system for rapportering. Fylkesmannens landbruksavdeling i Oppland og Hedmark får ansvaret for prosjektet.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at det øremerkes 10,0 mill. kroner over en 5 års periode fra de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene.

7.5.2 Øvrige tiltak

Landbruks- og matdepartementet mener det er viktig med et samspill mellom satsingen på bygde- og næringsutvikling innenfor og utenfor jordbruksavtalen. De økonomiske virkemidlene som ikke inngår i jordbruksavtalen må derfor sees i sammenheng med virkemidlene innenfor avtalen. Det vises i den sammenheng til den nasjonale strategien for næringsutvikling "Landbruk - mer enn landbruk".

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon (LUF)

Det er nødvendig å styrke konkurranseevnen og bedre lønnsomheten for primærprodusenten og resten av den landbruksbaserte verdikjeden. Landbruks- og matdepartementet vil drive en aktiv politikk for å fremme nyskaping og kommersialisering. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er en del av en samlet strategi for å legge til rette for produkt- og tjenesteproduksjon basert på landbruket sitt samlede ressursgrunnlag. Verdiskapingsprogram for matproduksjon ble startet opp i 2001. Programmet skal legge til rette for økt markedsbasert matproduksjon som omfatter hele verdikjeden, fra primærproduksjon fram til forbruker.

Programmet er 10-årig og det er derfor et kontinuerlig behov for å utvikle det med hensyn til nye utfordringer som matprodusenter står overfor. Strategier og satsingsområder i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon vil bli koordinert med den nasjonale strategien for næringsutvikling. Det betyr blant annet økt fokus på differensiering, spesialprodukter, markedskompetanse og salgstilgang. Ved støtte til prosjekter skal det legges vekt på markedsforståelse og evne til langsiktig gjennomføring.

Sommeren 2005 vil Innovasjon Norge (IN) legge fram resultater fra programmet, en rapportering som i større grad synliggjør programmets måloppnåelse.

Tilskudd til markedsorientert produktutvikling vil ikke opprettholdes i sin opprinnelige form da SPIN AS er avvirket. Tilskuddsordningen vil bli innlemmet i Verdiskapingsprogrammet, og tilpasset INs forvaltningsmodell. Dette innebærer blant annet at distriktskontorene til IN behandler søknader og innvilger støtte til bedrifter.

IN har etablert et tettere samarbeid med Norges forskningsråd (NF) for sikre god koordinering mellom aktiviteter knyttet til Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon og Matprogrammet til NF.

Merkeordningene (LUF)

Tilskudd til Matmerk, herunder merkeordningene Godt Norsk, Spesialitet og Beskyttede betegnelser, inngår i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Merkeordningen Beskyttede Betegnelser eies av Landbruks- og matdepartementet og forvaltes av Matmerk. Merkeordningene Godt Norsk og Spesialitet eies av Matmerk og finansieres delvis av Landbruks- og matdepartementet. Merkeordningen beskyttede betegnelser er regulert i Forskrift for beskyttede betegnelser som trådte i kraft 05.07.2002. En viktig faktor for opprettelsen av den norske merkeordningen har vært de positive erfaringene EU-landene har med tilsvarende merkeordninger. Erfaringene derfra viser at opprinnelsesmerking som kombinerer kriterier for geografisk opprinnelse, tradisjon og særpreg, har ført til økt omsetning og økt lønnsomhet både hos primærprodusentene og næringsmiddelprodusentene. Det er stor interesse for ordningen blant produsenter, mange produsenter har søkt, eller arbeider med søknad. Økologisk Tjukkmjølke fra Røros ble lansert i februar 2004, Ringerikserter fikk Beskyttet opprinnelsesbetegnelse sommeren 2004, og det forventes at fem produkter oppnår beskyttelse i løpet av sommeren 2005.

På budsjettet for 2005 har Landbruks- og matdepartementet økt tilskuddet fra 11,5 mill kroner i 2004 til 14 mill kroner. Dette for å gi Matmerk en pådriverrolle i forhold til videreutvikling av merkeordningen og til å arbeide for

kommersialisering av produkter med merkeordningen Beskyttede betegnelser eller Spesialitet.

Offentlige strategier (LUF)

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt. Framover vil dette omfatte presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internationale Grüne Woche i Berlin, samarbeidsprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norges-profilering ved statsbesøk ute og hjemme og ved eksportfremmende tiltak. Det gis videre delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med RBL om reiseliv som salgskanal for lokal mat (pilot Oppland) og til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter. Midlene brukes videre til samarbeidet med Norges Kokkemestres Landsforening og Norsk Kulturråd om stipend til Unge kokker. Videre skal det være en profilering av mat og matkultur som grunnlag for ny næringsutvikling ved Den norske matfestivalen i Ålesund i samarbeid med stiftelsen Ungt Entreprenørskap. Barn og barnehager vil fortsatt være en målgruppe for profileringsaktiviteter, men hovedfokus vil mer ligge på en videreutvikling av samarbeidet med Ungt Entreprenørskap og en utvidelse fra 14 til å omfatte alle fylker. Her er det etablering av ungdomsbedrifter i regi av videregående skoler og kåring av årets beste ungdomsbedrift på matområdet som er hovedaktivitetene.

Sentrale BU-midler (LUF)

Ordningen med sentrale BU-midler utgjør 38 mill. kroner for 2005 og fordeler seg på tiltak innen reiseliv, utmark, forskning og andre prosjekter.

Bioenergi (LUF)

Landbruks- og matdepartementets satsing på bioenergi er videreført gjennom en betydelig økning i bevilgningen til bioenergiprogrammet. Av budsjettet på 23 mill. kroner for 2005, er 5 mill. kroner øremerket til prosjekter vedr. flytende drivstoff med basis i råstoff fra landbruket. Prosjekter i innlandsregionene på Østlandet vil bli gitt prioritet. Når det gjelder bioenergi til stasjonær varme, er det de første månedene i 2005 registrert både en økning i antall søknader og dernest en dreining i søknadene fra forprosjekter og konsulenthjelp til søknader om investeringsstøtte til varmeanlegg. Det betyr at satsingen begynner å gi konkrete resultater i form av arbeidsplasser i landbruket og varmeproduksjon i form av kilowatt.

Begrepet "stedbunden næring" i Plan- og bygningsloven

Det har vært nedsatt en arbeidsgruppe mellom MD og LMD som har sett på plan- og bygningsloven (PBL) som virkemiddel for modernisering av landbrukspolitikken. Her har man vurdert mulighetene for en oppdatering av PBLs landbruksbegrep samt mulighetsområder i gjeldende lovverk m.m. Arbeidet er inne i en avsluttende fase. Som resultat av arbeidet vil det før sommeren bli utarbeidet en ny veileder til kommunene om hvordan PBL kan brukes for å tilrettelegge for ny landbrukstilknyttet næringsvirksomhet. I tillegg vil det bli gitt ut en veileder til gårdbrukere som ønsker å starte med tilleggsnæringer på gården.

Endringer i Mattilsynets gebyrpolitikk for småskala produksjon

Det er bestemt at det skal gjøres en gjennomgang av Mattilsynets gebyr- og avgiftsfinansiering fram mot budsjettet for 2006. Det er signalisert i budsjettproposisjonen for 2005 at en vil ”arbeide vidare for å sjå om ein kan betre innrettinga av gebyr- og avgiftssystemet, slik at det verkar tenleg i høve til næringsutvikling, samstundes som finansieringa i aukande grad blir knytt opp mot kostnader som blir generert ved tilsyn hos definerte brukarar og brukergupper.”

Matproduksjonsavgiftene ble redusert med omkring 10 pst. i 2005 i forhold til 2004. Landbruks- og matdepartementet (LMD) har som mål at fremtidige ytterligere kostnadsreduksjoner i Mattilsynet som følge av mer effektiv drift, skal komme brukerne til gode i form av reduserte gebyrer og avgifter.

Mattilsynet har gjennomført et eget prosjekt for å fokusere på tilpassede tilsynsmodeller for små matbedrifter. Mattilsynet følger nå opp denne rapporten både i forhold til egen organisasjon og departementene. Prosjektet bidrar både til å forsterke veilederrollen og til å få en innretning av tilsynet som er bedre tilpasset de særlige behov og utfordringer som er knyttet til småskalaproduksjon.

Landbruks- og matdepartementet legger videre til grunn at regelverket vil få en enklere struktur og at handlingsrommet i regelverket vil øke når EUs nye hygiene- og kontrollregelverk blir en del av norsk rett, tentativt fra kommende årsskifte.

Skilting av gardsmat/bygdeturisme

Det foreligger et foreløpig forslag fra Vegdirektoratet, som ikke er endelig godkjent av Samferdselsdepartementet. Forslaget er basert på følgende:

Symbolet, som er en tilpasning av ”Gardsmat-hanen”, kan brukes for å vise til bygdeturismevirksomhet. Med bygdeturisme menes:

- overnattings- og serveringstilbud på landsbygda med tilknytning til primærnæringene
- salg av matprodukter produsert under betegnelsen ”gardsmat”, ”lokalmat” eller ”tradisjonsmat”
- spesielle aktivitetstilbud med utgangspunkt i primærnæringene

Symbolet, altså hanen, kan bare anvendes av virksomheter som kan vise at de tilfredsstiller kravene for å bli medlem eller som er medlem av ”Norsk bygdeturisme og gardsmat”.

Det er foreslått at symbolet kan anvendes på veivisningsskilt som viser til virksomheten, hvis stedet oppfyller kravene for virksomhetsvisning. Symbolet kan kombineres med andre servicesymboler for stedet. Navn på stedet eller en beskrivelse av tilbudet bør angis.

7.6 Miljøvirkemidler

7.6.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram ble vedtatt i 2004. I det nasjonale miljøprogrammet ble det lagt opp til at det skulle arbeides videre med en regionalisering av miljøkravene knyttet til areal- og kulturlandskapstilskuddet. I ettertid har en erfart at innføringen av tilskuddsordningene under regionale miljøprogram er tidkrevende, og at

fylkesmannen må bruke ressurser på at disse ordningene blir godt kjent og at forvaltningen av dem går godt. Regionalisering av miljøkravene knyttet til areal- og kulturlandskapstilskudd vil derfor bli utsatt. Spørsmålet vil bli vurdert nærmere parallelt med erfaringene en får med de regionale miljøprogrammene.

Ett av hovedbudskapene i St.meld. nr. 16 (2004-2005) "Leve med Kulturminner", er å legge til rette for økt verdiskaping med utgangspunkt i kulturminner og kulturlandskap. Det er foreslått å lage et eget verdiskapingsprogram for å fremme dette formålet. En god kobling mellom landbrukets virkemidler og kulturminneforvaltningens virkemidler på dette feltet vil kunne bidra til en bærekraftig lokalsamfunnsutvikling og styrke næringsgrunnlaget.

Det arbeides med å utvikle felles rammer for et resultatoppfølgingssystem basert på bruk av eksisterende overvåkningssystemer og dataregistre. Dette arbeidet skjer i samarbeid med miljødirektoratene og aktuelle fagmiljø innen kart og geodata. Resultatoppfølgingssystemet vil etter hvert gå inn som en del av det nasjonale miljøprogrammet, og det vil gi bedre grunnlag for vurderinger av virkningen av de ulike virkemidlene på miljøområdet.

7.6.2 Regionale miljøprogram

I jordbruksoppgjøret 2003 (St.prp. nr. 70 (2002-2003)) ble det bestemt å opprette regionale miljøprogram. Samlet ramme for de regionale programmene ble fastsatt til 350 mill. kroner i 2006 og 400 mill. kroner i 2007 basert på søknadsomgangen for året før. Innenfor rammen skulle det, i de regionale programmene, utformes egne rettighetsbaserte ordninger/tilskudd.

Det ble videre bestemt at en del sentrale ordninger skulle oppheves og at rammene for disse skulle tas inn i de regionale ordningene. For å komme opp i en samlet sum på 350 millioner kroner skulle det resterende beløpet tas av post 74. Av de sentrale ordninger som ble foreslått lagt inn i regionale miljøprogram, var investeringsstøtte til organisert beitebruk og informasjons- og utviklingstiltaksmidler til fylkesmannen. Det har senere vist seg at disse ordningene ikke passer inn i strukturen med rettighetsbaserte ordninger. Investeringsstøttedelen av organisert beitebruk ble derfor overført til ordningen Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) med virkning fra 01.01.2005, mens informasjons- og utviklings-tiltaksmidlene fortsetter å være en egen underpost på LUF.

Statens forhandlingsutvalg legger rammen på 350 mill. kroner til grunn, da dette har vært utgangspunktet for fylkenes arbeid med de regionale miljøprogrammene. Det foreslås at de regionale miljøprogrammene kan prioritere tiltak på en del nye områder, jf. omtale av produsentretta støtte til bevaringsverdige husdyrraser, kap. 7.12.1.

Finansieringsmodell

Rammene for de sentrale ordningene (underpost 74.18) som opphører utgjør 173,9 mill. kroner. I tillegg kommer 8,6 mill. kroner fra tilskuddsdelen på Organisert beitebruk over LUF, samt bevilgningen på 56,1 mill. kroner over underpost 74.19 til prøvefylkene Hordaland og Hedmark. Til sammen utgjør dette kr 238,6 mill. kroner.

For å komme opp i en samlet ramme på kroner 350 millioner er det for 2006 et ytterligere finansieringsbehov tilsvarende 111,4 mill. kroner. I Statens tilbud er dette fulgt opp gjennom den samlede fordeling av rammen, jf. kap 8 og fordelingsvedlegget.

Fordelingen av midlene mellom fylkene gjøres i samsvar med det forslag partene var enige om i jordbruksoppgjøret 2003, jf tabell 7.3.

Tabell 7.3 Fylkesvis fordeling av midler til miljøprogram for 2005 og 2006, for utbetaling året etter.

	Sum miljøprogram 2005, utbetalt 2006		Sum miljøprogram 2006, utbetalt 2007	
	mill kr	kr/daa	mill kr	kr/daa
Østfold	30,6	42	34,0	46
Oslo/Akershus	41,2	54	45,0	59
Hedmark	39,3	39	42,0	41
Oppland	47,9	51	53,4	56
Buskerud	20,2	42	21,9	45
Vestfold	14,1	34	17,0	41
Telemark	10,1	42	11,5	48
Aust-Agder	2,8	26	3,7	34
Vest-Agder	4,5	26	6,0	35
Rogaland	20,0	24	24,0	29
Hordaland	16,8	47	19,5	54
Sogn og Fjordane	21,7	53	24,0	59
Møre og Romsdal	13,9	25	17,6	31
Sør-Trøndelag	20,4	29	24,0	33
Nord-Trøndelag	23,7	28	26,5	31
Nordland	13,3	25	17,7	33
Troms	7,3	30	9,4	38
Finnmark	2,2	25	3,0	33
Sum	350,0	37	400,0	42

7.6.3 Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Landbruks- og matdepartementet vedtok handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2004-2008) 16. februar 2004.

Det er nedsatt er arbeidsgruppe for oppfølging av handlingsplanen hvor avtalepartene deltar. Arbeidsgruppa foreslår 12,5 mill. kroner for 2006 til underpost 77.15. I tillegg anbefaler arbeidsgruppa at det avsettes 3 mill. kroner til forskning på dette området over underpost 77.13. Arbeidsgruppens forslag om reduksjon i rammen i forhold til 2005 på 1,5 mill. kroner, skyldes bortfall av ordningen med tilskudd til funksjonstesting fra og med 2006 og at arbeidsgruppen mener at øvrig behov for midler til tiltak vedrørende funksjonstesting bør kunne belastes brukerne av tjenestene og Mattilsynets budsjett.

Statens forhandlingsutvalg støtter arbeidsgruppas forslag og foreslår at det avsettes av 15,5 mill. kroner til handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler. Videre foreslår Statens forhandlingsutvalg at det avsettes 1 mill. kroner til veiledning i biologisk bekjempelse i veksthus.

7.6.4 Andre sentrale miljøvirkemiddel

Spesielle miljøtiltak

Informasjons- og utviklingstiltak er en samlepost for flere tiltak. Av posten på 13,5 mill. kroner i 2005 går 8,5 mill. til fylkene, 5,0 mill. kroner forvaltes sentralt av Statens landbruksforvaltning. Det er fortsatt behov for informasjonsarbeid på miljøområdet knyttet til ordningene under de kommunale midlene og de regionale miljøprogrammene.

Ordningen spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap forvaltes fra 2004 av kommunene. Det rapporteres om stor interesse for ordningen, og at arbeidet i kommunene er med å øke interessen for miljøverdiene i jordbruket lokalt.

Forhandlingsutvalget ser det som viktig at ordningen sikrer ivaretagelse av utfordringene knyttet til bevaring av det biologiske mangfoldet og landskapsmessige kvalitetene i kulturlandskapet og til bevaring av verneverdige bygninger i landbruket. Det er videre viktig at investeringsmidlene til organisert beitebruk under SMIL-ordningen i størst mulig grad ses i sammenheng med øvrige virkemidler.

På grunn av ordningens betydning for å synliggjøre miljøverdiene i jordbruket foreslår Statens forhandlingsutvalg at bevilgningen økes fra 115 mill. kroner i 2005 til 135 mill. kroner for 2006.

Tabell 7.4 Oversikt over spesielle miljøtiltak. Mill. kroner.

Ordning	2005	2006
Informasjons- og utviklingstiltak (post 50 LUF)	13,5	13,5
Bevaringsverdige storferaser (post 74.14)	2,0	2,0
Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (kommunale midler, post 50 LUF)	115,0	135,0
Sum	130,5	150,5

7.7 Økologisk landbruk

Som kap. 3.10 viser, har det i 2004 vært vekst innenfor den økologiske sektoren. Andelene av den økologiske kjøtt- og melkeproduksjonen som kommer ut til forbrukerne som økologisk merket vare er fortsatt alt for lav. Trolig er den langsomme utviklingen i markedet en viktig del av forklaringen på at omleggingstakten er noe lavere enn ønsket.

Det anses fremdeles som viktig med langsiktig fokus og stabil satsing innenfor målperioden. Det er videre viktig med en balansert innsats rettet både mot produksjon og marked. Hovedfokus for 2006 må likevel være å legge til rette for en bedre markedsutvikling både gjennom et omfattende utviklingsarbeid og gjennom organisert samarbeid med aktørene i bransjen. Det legges stor vekt på å øke markedsarbeidet rettet mot økologisk kjøtt, der andelene av den økologiske produksjonen som selges som økologisk vare kun er 10,5 pst.

Det foreslås å videreføre avsetningen til økologisk jordbruk med 125,7 mill. kroner, jf. tabell 7.5. I tillegg foreslås det, som et engangstiltak, å avsette 3 mill. kroner i 2005 til nedskrivning av overskuddet av økologisk korn.

Det legges noe mindre vekt på å stimulere til utvikling av økologisk produksjon, og mer vekt på å utvikle markedet i 2006.

7.7.1 Revidering av handlingsplanen

Rådet for økologisk landbruksproduksjon (RØ) vil i løpet av 2005 komme med forslag til revidert handlingsplan for økologisk landbruksproduksjon for perioden 2006-2009.

I eksisterende handlingsplan legges fire hovedstrategier til grunn for arbeidet med å utvikle det økologiske landbruket. Med bakgrunn i utviklingen i inneværende planperiode, samt de utfordringene RØ ser for videre utvikling i den siste planperioden, foreslår RØ justeringer av disse strategiene.

De samfunnsgoder økologisk landbruk produserer er en viktig begrunnelse for satsingen på økologisk landbruk. RØ foreslår derfor å etablere en ny og femte hovedstrategi som ivaretar dette perspektivet.

RØ peker på at helhetsperspektivet må være bærende for videreutvikling av økologisk landbruk, men at et fungerende marked for økologiske produkter er helt sentralt for fortsatt utvikling. RØ foreslår derfor en justering av øvrige fire strategier slik at behovet for markedsrettet innsats kommer klarere fram enn i nåværende plan. Ut fra dette foreslås strategiene under. Strategiene er likeverdige og er ikke satt opp i prioritert rekkefølge:

- Stimulere markedet for økologiske produkter som grunnlag for økt produksjon
- Stimulere til kvalitets- og produktutvikling, inklusiv primærproduksjon, av nasjonale basisvarer og regionalproduserte varer.
- Øke kunnskap om økologisk landbruk og økologiske produkter
- Stimulere aktører i verdikjeden med vilje og forutsetninger til å utvikle rasjonell og lønnsom vareflyt
- Identifisere og kartlegge samfunnsgoder fra økologisk produksjon

7.7.2 Omleggings-, areal- og husdyrtilskudd

Det legges fortsatt vekt på stabilitet og langsiktighet i tilskuddsordningene rettet mot primærprodusentene. Bevilgningen foreslås uendret.

7.7.3 Utviklingstiltak

Det legges for 2006 opp til å gjennomføre målrettet generisk markedsinformasjon om økologisk produksjon. Denne virksomhet forutsettes finansiert av opplysningskontorene etter henstilling fra avtalepartene.

Økologisk korn

Som beskrevet i kapittel 3, har store avlinger i kornåret 2004/2005 resultert i at kornkjøperne vil ha et overskudd på ca 5000 tonn økologisk korn ved inngangen til et nytt kornår 1. juli 2005. Overskuddet vil i stor grad dekke behovet for råvare til økologisk matmel og kraftfôr i ett år framover. Med bakgrunn i dette har kornkjøperne signalisert at det vil være lite behov for kontrakter på økologisk korn i kornåret 2005/2006. Statens forhandlingsutvalg mener dette kan gi uheldig signaleffekt til produsenter av økologisk korn og til de som planlegger å legge om til slik produksjon. Rådet for økologisk landbruksproduksjon foreslår i sitt innspill

å nedskrive kornoverskuddet fra 2004 til konvensjonell vare. Gitt dagens priser vil en slik nedskrivning beløpe seg til 5,9 mill kroner.

I et normalt avlingsår, og med anvendelse av 100 pst. økologiske råvarer i kraftfôr fra august 2005, vil kornbalansen trolig bli langt bedre enn i 2004. Statens forhandlingsutvalg vil også peke på at prisene for økologisk korn, spesielt for havre, har vært for høye sett i forhold til markedssituasjonen, noe som i utgangspunktet er markedsaktørenes ansvar. Statens forhandlingsutvalg vurderer likevel situasjonen som spesiell. Det foreslås å avsette 3,0 mill. kroner i 2005 til nedskrivning av det økologiske kornoverskuddet fra 2004.

Statens forhandlingsutvalg understreker at dette siste er et engangstiltak og at produksjonen av økologisk korn framover må styres av markedsaktørene gjennom kontraktsdyrking og riktig prising av det økologiske kornet.

Regionalisering av utviklingsarbeidet

Fylkesmennene har det siste året fått et vesentlig større ansvar både for miljøarbeid og for landbruksrelatert næringsutvikling. Denne omleggingen innebærer at fylkene har tilegnet seg større kompetanse på disse områdene, og har fått en økt bevissthet knyttet til både strategi- og utviklingsarbeid. Fylkesmennene har også egne handlingsplaner for utvikling av økologisk jordbruk. For 2005 er det fordelt til sammen 5,4 mill. kroner til fylkene til gjennomføring av tiltak knyttet til disse handlingsplanene. Statens forhandlingsutvalg mener tiden nå er inne for å legge større ansvar og midler til regionalt nivå også på økologisiden. Dette også for å bidra til bedre kobling mellom økologisatsingen, miljøarbeidet i landbruket og arbeidet med næringsutvikling generelt. Også Rådet for økologisk landbruksproduksjon har gitt innspill om dette.

Utviklingsarbeidet sentralt

På sentralt nivå må arbeid med markedsutvikling være hovedfokus også for 2006. Sammen med oppfølging av allerede igangsatte prosjekter vil det spesielt legges opp til en fortsatt satsing på ordningen med helkjedeavtaler. Det foreslås å videreføre rammen for utviklingstiltak med 38 mill. kroner. For at fylkesmennene skal få rimelig handlefrihet foreslås det å legge forvaltningsansvaret for 7 mill. kroner av disse midlene til Fylkesmannen.

7.7.4 Forskning

Det er fortsatt behov for forskning knyttet til økologisk produksjon, bl.a. for å dokumentere det økologiske jordbrukets samfunnsmessige effekter. Norges forskningsråd deltar i et europeisk nettverk, CORE organic, som skal samordne pågående forskning (felles database), og også utlyse midler til internasjonale samarbeidsprosjekter innenfor økologisk landbruk. Forskningsmidler over jordbruksavtalen bør ses i sammenheng med denne satsingen.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at posten videreføres med kr 8 mill. kroner.

Tabell 7.5 Forslag til bevilgning innen økologisk jordbruk for 2005, mill. kroner

Post	Ordning	Budsjett 2005	Forslag 2006
74.20	Omleggingstilskudd og areal- og husdyrtilskudd	79,7	79,7
77.13	Forskning innen økologisk produksjon	8,0	8,0
50.11	Utviklingstiltak innen økologisk jordbruk	38,0	38,0
	Sentrale midler (SLF)		31
	Regionale midler (FMLA)		7
SUM		125,7 ¹	125,7

¹ Det foreslås at det i tillegg avsettes 3,0 mill. kroner i 2005 til nedskrivning av økologisk kornoverskudd.

7.8 Korn, kraftfôr og mel

7.8.1 Markedssituasjonen

For avtaleåret 2004/2005 ble målprisene for fôrkorn redusert med 5 øre pr. kg og for matkorn med 8 øre pr. kg. Til og med mars 2005 (kornsesongen 2004/2005) viser rapportene til Statens landbruksforvaltning at produsentene har oppnådd en pris på matkorn og fôrkorn som ligger henholdsvis 8,42 øre pr. kg og 5,81 øre pr. kg lavere enn tilsvarende pris på samme tidspunkt i foregående kornsesong.

I de fleste årene fram til og med sesongen 2002/2003, har matmelbransjen benyttet all den norske mathvete. For kornsesongen 2003/2004 ble det et betydelig overskudd av matkorn, ca. 90 000 tonn, som ble nedskrevet til fôrhvete ved bruk av omsetningsavgiftsmidler. Også for inneværende kornsesong, 2004/2005, har det vært overskudd av matkorn, ca. 95 000 tonn. Av dette er ca 60 000 tonn omdisponert til fôr, mens resten trolig vil bli overlagret til neste kornsesong.

7.8.2 Opplegget for kornsesongen 2005/2006

Statens forhandlingsutvalg foreslår en reduksjon i målprisene for mathvete på 11 øre pr. kg, matrug 9 øre pr. kg, fôrkorn 5 øre pr. kg og oljevekster 7 øre pr. kg. Det legges til grunn at den samlede effekten av disse endringene bringes videre i verdikjeden, gjennom redusert pris på bl.a. kraftfôr og matmel. Som en del av en samlet tilpasning foreslår Statens forhandlingsutvalg å redusere satsene for prisnedskrivning av norsk korn til kraftfôr med 3 øre pr. kg. Sammen med prisreduksjonen for fôrkorn gir dette en reduksjon i kraftfôrprisene på om lag 2 øre pr. kg. Dette innebærer en reduksjon i en av de viktigste kostnadsfaktorene i jordbruket.

Lavere priser på matkorn vil være viktig for å styrke konkurransekraften til den melbaserte næringsmiddelindustrien. Det har vært overskudd av mathvete de to siste kornsesongene. Det er fortsatt god økonomi å dyrke matkorn i forhold til fôrkorn. Samtidig har Norge større prisforskjell på matkorn og fôrkorn enn verden omkring. Statens forhandlingsutvalg mener denne prisforskjellen bør reduseres over noen år. I årets oppgjør foreslås 6 øre større prisreduksjon på mathvete enn på forkorn. Dette vil også bidra til å redusere kostnadene ved omdisponering av et eventuelt overskudd av mathvete til fôrhvete, og legge til rette for større omsetning av norsk matkorn.

Det gis pristillegg (termintillegg) for korn som skal dekke lagringskostnadene for produsent. I henhold til jordbruksavtalen beregner og fastsetter SLF termintillegget som markedsregulator skal utbetale til produsent. SLF tar hensyn til termintillegg når den norske engrosprisen beregnes ved administrering av tollsatser for import av korn og andre karbohydratråvarer til kraftfôr. Ut fra hensynet til å forenkle virkemiddelbruken og ut fra markedsmessige hensyn, foreslår Statens forhandlingsutvalg at termintillegget avvikles som et offentlig fastsatt tillegg og at det blir opp til markedsregulator å stå for en markedsriktig priskurve gjennom sesongen. Forhandlingsutvalget foreslår at det gjennomføres en teknisk justering av målprisene på korn tilsvarende gjennomsnittsverdien av termintillegget på alt levert korn.

Forbruket av proteinråvarer til kraftfôr har økt kraftig de siste årene og trolig mer enn ønskelig og nødvendig. Statens forhandlingsutvalg vil komme nærmere tilbake til dette spørsmålet under forhandlingene, jf. jordbrukets krav kap. 6.3.6.

7.8.3 Matkorntilskuddet

Ved de to siste års jordbruksoppgjør har det blitt satt spesielt søkelys på konkurransesituasjonen for den melbaserte næringsmiddelindustrien. I denne sammenheng har det bl.a. vært viktig å få undersøkt om prisreduksjonene til produsent har blitt brakt videre i verdikjeden. SLF har ansvaret for foreta prisovervåking i hele verdikjeden for korn/matmel. Prisbildet er sammensatt og krevende å undersøke, men i følge undersøkelsene SLF har foretatt, ser det ut til at reduksjonen i matkornpris i foregående jordbruksoppgjør er videreført inn på mølle. Dette har imidlertid ikke gitt den ønskede reduksjon i melpris. Dette har bl.a. sammenheng med at matkorntilskuddet har blitt redusert de siste årene, fra 433 kroner pr. tonn i 2002 til 182 kroner pr. tonn i 2005.

Matkorntilskuddet, som med virkning fra 2004 ble flyttet ut av jordbruksavtalen, er en teknisk tilbakeføring av tollinntektene fratrukket kostnadene med prisnedskrivning av norsk matkorn. Statens forhandlingsutvalg går inn for at matkorntilskuddet fra og med 2006 omgjøres til et fast tilskudd over jordbruksavtalen, frakoblet tollinntektene. Dette vil bidra til å sikre at den foreslåtte reduksjonen i matkornpris får effekter videre utover i verdikjeden og øke forutsigbarheten til den melbaserte næringsmiddelindustrien. Statens forhandlingsutvalg vil komme tilbake til de budsjettekniske konsekvensene av denne omleggingen.

7.9 Virkemiddelbruken i melkesektoren

7.9.1 Kvoteordningen for melk

Budsjettnemnda for jordbruket har prognosert meierileveransen i 2005 til 1 520 mill. liter kumelk og 19,9 mill. liter geitmelk. I tillegg er det prognosert med en produksjon til lokal foredling på henholdsvis 0,3 mill. liter kumelk og 0,9 mill. liter geitmelk.

Kumelkkvotene har vært uendret i 2004 og 2005, og er altså på samme nivå som i 2003. Geitmelkkvotene ble derimot økt med 2 pst. i 2004 i forhold til 2003, mens de er uendret for 2005.

Statens forhandlingsutvalg viser til harmoniseringen i rammevilkårene for samdrifter og enkeltpersonsforetak i melkeproduksjonen i jordbruksavtalen 2004. Som et ytterligere ledd i harmoniseringen av rammevilkårene for disse driftsformene, foreslås å heve taket for beregnet kvote etter kvotekjøp fra 375 000 liter til 500 000 liter for enkeltpersonsforetak med kumelkproduksjon. Videre heves taket fra 187 500 liter til 250 000 liter for enkeltpersonsforetak med geitmelkproduksjon.

Ved etablering av samdrift er det i dag krav om sammenhengende melkeleveranse i 24 måneder før etablering. Det er ønskelig å øke fleksibiliteten i kvoteordningen. Statens forhandlingsutvalg foreslår derfor at dersom en har hatt sammenhengende leveranse i 24 måneder, kan en ha opphold i melkeproduksjonen på inntil 12 måneder før etablering av samdrift.

Når det gjelder avstandsgrensen for landbrukseiendommene som inngår i en samdrift og samdriftens driftssenter på 12 km, foreslår Statens forhandlingsutvalg å heve den til 20 km. På denne måten gis det større muligheter med hensyn til valg av samarbeidspartner for de som ønsker å inngå samdrift.

I utredningen fra den partssammensatte arbeidsgruppen om aktivitetskrav for medlemmer av samdrifter i melkeproduksjonen heter det at: ”Ut fra en samlet vurdering av de hensyn som lå til grunn for aktivitetskravet, manglende kontrollerbarhet og senere endringer i forutsetningen, anbefaler arbeidsgruppa ikke at et aktivitetskrav reetableres.” Statens forhandlingsutvalg slutter seg til denne konklusjonen.

7.9.2 Harmonisering mellom foretakstyper

Inneværende jordbruksavtale innebærer at samdrifter etablert etter 01.07.04 ikke skal motta ekstra driftstilskudd. For samdrifter etablert før 01.07.04 ble det ekstra driftstilskuddet redusert med 15 000 kroner for samdrifter med to medlemmer, og med 21 000 kroner for samdrifter med tre eller flere medlemmer. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn en videreføring av denne harmoniseringen med en satsreduksjon om lag på linje med vedtaket ved fjorårets oppgjør. Det foreslås en særskilt reduksjon av det ekstra driftstilskuddet for samdrifter med to medlemmer på 15 000 kroner og med 23 000 kroner for samdrifter med tre eller flere deltakere. Med dette opplegget vil det ekstra driftstilskuddet for samdrifter med henholdsvis 2 og flere medlemmer bli avviklet samtidig.

Det vises for øvrig til harmonisering av kvotetak for enkeltpersonsforetak i forhold til kvotetak for samdriftsforetak, jf. kap 7.9.1.

7.9.3 Prisutjevningsordningen for melk

Statens landbruksforvaltning har sendt på høring forslag til satser i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode. Forslaget innebærer hovedsaklig at avgiftene og tilskuddene i prisgruppene henholdsvis reduseres og økes med 0,02 kroner pr. liter, unntatt for gruppene 4A (ferske oster dagligvare), 4C (ferske oster merkevareeksport) og 6B (tørrmelk industri). Ut over dette foreslås det en økning i avgiften for kremfløteprodukter til dagligvaremarkedet.

Satsene i prisutjevningsordningen fastsettes av Statens landbruksforvaltning etter ordinære forvaltningsmessige prosedyrer, men avtalepartene i jordbruksoppgjøret

kan gi føringer. Statens forhandlingsutvalg har ikke merknader til forslaget til nye satser.

Målprisen for inneværende avtaleperiode er 3,79 kr/liter melk. I etterkant av fjorårets jordbruksoppgjør ble det imidlertid også fastsatt en egen styringspris for melk gjeldende for avtaleåret 2004/2005. I protokoll av 25.06.04 mellom Landbruksdepartementet og Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag ble denne styringsprisen satt til 3,77 kr/liter melk.

Sett i sammenheng blir effekten av Statens landbruksforvaltnings høringsforslag vedrørende nye utjevningssatser og bortfallet av styringsprisen at råvarekostnadene til bearbeidende industri, før eventuelle effekter av årets jordbruksoppgjør, hovedsakelig forblir uforandret.

Konkurransemessig oppfølging

Dagens etterkontroll og etterregning i forhold til satsene i prisutjevningsordningen videreføres ut 2005. Fra 01.01.2006 overvåker Konkurransetilsynet meierisektoren ut fra konkurranselovens bestemmelser, om nødvendig med etterkontroll. Det innføres videre et normert egenkapitalavkastningskrav i Tines videreforedling fra 01.01.2006. Dette kravet fastsettes i egen forskrift av landbruksmyndighetene.

Det forskriftsmessige kravet til egenkapitalavkastning i Tines videreforedling vil være en del av den samlede overvåkingen av konkurransen i markedet for meierivarer.

Avkastningskravet må imidlertid forankres i jordbruksavtalens prisbestemmelser for melk. Tilsvarende vil nødvendige sanksjonsbestemmelser ved eventuell mangelfull oppfyllelse av et fastsatt avkastningskrav både måtte forankres i jordbruksavtalen, samtidig som eventuelle sanksjoner vil måtte bli mot målprisen for melk som råvare og som fastsettes i jordbruksoppjøret.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at prisbestemmelsene for melk i jordbruksavtalen 2005/2006 blir endret i samsvar med det som er beskrevet foran.

Fra og med 2005 er tilskudd til Rørosmeieriet finansiert over tilskudd til utviklingstiltak innen økologisk jordbruk (post 50.11 Tilskudd til LUF). For 2005 er det bevilget 1 mill. kroner til dette tiltaket. Statens forhandlingsutvalg foreslår å avsette 0,5 mill. kroner for 2006. Som tidligere forutsatt vil støtten til Rørosmeieriet bli avviklet f.o.m. 2007.

7.10 Kjøtt og egg

7.10.1 Markedsregulering for egg og fjørfekjøtt

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at det bør gjennomføres reformer av markedsordningene på fjørfesektoren. Spesielt for kyllingproduksjon, men også for produksjon av egg, er det et relativt begrenset antall produsenter med et dyretall av større omfang. I januar 2005 var det 500 produsenter med slaktekylling. Det var ca. 1 300 produsenter med over 100 verpehøner i 2002.

I begge produksjoner er det en relativt kort produksjonssyklus som gjør det mulig å foreta produksjonsplanlegging ut fra en tilpasning til det innenlandske forbruket. For kylling er produksjonstiden meget kort, normalt kun 4-5 uker.

Prior Norge har hhv. 80 og 67 pst. markedsandel av kylling og egg. Det er en relativt begrenset grad av tverrsalg av egg og kylling fra markedsregulator til uavhengige aktører. Markedet er i stor grad delt slik at den enkelte aktør tar et ansvar i forhold til sine leverandører og kunder. De ulike ledd i produksjonen av egg og fjørfekjøtt innen fjørfesamvirket er i stor grad styrt gjennom en vertikalt integrert drift. Samlet tilbud av norsk kylling og egg til forbruker reguleres dermed i dag i stor grad gjennom produksjonsstyring.

Markedsregulators mottaksplikt for fjørfekjøtt omfatter kun kyllingleveranser fra primærprodusent, og gjelder ikke for kvanta levert fra uavhengige markedsaktører. Det er ikke adgang til reguleringseksport. Det viktigste avsetningstiltaket er innfrysing av kjøtt på reguleringslager. Forbrukerne har i dag vesentlig større preferanser for fersk vare enn hva som gjaldt når reguleringssystemet ble etablert. Dette innebærer at markedsreguleringsystemet for fjørfekjøtt i begrenset grad kan håndtere større markedsoverskudd, samt at det er blitt mer problematisk å få avsetning for frossen reguleringsvare. Markedsaktørene er enige om at avsetningstiltaket billigsalg for frossen regulert vare har begrenset effekt.

Statens forhandlingsutvalg mener at fjørfekjøtt bør tas ut av markedsreguleringsystemet når det gjelder avsetningstiltak. Dette innebærer at Priors rolle som markedsregulator avvikles sammen med målpris og regulerende tiltak på tilbudssiden, mens fellesfinansierte faglige tiltak og opplysningsvirksomhet opprettholdes. Det foreslås at det videreføres en referansepris for kylling av hensyn til importvernet for fjørfekjøtt. SLF må derfor tillegges ansvar for å gjennomføre prisnoteringer, tilsvarende systemet som er etablert for grøntsektoren. Avviklingen av markedsreguleringen med mottaks- og forsyningsplikt bør gjennomføres fra 01.01.07 for å gi markedsregulator og de andre aktørene en rimelig mulighet til å tilpasse seg en ny situasjon.

Representantvaren for fjørfeslakt er fersk kylling 750-1.000 gram. Dekningsgraden i markedet i 2004 for kylling av representantvare var kun 40,7 pst.. Det er viktig at representantvaren har en dominerende markedsandel for sin produktsektor. Statens forhandlingsutvalg foreslår derfor å endre representantvaren for fjørfekjøtt til fersk kylling 900-1.200 gram, som hadde en markedsandel på 72,7 pst. i 2004. SLF har beregnet at prisen for representantvaren reduseres med 1,37 kr/kg fra 26,03 kr/kg til 24,66 kr/kg. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at referanseprisen for fjørfekjøtt justeres i samsvar med SLFs forslag.

For egg er situasjonen forskjellig fra hva som gjelder for kylling ved at det er flere produsenter, noe mer geografisk spredt produksjon, og det er en ikke ubetydelig eksportkvote. Det er også betydelige sesongvariasjoner i etterspørselen etter egg. For egg har markedsregulator mottaksplikt for leveranser både fra primærprodusenter og fra andre markedsaktører.

I Sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene i 1995 er det lagt til grunn at markedsreguleringen skal begrenses slik at den fortrinnsvis er et virkemiddel i de viktigste produksjonssektorene for å håndtere temporære overskudd samt tilpasning i regionale og sesongmessige svingninger mellom produksjon og forbruk. Bruk av produksjonsregulering bidrar til å opprettholde overkapasitet og bidrar dermed ikke til en tilpasning av produksjonskapasiteten til et nivå som gir likevekt i markedet. Statens forhandlingsutvalg vil i denne sammenheng vise til at det er en omfattende bruk av tiltak som tilskudd til førtidsslakting av verpehøns og tilskudd for å utsette tidspunktet for innsett av nye høner i produksjon. Dette bidrar til en

manglende tilpasning av produksjonskapasiteten ned til hva som er nødvendig for å dekke etterspørselen etter egg.

Statens forhandlingsutvalg foreslår i samsvar med overnevnte at markedsreguleringssystemet for egg endres til kun å omfatte:

1. Eksportlevering av egg og eggprodukter
2. Levering av egg og eggprodukter til spesialmarkeder
3. Faglige tiltak
4. Opplysningsvirksomhet egg

Med kostnadskompensasjon for eksportlevering av egg og eggprodukter vil en kunne håndtere mer begrensede svingninger i tilbud og etterspørsel av egg. Ut fra markedsandelen til egg samvirke og andre markedsaktører fordeles adgangen til eksport innenfor den tilgjengelige kvoten for eksport av eggprodukter.

Med det nye markedsreguleringssystemet avvikles Prior Norges mottaksplikt for egg fra både primærprodusenter og uavhengige eggpakkerier. Samtidig fjernes også forsyningsplikten for Prior Norge. Det foreslås at det videreføres en referansepris for egg av hensyn til importvernet for egg. SLF må derfor tillegges ansvar for å gjennomføre prisnoteringer, tilsvarende systemet som er etablert for grøntsektoren. Avviklingen av markedsreguleringen med mottaks- og forsyningsplikt bør gjennomføres fra 01.01.07 for å gi markedsregulator og de andre aktørene en rimelig mulighet til å tilpasse seg endringen.

7.10.2 Målprisgrunnlag kjøtt

Prisgrunnlaget for engrosprisnoteringer for hele slakt av storfe-, sau- og svinekjøtt er knyttet til Gilde Norsk Kjøtt's anlegg overskuddsområder. Fra 01.01.07 vil frakttilskudd kjøtt kun omfatte en innfraktordning. Dette innebærer at definisjonen av over- og underskuddsområder som er knyttet til mellomfraktordningene faller bort. Statens forhandlingsutvalg foreslår at partene i stedet går over til å la prissettingen ved noen utvalgte av Norsk Kjøtt's slakterianlegg utgjøre noteringsgrunnlaget. Dette gjelder slakteriene tilknyttet Gilde BS, Gilde Hed-Opp og Gilde Vest.

7.11 Frukt, grønt og potet

Kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, grønt og potet

Ved jordbruksoppkjøret i 2004 ble det lagt til grunn at det skulle foretas en vurdering av andre mulige finansieringskilder enn jordbruksavtalen til dette arbeidet.

På bakgrunn av de vurderinger som er foretatt legger Statens forhandlingsutvalg til grunn at det ikke vil være hensiktsmessig å endre finansieringskilden for disse tiltakene i 2006. Avsetningen til kollektiv dekning av omsetningsavgift for frukt, grønt og potet foreslås videreført med 10 mill. kroner i 2006.

7.12 Produksjonstilskudd

7.12.1 Tilskudd husdyr

Bruk av husdyrregisteret i tilskuddsforvaltningen

Det vises til St.prp. nr. 66 (2003-2004) og pkt. 8 i Sluttprotokollen fra jordbruksoppgjøret 2004:

”Partene er enige om at Statens landbruksforvaltning i samarbeid med Mattilsynet før jordbruksoppgjøret 2005, vurderer om Husdyrregisteret kan brukes i tilskuddsforvaltningen. Dersom dette er mulig, legges det fram en framdriftsplan for når registeret vil kunne oppnå en tilfredsstillende kvalitet til at det kan implementeres i tilskuddsforvaltningen samt forslag til beregningsmodell for de aktuelle tilskuddsordningene.”

Statens landbruksforvaltning har i samarbeid med Mattilsynet til årets jordbruksoppgjør framlagt rapporten ”*Vurdering av bruk av Husdyrregisteret - storfe som grunnlag for beregning av tilskudd*”. Rapporten viser at det må gjennomføres en rekke tiltak for å forbedre og sikre kvaliteten på datagrunnlaget i Husdyrregisteret for storfe før det kan nyttes i tilskuddsforvaltningen. Ut i fra rapporten finner Statens forhandlingsutvalg at det ikke nå er aktuelt å planlegge for bruk av Husdyrregisteret - storfe i tilskuddsforvaltningen.

Tilskudd til villsau/utegangersau

Det gis ikke i dag tilskudd husdyr for villsau/utegangersau. Statens forhandlingsutvalg vil vise til at denne driftsformen er viktig for å bevare kulturlandskapet i kystområdene. Lyngheiene er av UNESCO ført opp som en prioritert og truet landskapstype. Dette kulturlandskapet trenger vern gjennom aktiv bruk. I klassifiseringssystemet for sau er det en egen kategori for villsau.

Villsau/utegangersau er omfattet av forskrift av 3.09.02 om merking, registrering og rapportering av dyr (merkeforskriften). Det vil derfor være grunnlag for å identifisere alle individer av sauer også fra denne driftsformen. Ut fra den store betydningen som villsau/utegangersau har for å bevare kulturlandskapet, finner Statens forhandlingsutvalg at også sau fra denne driftsformen bør være berettiget tilskudd husdyr.

Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at det ikke skal gis tilskudd til avløsning for denne driftsformen for sau. Det er derfor fortsatt behov for å opprettholde en egen definisjon i avtalebestemmelsene pkt. 6.4.2 og en egen kode i søknad om produksjonstilskudd.

Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser

Tilskudd til bevaringsverdige storferaser er en delordning under 74.14 Tilskudd til husdyr. De bevaringsverdige, norske husdyrrasene utgjør i mange tilfeller svært få individer. Bevaringsarbeidet i gjenværende besetninger kan være avgjørende for rasenes eksistens, f. eks. er det bare igjen ca. 100 trøndersau over 1 år og 300 kystgeiter. Av hensyn til bevaring av også disse truede husdyrrasene er det viktig at de eksisterende besetningene får økonomisk støtte. Statens forhandlingsutvalg foreslår at den nasjonale ordningen for bevaringsverdige storferaser videreføres. For alle bevaringsverdige husdyrraser legger en til grunn at disse besetningene kan støttes ytterligere over tilskuddsordningen regionale miljøtiltak.

7.12.2 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Beregning av arealtilskudd

I gjeldende jordbruksavtale heter det i pkt. 5.1:

”Alle foretak skal ha et driftssenter. Foretaket gis tilskudd etter den sone foretakets driftssenter er plassert i. For geografiske differensierte tilskuddsordninger stedfestes som hovedregel foretakets driftssenter ut fra driftsbygningens beliggenhet.”

Bestemmelsene medfører at areal kan få en soneinnplassering som ikke reflekterer det geografiske området arealet ligger i, men lavere eller høyere, avhengig av om foretakets driftssenter er plassert i en høyere eller lavere sone. Et foretak som disponerer areal, enten egne eiendommer eller leid areal, i to tilskuddssoner, gis tilskudd etter hvilken sone driftssenteret er plassert i. Eksempelvis kan et foretak som har egne eller leide kornarealer i sone 1, gis tilskuddsats for sone 3 dersom foretaket har driftssenter i sone 3-område.

Det er nå avdekket flere tilfeller av denne type uønsket tilskuddstilpasning. For å bevare legitimiteten for de arealbaserte tilskuddsordningene er det viktig at tilskuddene gis ut fra den faktiske lokalisering av arealet. Statens forhandlingsutvalg legger derfor til grunn at det gjennomføres en omlegging til tilskuddsberegning etter den sonen arealet faktisk ligger i, selv om dette vil medføre en viss økning i administrative kostnader for søkerne og forvaltningen.

De administrative kostnadene vil øke bl.a. fordi det vil kreves mer detaljerte opplysninger på søknadsskjemaet, ettersom arealopplysningene det hittil er bedt om for vekster/vekstgrupper ikke spesifiseres på soner foretaket disponerer. Statens forhandlingsutvalg går inn for at omlegging av tilskuddsforvaltningen gjennomføres fra og med søknadsomgangen i august 2006.

På grunn av omleggingen er det nødvendig å justere avtalebestemmelsene i pkt. 6.7.5 om grovfôrberegning samt fastsette bestemmelse for fordeling av omsøkt areal, når søknaden omfatter flere soner med differensierte satser. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at de nye bestemmelsene på dette området iverksettes med virkning fra og med søknadsomgangen august 2006.

For augustomgangen 2005 foreslår Statens forhandlingsutvalg at man endrer jordbruksavtalens pkt. 5.1 slik at landbruksmyndighetene står friere til å fastsette driftssenter og dermed har mulighet til å redusere tilskuddet der valg av driftssenter øker tilskuddsutbetalingen betydelig.

Tilskudd til ”restarealer”

Innføringen av digitale markslagskart (DMK) i forbindelse med arealfastsettelse og søknad om produksjonstilskudd har aktualisert en problemstilling knyttet til hvilket areal som skal inngå i tilskuddsgrunnlaget. Problemstillingen gjelder bl.a. ”miljøarealer” som fangdammer, kantsoner mot vassdrag og lignende i forbindelse med jordbruksareal. Slike arealer faller utenfor vekstgruppene som er spesifisert i jordbruksavtalen, hvor det står at «Tilskuddet, inkl. satsen på 200 kroner pr. daa for ”Kulturlandskapstilskudd”, gis bare til areal som faller inn under vekstgruppene definert i kap. 6.7.2.».

I mange tilfeller har slikt areal tidligere vært brukt til å dyrke vekster i vekstgruppene. Når slike arealer blir brukt til å ta vare på miljøet, kan det vurderes om arealet skal inngå i beregningsgrunnlaget for arealtilskudd for kulturlandskapstilskudd. Statens forhandlingsutvalg vil imidlertid vise til at tilskuddet som gis til

areal som faller inn under vekstgruppene, også kan anses å inneholde betaling for å ta vare på miljøet, herunder ”miljøarealer” i ytterkantene eller innenfor areal med vekster i de spesifiserte vekstgruppene.

Statens forhandlingsutvalg vil også peke på at det må forventes en økning av denne type areal knyttet til bruk av større traktorer, treskere og redskap innen jordbruket, som kan medføre at det avsettes mer restareal mot ytterkant av jordbruksarealet og rundt hver teig. Det vil derfor være avgrensingsproblemer ved vurderingen av hvor mye av denne type jordbruksareal som eventuelt kan kategoriseres som tilskuddsberettiget miljøareal.

De overnevnte momenter viser at det er behov for å gjøre en grundigere vurdering av hvordan ”restarealer” bør behandles i tilskuddssammenheng. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at SLF gjennomfører en slik utredning til jordbruksoppgjøret i 2006. Som hovedalternativ bør det vurderes en ordning der støtte til slike arealer kan prioriteres i de regionale miljøprogrammer.

7.12.3 Digitale markslagskart

Avtalepartene har fastsatt at det i en femårsperiode skal avsettes 15 mill. kroner årlig til digital markslagskartlegging (DMK). Dette gjelder perioden 2002-2006. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at det derfor også for 2006 avsettes 15 mill. kroner til DMK over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd.

Det er avgjørende å ha et kartgrunnlag med tilstrekkelig kvalitet. Partene la til grunn at etter utgangen av femårsperioden 2002-2006 skulle det være etablert nytt DMK for alt jordbruksareal.

Erfaringene har vist at det har tatt vesentlig lenger tid å etablere dette kartgrunnlaget (ortofoto) enn først antatt. Erfaringene viser at det kan ta opptil 3 år å få etablert ortofoto fra tidspunkt for at behov meldes inn, planlegging starter, finansieringsgrunnlag sikres, avtaler inngås, flyfotografering skjer og til ferdig kartgrunnlag blir gjort tilgjengelig. Det innebærer behandling og oppretting av markslagsinformasjon, eksempelvis som følge av endringer etter at flyfoto er tatt, oppretting av eiendomsgrenser og eiendomsforhold og oppretting av grunneiendomstabell.

Ved utgangen av 2006 regner NIJOS med at det vil være etablert nytt kartgrunnlag for 9,3 mill daa jordbruksareal, dvs. ca 90 pst. av jordbruksarealet. Det vil være ferdigstilt digitale markslagskart for om lag 6,1 mill daa, tilsvarende 59 pst. av jordbruksarealet.

Kostnadene til DMK over jordbruksavtalen utgjør litt over halvparten av kostnadene til ajourføringen av DMK. Samtidig må det understrekes at DMK kun er ett av grunnkartene som inngår i det endelige digitale kartet (gårdskart mm.). Landbrukssektoren bidro i 2004 med ca. 15 pst. av totalkostnadene til flyfotografering og utarbeiding av kart av samlet bidrag fra de såkalte Geovekst-partene.

Statens forhandlingsutvalg mener at alt jordbruksareal må bli dekket av oppdaterte kart, og at fullføringen av ajourføringen av DMK må gjennomføres over en to års forlengelse av satsningsperioden med en avsetning på 15 mill. kroner pr. år.

7.12.4 Andre forhold vedrørende produksjonstilskudd

Det vises til kap. 6.4 om produksjonstilskudd i Jordbrukets kravdokument. Satsingen på IKT med ny WEB-basert mulighet for søknad om tilskudd bidrar til en mer effektiv tilskuddsforvaltning. Blant annet på dette grunnlag har SLF oppgitt at det kan være mulig å framskynde tidspunktet for utbetaling av tilskuddet med maksimalt to uker. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at SLF arbeider for en raskere utbetaling av omsøkt tilskudd knyttet til søknadsomgangen i august 2005.

I Jordbrukets kravdokument har en videre tatt opp vilkåret for foretak som søker om produksjonstilskudd, om at de må være registrert i Enhetsregisteret allerede på telledato for produksjonstilskuddet. Det vil være mulig å endre praksis på dette området, slik at det blir tilstrekkelig at foretaket er registrert i Enhetsregisteret innen søknadsfristens utløp for tilskuddet. Praktiseringen av forskriftens krav til foretaket om en minste omsetning/registrering som merverdiavgiftspliktig, vil ikke bli endret.

7.13 Velferdsordningene

7.13.1 Samordning administrasjonstilskudd avløserlag og tilskudd til landbruksvikarvirksomhet

Ved jordbruksoppgjøret 2004 var partene enige om å gjennomføre en samordning av ordningene tilskudd til landbruksvikarvirksomhet og administrasjonstilskudd til avløserlag. Avsetningen til administrasjonstilskuddet er blitt gradvis redusert fra 30 mill. kroner i 1999 til 11 mill. kroner for 2005. Avløserlagenes driftskostnader kan dekkes gjennom økt grad av brukerfinansiering. I Jordbrukets krav til forhandlingene i 2003 ble det lagt til grunn en avvikling av denne tilskuddsordningen. Statens forhandlingsutvalg er enig i at administrasjonstilskuddet bør avvikles.

Formålet med landbruksvikartjenesten er å bidra til at kommunene ansetter landbruksvikarer for å bedre husdyr- og planteprodusentenes tilgang på avløsere først og fremst ved akutte krisetjenester. Den daglige ledelsen av landbruksvikarene kan kommunene sette bort til et avløserlag, men kommunen skal ha arbeidsgiveransvaret vedrørende lønn og arbeidsforhold. Avsetningen av midler til ordningen er for 2005 på 13 mill. kroner, i 1999 var avsetningen på 50,5 mill. kroner. I 1999 var det 284 kommuner som hadde landbruksvikarordning, mens det i 2003 var 199 kommuner som hadde dette tilbudet. Tilskuddet utgjorde i 2003 ca 15 % av kostnadene med ordningen. De resterende kostnadene blir dekket av kommunen og brukerne av ordningen.

Statens forhandlingsutvalg vektlegger at primærprodusentene skal ha tilgang på arbeidshjelp ved akutte kriser. For å bidra til at kommunene opprettholder sin landbruksvikartjeneste, bør derfor nåværende tilskuddssats på 52.500 kr pr. landbruksvikar økes. Statens forhandlingsutvalg viser til framlegget om å avvikle administrasjonstilskuddet for avløserlag, og at landbruksvikarordningen styrkes med midler fra denne ordningen. Det foreslås å øke tilskuddssatsen med 50 prosent til 78.750 kroner, som med utgangspunkt i antall landbruksvikarer i 2003 vil kreve en avsetning på 18,5 mill. kroner. Dette innebærer en styrking av ordningen med 5,5 mill. kroner jamført med bevilgningen for 2005.

7.13.2 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Det vises til Jordbrukets kravdokument pkt. 6.5.2. Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble det vedtatt at muligheten for å få utbetalt forskudd skal avvikles. I 2006 vil det derfor bare bli betalt ut sluttoppgjør for 2005. Når det i 2006 kun skal betales ut sluttoppgjør for 2005, blir det mer komplisert å fastsette prognoser for utbetalingen. Utbetalingen kan ikke lenger justeres ved å fastsette en prosentsats i forskudd/ engangsutbetaling som tidligere år. Statens forhandlingsutvalg legger derfor til grunn at man går over til å fastsette foreløpige satser slik at man kan tilpasse forbruket til bevilgningen etter de samme prinsipper som gjelder for produksjonstilskuddene.

7.13.3 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.

Det vises til Jordbrukets kravdokument pkt. 6.5.1. Det framlegges at dokumentasjonen til søker bør bli bedre vedrørende adgangen til å søke om flere delutbetalinger. Videre blir det oppgitt at saksbehandlingen av søknader om tilskudd til avløsning ved sykdom kan ta noe for lang tid. Statens forhandlingsutvalg legger til grunn at SLF vurderer informasjonsmaterialet og at SLF sammen med landbruksforvaltningen gjennomgår rutineene for saksbehandlingen på området. Når det gjelder problemstillingen vedrørende adgangen til samtidig å motta flere tilskudd pr. foretak, legger Statens forhandlingsutvalg til grunn at SLF gjennom rundskriv gir retningslinjer til landbruksmyndighet om muligheten for dette med hjemmel i forskriftens dispensasjonsbestemmelser.

7.13.4 Tidligpensjonsordningen for jordbrukere

Det vises til pkt. 6.5.4 i Jordbrukets kravdokument. Grensen for arbeidsinntekt ved siden av tidligpensjonsordningen uten å bli avkortet på 130 000 kroner foreslås økt til 150 000 kroner. Statens forhandlingsutvalg er enig i dette forslaget.

I pkt. 6.5.4 blir det også foreslått å innføre en valgfri ordning om at totalsummen av tidligpensjon for den yngste personen ved tobrukerpensjon, skal kunne deles på antall år fram til fylte 67 år. Statens forhandlingsutvalg er enig i dette.

7.14 Andre politikkområder

7.14.1 Erstatning for tap i pålagt oppholdsperiode

I fastsettelsen av ny forskrift om erstatning etter offentlige pålegg og restriksjoner i 2004 ble erstatning for tap i en pålagt oppholdsperiode i husdyrproduksjon satt som en engangsutbetaling for tapte produksjonstilskudd i en oppholdsperiode på inntil tre år. Erstatningen beregnes som et engangsbeløp tilsvarende 90 pst. av AK-tilskuddet, tilskudd husdyr og tilskudd til utmarksbeite. I utmåling av erstatningen tas det imidlertid ikke hensyn til at foretak som får pålegg og avbruddserstatning, likevel kan oppnå fullt AK-tilskudd dersom arealet utnyttes i tråd med forskriften, f.eks. gjennom salg av grovfôr eller beiteutleie.

For å unngå dobbel utbetaling av AK-tilskudd, foreslås det at de som får erstatning for tapte produksjonstilskudd, ikke også kan motta AK-tilskudd for det båndlagte arealet i den perioden det er gitt erstatning for. Dette gjennomføres ved at det

aktuelle gårds- og bruksnummer sperres for utbetaling av AK-tilskudd og økologisk arealtilskudd. Dette innebærer videre at tapt økologisk arealtilskudd vil bli inkludert i erstatningsgrunnlaget.

7.14.2 Tilskudd til dyreavl og nedskrivning av veterinære reiser

Midler til tilskudd til avlsorganisasjoner foreslås videreført med samme avsetning for 2006. Under samme avsetning gis det tilskudd til Genbanken for fjørfe (0,5 mill. kroner) og tilskudd til avlslag for bevaringsverdige storferaser (0,25 mill. kroner). Disse midlene er fra 2004 kanalisert gjennom Genressursutvalget. Det foreslås derfor at 0,75 mill. kroner overføres til kap. 1139 post 71 Genressurser, miljø og ressursregistreringer.

Tabell 7.6. Oversikt over underpost 77.11, mill. kroner

Ordning	Vedtatt budsjett 2005	Prognose 2006	Forslag 2006
Tilskudd til utjevn. av seminkostnader storfe	24,2	24,2	24,2
Tilskudd til utjevn. seminkostnader svin	5,8	5,8	5,8
Veterinære reiser, nedskrivning	38,3	40	38,3
Tilskudd til avlsorganisasjoner	13,6	13,6	12,85 ¹
SUM	81,9	83,6	81,15

¹ I tillegg er 0,75 mill. kroner overført til kap. 1139 post 71 Genressurser, miljø og ressursregistreringer.

Prognosene for nedskrivning av veterinære reiser tilsier at en videreføring av gjeldende satser gir et økt behov i 2006 på 2 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg foreslår en videreføring av bevilgningen på 38,3 mill kr, og at det foretas en justering av regelverket for å tilpasse forbruket til bevilgningen.

7.14.3 Fremavl hagebruk, settepoteter og frø

Statens forhandlingsutvalg viser til punkt 10 i sluttprotokollen fra jordbruksforhandlingene 2004, der det heter:

”3. Planteforedling og oppformering: Partene er enige om at SLFs vurderinger og forslag i rapporten ”Fremavl innen hagebruk, settepoteter og frø. Organisering og finansiering. Vurderinger i tilknytning til jordbruksoppkjøret 2004” drøftes nærmere mellom avtalepartene og berørte parter høsten 2004, med sikte på å gjøre endringer med virkning fra 01.01.2005. Endringene gjøres innenfor uendret budsjetttramme. Partene er videre enige om at det overføres 335 000 kroner til vekstkontroll og sykdomstesting på settepotet fra kap. 1150.77.15.2 (tilskudd til sertifisert settepotetavl) til kap. 1115.”

Statens forhandlingsutvalg konstaterer at slike drøftinger foreløpig ikke er gjennomført.

Forhandlingsutvalget viser til at tilskuddsordningen til framavl innen hagebruk har nær sammenheng med organisering og arbeidsdeling innenfor denne virksomheten. Det er Landbruks- og matdepartementets vurdering at endringer i tilskuddsordningen først kan gjennomføres når det er funnet en hensiktsmessig og langsiktig løsning for arbeidsdeling, organisering og eierskap. Dette omfatter også mulige tilskudd til ekstraordinære investeringer til framavlsprosjektet.

Statens forhandlingsutvalg foreslår at de fleste av forslagene i SLFs rapport som gjelder settepotetavl og frøavl blir gjennomført. Følgende endringer foreslås:

Settepotetavl:

- Frakttilskuddsordningen legges om slik at det kan gis et prosentvis tilskudd i forhold til de faktiske fraktkostnadene, med satser på 50% i Sør-Norge og 70% i Nord-Norge. Innsparingen overføres til pristilskudd innenfor ordningen.
- Partilskuddet og tilskuddet til klonavlere avvikles, og midlene overføres til pristilskudd innenfor ordningen.
- Garantiordningen for sertifisert settepotetavl avvikles, og midlene overføres til pristilskudd innenfor ordningen.
- Pristilskuddet til økologisk dyrkede settepoteter overføres til ordningen og øremerkes til økologiske settepoteter. Det overføres 90 000 kroner fra kap. 1150.74.20 til kap. 1150.77.15.2 fra 2006.
- Driftstilskuddet til settepotetdyrkernes landslag (herunder tilskudd til Potetarden) avvikles, og midlene overføres til pristilskudd innenfor ordningen.
- Statens landbruksforvaltning utarbeider ny forskrift for ordningen høsten 2005.

Frøavl:

- Pristilskuddet og arealtilskuddet er forbeholdt bestemte arter etter behov. Listen over arter som omfattes av ordningen gjennomgås av Statens landbruksforvaltning i nær kontakt med bransjen i løpet av 2005.
- Det skal ikke gis ekstra tilskudd til økologisk frøavl.
- Garantiordningen for økologisk setteløk overføres til ordningen med tilskudd til planteavl med mer, og i den forbindelse overføres 20 000 kr fra kap. 1150.74.20 til kap. 1150.77.12 fra 2006.
- Eventuell avvikling av ordningen med revisorattestasjon av oppgaver for overlagret volum vurderes av SLF.
- Det skal ikke gis saneringstilskudd.
- Godkjenningen av innmeldt areal endres til en registrering.
- Statens landbruksforvaltning utarbeider ny forskrift for ordningen høsten 2005.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

Det forhandles om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2006. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov, foreta endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2005. Partene kan også omdisponere tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

8.1.2 Overførte beløp fra 2004 og omdisponering av bevilgninger i 2005

Regnskapet for 2004 viser følgende tall sammenlignet med budsjett for kap. 1150:

Tabell 8.1. Overførte beløp 2004-2005 og disponering. Mill. kroner

Kapittel 1150:

Post	Ordning	Budsjett – forbruk 2004
70	Markedsregulering,	1,236
74	Direkte tilskudd	- 8,954
77	Utviklingstiltak	8,466
78	Velferdsordninger	16,745
Sum overførbare poster		17,492

Det vil bli orientert om overforbruket på post 74 i forklaringene til statsregnskapet, men beløpet overføres ikke. Det betyr at det er 26,446 mill. kroner på kap 1150 som er godkjent overført fra 2004 til 2005. Ved slutten av året 2004 viste prognosene et mulig overforbruk på post 74 (og manglende inndekking på andre poster) slik at enkelte utbetalinger som var planlagt i 2004 (DMK) ble forskjøvet til 2005.

På alle overførbare poster der avtalepartene fastsetter satser pr. enhet som grunnlag for bevilgningsvedtakene, er disse å betrakte som foreløpige. Det vil si at tilskuddsforvalter etter samråd med avtalepartene kan og må justere satsene slik at forbruket ikke overstiger Stortingets bevilgning på posten. På jordbruksavtalen (kapittel 1150) gjelder dette postene 70, 74, 77, og 78.

I forbindelse med fastsettelsen av satser for utbetaling av produksjonstilskudd i februar 2005 ble det i samråd med jordbruket tatt hensyn til utsatte utbetalinger i 2004 samt det ufordelte kuttet på 35 mill. kroner og prognosert forbruk i 2005. Med de gjeldende forutsetninger var satsene vedtatt i jordbruksforhandlingene 2004 høyere enn det var bevilgningsmessig dekning for. Satsene på post 74 ble satt noe ned for å dekke dette. I denne forbindelsen ble det enighet om at 15,870 mill kroner av det overførte beløp kunne disponeres som følger:

Post 74.11: Driftstilskudd melkekyr og ammekyr :	14,000 mill. kroner
Post 77.12: Tilskudd til planteavl:	0,265 mill. kroner
Post 77.15: Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tilt.	1,602 mill. kroner
Sum forhåndsdisponert ledige midler i 2005	15,867
mill. kroner	

Dette betyr isolert sett at 10,579 mill. kroner av overført beløp fra 2004 ikke er disponert.

I ettertid har SLF fått mer informasjon om forbruket av midler hos Fylkesmennene og det er utarbeidet justerte forbruksprognoser for 2005. Disse viser at forbruket med de justerte satsene i 2005 er prognosert til å bli 24,446 mill. kroner lavere enn budsjett 2005. Når det tas hensyn til forhåndsdisponeringen av ledige midler fra 2004, blir det 40,0 mill. kroner ledige midler i 2005 i tillegg til 10,5 mill. kroner udisponert av overførte midler fra 2004.

Statens forhandlingsutvalg har forståelse for jordbrukets krav om en kompensasjon for de tilskuddssatsene som ble satt ned ved utbetalingen i februar på grunnlag av prognoser som nå er endret. Statens forhandlingsutvalg går derfor inn for at det i forbindelse med utbetalingen av produksjonstilskudd i juni 2005 kan foretas en ekstrautbetaling slik at dette samlet gir en økt utbetaling på 40 mill. kroner.

De resterende overførte midler fra 2004 tilsvarende 10,5 mill. kroner foreslår Statens forhandlingsutvalg omdisponert til LUF som en styrking av egenkapitalen.

8.1.3 Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
50.11	Tilskudd til LUF ¹⁾	293,950	130,000	423,950
50.12	Skadefondet for landbruksproduksjon	2,750	10,000	12,750
	Sum	296,700	140,000	436,700

1) I tillegg legges 10,5 mill. kroner av overførte udisponerte beløp fra 2004 til 2005 inn på bevilgningen

8.1.4 Post 70 Markedsregulering (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
	<i>Avsetningstiltak hagebruk</i>	<i>3,900</i>		
	<i>Kollektiv dekn. Oms. avg. hagebruk</i>	<i>10,000</i>		
70.11	Avsetningstiltak	13,900	0,000	13,900
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	183,100	-3,500	179,600
70.13	Eksportrestitusjon	11,000	-3,500	7,500
	Sum	208,000	-7,000	201,000

8.1.5 Post 74 Pristilskudd (mill. kroner)

Under				
post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
	<i>Grunntilskudd melk</i>	<i>41,400</i>	<i>4,000</i>	
	<i>Distriktstilskudd melk</i>	<i>418,500</i>	<i>5,200</i>	
73.13	Pristilskudd melk	459,900	9,200	469,100
	<i>Grunntilskudd kjøtt</i>	<i>105,000</i>		
	<i>Distriktstilskudd kjøtt</i>	<i>511,600</i>		
	<i>Distriktstilskudd fjørfekjøtt</i>	<i>2,000</i>		
73.15	Pristilskudd kjøtt	618,600	0,000	618,600
73.16	Distriktstilskudd egg	5,400		5,400
	<i>Distriktstilskudd potet Nord Norge</i>	<i>2,500</i>		
	<i>DK-tilskudd frukt, bær og grønt</i>	<i>47,500</i>		
	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær			
73.17	og gr.sak.	50,000	0,000	50,000
	<i>Fraktilskudd slakt</i>	<i>64,500</i>	<i>-4,000</i>	
	<i>Fraktilskudd egg</i>	<i>7,000</i>		
	<i>Fraktilskudd korn/kraftfôr</i>	<i>156,800</i>		
73.18	Fraktilskudd	228,300	-4,000	224,300
73.19	Prisnedskrivning korn	433,000	-36,600	396,400
73.20	Tilskudd til matkorn	67,400		
73.21	Tilskudd til nedskrivning av potetsprit	19,000		
	Sum	1953,300	-31,400	1921,900

8.1.6 Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
	<i>Driftstilskudd melk</i>	1011,700	-44,700	
	<i>Driftstilskudd kjøttfeproduksjon</i>	41,400	1,800	
74.11	Driftstilskudd	1053,100	-42,900	1010,200
	<i>Tilskudd til husdyr</i>	1884,665	-66,200	
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>	233,000	3,300	
	<i>Tilskudd bevaringsverdige storferaser</i>	4,000		
74.14	Tilskudd til husdyr	2121,665	-62,900	2058,765
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3033,059	-114,200	2918,859
	<i>Tilskudd til seterdrift melkeproduksjon</i>	16,700	-16,700	
	<i>Tilskudd til brattlendte bruk</i>	21,301	-21,300	
	<i>Tilskudd til dyrking av fôr i fjellet</i>	8,800	-8,800	
	<i>Tilskudd til endra jordarbeiding m.m.</i>	127,100	-127,100	
74.18	Andre arealbaserte tilskudd	173,901	-173,900	0,001
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	56,100	293,900	350,000
	<i>Omlaggingstilskudd økologisk landbruk</i>	42,500		
	<i>Areal og husdyrtilskudd økologisk landbr.</i>	37,200		
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	0,000	79,700
74.21	Ufordelt beløp	-35,000		-35,000
	Sum	6482,525	-100,000	6382,525

8.1.7 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

	<i>Tilskudd til veterinærreiser</i>	38,280		
	<i>Tilskudd til organisasjoner</i>	13,600		
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,860	0,000	81,860
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	7,000		
	<i>Forsøksringene</i>	33,400		
	<i>Forskning</i>	36,000		
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	0,000	69,400
	<i>Tilskudd til pelsdyrførlag</i>	17,800		
	<i>Tilskudd til pelsdyrfôr (refusjon)</i>	5,400		
77.14	Tilskudd til pelsdyrfôr	23,200	0,000	23,200
	<i>Produsentrettet rådgivning potet</i>	2,000		
	<i>Tilskudd til produsentsammenslutninger</i>	0,500		
	<i>Opplysningsvirksomhet frukt, grønt og potet</i>	5,500		
	<i>Utvikling av plantemateriale</i>	8,200		
	<i>Kvalitetstiltak settepotetavl</i>	5,450		
	<i>Handlingsplan plantevernmidler</i>	14,000	-1,000	
77.15	Tilskudd til kvalitets og salgsfremmende tiltak	35,650	-1,000	34,650
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
	Sum	225,110	-1,000	224,110

8.1.8 Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1049,819	22,000	1071,819
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	169,800	-22,000	147,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
	<i>Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet</i>	<i>13,000</i>	<i>5,500</i>	
	<i>Adm. tilskudd til avløserlag</i>	<i>11,000</i>	<i>-11,000</i>	
	<i>Tilskudd landbrukets HMS-tjeneste</i>	<i>15,000</i>		
78.15	Andre velferdstiltak	39,000	-5,500	33,500
78.16	Tidligpensjonsordningen	119,935	5,000	124,935
	Sum	1597,354	-0,500	1596,854

8.1.9 Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2005	Endring	Budsjett 2006
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg			
80	Markedsordningen for korn	145,000		
	Sum	145,000	0,000	145,000

Vedlegg

Jordbruksavtalen, fordeling på priser og tilskudd

Rammeberegning:	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	0,0
- Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
= Nettoeffekt av tilskudd	0,0
Avtalepriser	100,0
Sum avtalepriser og tilskudd	100,0

Avtalepriser

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målpris- endring Kr. pr. l / kg	Total endring mill. kr
Melk , ku og geit	1544,9		0,00	0,0
Storfe	84,1		1,37	115,2
Gris	114,5		-0,10	-11,4
Sau/lam	25,4		0,00	0,0
Egg	51,0		-0,08	-4,1
Fjørfekjøtt	57,0		-0,07	-4,0
Poteter	227,2		0,03	6,8
Grønnsaker		1027,8	1,75%	18,0
Frukt		130,5	1,75%	2,3
Norsk matmel	207,0		-0,11	-22,8
Sum avtalepriser				100,0

Endringer på kap. 1150 og 4150

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2005 mill. kr
50 Fondsavsetninger	140,000	296,700
70 Markedsregulering	-7,000	208,000
73 Pristilskudd	-31,400	2 025,740
74 Direkte tilskudd	-100,100	6 482,285
77 Utviklingstiltak	-1,000	225,110
78 Velferdsordninger	-0,500	1 597,354
SUM KAP. 1150	0,000	10 835,189
KAP. 4150 Post 80	0,000	145,000

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:		Endring	Budsjett 2005
Post	Benevning	mill. kr	mill. kr
50.11	Tilskudd til LUF ¹⁾	130,000	293,950
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	10,000	2,750
50	Fondsavsetninger	140,000	296,700
70.11	Avsetningstiltak	0,000	13,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	-3,500	183,100
70.13	Eksportrestitusjon	-3,500	11,000
70	Markedsregulering, kan overføres	-7,000	208,000
73.11	Tilskudd til norsk ull	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	9,200	459,900
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,000	618,600
73.16	Distriktstilskudd egg	0,000	5,400
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	0,000	51,000
73.18	Frakttilskudd	-4,000	216,300
73.19	Prisnedskrivning korn	-36,600	430,000
73.20	Tilskudd til matkorn ²⁾	0,000	67,440
73.21	Tilskudd til potetsprit	0,000	19,000
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	-31,400	2 025,740
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	-42,900	1 053,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	-63,000	2 121,665
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-114,200	3 032,819
74.18	Andre arealbaserte tilskuddsordninger	-173,900	173,901
74.19	Regionale miljøprogram	293,900	56,100
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	0,000	79,700
74.21	Ufordelt beløp	0,000	-35,000
74	Direkte tilskudd, kan overføres	-100,100	6 482,285
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	0,000	81,860
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	0,000	7,000
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	0,000	69,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	-1,000	35,650
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, kan overføres	-1,000	225,110
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	22,000	1 049,819
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	-22,000	169,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	-5,500	39,000
78.16	Tidligpensjonsordning	5,000	119,935
78	Velferdsordninger, kan overføres	-0,500	1 597,354
SUM KAP. 1150		0,000	10 835,189

1) Pluss 10,5 mill. kroner fra overførte beløp som styrking av egenkapitalen

2) Flyttes fra kap. 1143 post 75

Markedsordningen for korn

	Kvantum	Målpris	Endring	
Prisendringer norsk korn	1.000 tonn	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
Hvete, matkorn	229,6	2,15	-0,11	-25,3
Rug, matkorn	19,3	1,99	-0,09	-1,7
Førkorn	875,7	1,72	-0,05	-43,8
Førhvete, Førrug og Rughvete	96,8		-0,05	-4,8
Såkorn	64,9		-0,05	-3,2
Sum norsk korn	1286,3		-0,06	-78,9
Oljevekster	11,9	4,28	-0,07	-0,8
Sum korn og oljevekster	1298,2		-0,06	-79,7

Kap. 4150 Markedsordningen for korn

Post 80	Kvantum	Sats	Endring	Endring
	1.000 tonn	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
Sildemel	19,2	0,00	0,00	0,0
Soyamel	160,0	0,85	0,00	0,0
Urea	3,6	2,60	0,00	0,0
Førhvete	0,0	0,00	0,00	0,0
Andre fôrstoffer	0,0	0,00	0,00	0,0
Mel av hvitfiskavfall (refusjon)	0,0	0,00	0,00	0,0
Sum kap 4150.80				0,0

Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, kr/kg **-0,02**

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull

	Kvantum	Sats	Sats-	Total
	Mill. kg	Kr / kg	endring	endring
			Kr / kg	mill. kr
Ull	4,931	32,00	0,00	0,0

Post 73.13 Pristilskudd, melk

	Kvantum	Gjeld.	Sats-	Total
	Mill. l.	sats	endring	endring
		Kr / l	Kr / l	mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	20,0	2,100	0,200	4,0
Distriktstilskudd				
Sone A og 0	182,3	0,00	0,00	0,0
Sone B	322,8	0,08	0,00	0,0
Sone C	245,2	0,23	0,00	0,0
Sone D	522,4	0,32	0,01	5,2
Sone E	117,1	0,42	0,00	0,0
Sone F	52,7	0,55	0,00	0,0
Sone G	59,6	0,80	0,00	0,0
Sone H	4,0	1,01	0,00	0,0
Sone I	11,9	1,59	0,00	0,0
Sone J	11,7	1,68	0,00	0,0
Hjemmeprodusert ost/smør				0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 529,7		0,00	5,2
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				9,2

Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
Grunntilskudd, kjøtt				
Sau	24,2	3,81	0,00	0,0
Geit	0,2	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	24,4			0,0
Distriktstilskudd, kjøtt				
Sone 1	22,0	0,00	0,00	0,0
Sone 2	58,4	4,05	0,00	0,0
Sone 3	19,9	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,6	10,50	0,00	0,0
Sone 5	0,9	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	3,3	12,50	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,6	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	5,7	0,54	0,00	0,0
Gris, sone 4 og 5	5,4	5,40	0,00	0,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	12,3	0,20	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	136,1			0,0
Sum pristilskudd kjøtt				0,0

Post 73.16 Distriktstilskudd egg		Gjeld.	Sats-	Total
	Kvantum	sats	endring	endring
	Mill. kg	Kr / kg	Kr / kg	mill. kr
Vestl., Tr.l.	9,8	0,40	0,00	0,0
Nord Norge	1,5	1,00	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd egg				0,0

Post 73.18 Fraktilskudd		Endring
		Mill. kr
Innfrakt korn		0,0
Mellomfrakt korn		0,0
Stedsfrakt korn		0,0
Fraktilskudd slakt		-4,0
Fraktilskudd egg		0,0
Sum		-4,0

Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn		Sats	Endring	Endring
	Kvantum	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
	1.000 tonn			
Prisnedskrivning norsk korn	1221,4	0,338	-0,03	-36,6
Prisnedskrivning norsk oljefrø	11,9	1,55	0,00	0,0
Prisnedskrivning norske føreter		0,7	0,00	0,0
Sum				-36,6

Post 73.20 Tilskudd til matkorn		Sats	Endring	Endring
	Kvantum	Kr / kg	Kr / kg	Mill. kr
	1.000 tonn			
Tilskudd matkorn	370,6	0,182	0,00	0,0

Post 74. 11 Driftstilskudd, melk og ammeku		Antall	Sats	Sats- endring	Nye satser	Endring
		kr/bruk/dyr	kr/bruk/dyr		kr/bruk/dyr	mill. kr
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	580	57 700	-1 000	56 700	-0,6
	Antall dyr:	1	11 540	-200	11 340	0,0
Kumelk rest Sør-Norge	Antall bruk:	12 569	52 800	-1 000	51 800	-12,6
	Antall dyr:	406	10 560	-200	10 360	-0,1
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1 621	58 600	-1 000	57 600	-1,6
	Antall dyr:	45	11 720	-200	11 520	0,0
Geitemelk	Antall bruk:	525	58 600	-1 000	57 600	-0,5
	Antall dyr:	322	2 170	-37	2 133	0,0
<i><u>Samdrifter kumelk</u></i>						
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	960	139 800	-16 000	123 800	-15,4
	Antall medlemmer: 3	183	186 700	-24 000	162 700	-4,4
	Flere enn 3 medl.			-24 000	-24 000	0,0
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	67	151 500	-16 000	135 500	-1,1
	Antall medlemmer: 3	7	204 400	-24 000	180 400	-0,2
	Flere enn 3 medl.			-24 000	180 400	0,0
<i><u>Samdrifter geitemelk</u></i>						
	Antall medlemmer: 2	2	151 500	-16 000	135 500	0,0
	Antall medlemmer: 3	1	204 400	-24 000	180 400	0,0
<i><u>Ammekyr</u></i>						
6-39 kyr	Antall bruk	3 922				
6-39 kyr	Antall dyr	35 068	1 125	75	1 200	2,6
40-60 kyr	Antall bruk	76	45 000	-45 000	0	-3,4
40-60 kyr	Antall dyr	3 460	0	1 200	1 200	4,2
60 og flere kyr	Antall bruk	8	45 000	27 000	72 000	0,2
Justert bevilgningsbehov, endrede satser						-10,0
Sum driftstilskudd, melk og ammeku		21 219				-42,9

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
<u>Mjølkeku og ammeku</u>	1	16	225 456	2 990	-80	2 910	-18,0
(bruk med melkeprod)	17	25	35 925	1 614	0	1 614	0,0
	26	50	14 857	426	0	426	0,0
Sum			276 238				-18,0
<u>Storfe</u>	1	250	611 172	787	-57	730	-34,8
<u>Mjølkegeit</u>	1	125	44 532	1008	-108	900	-4,8
	126	250	784	520	0	520	0,0
Sum			45 316				-4,8
<u>Ammekyr, spesialisert</u>	1	16	35 819	2 990	-80	2 910	-2,9
(utenf. Melkebruk)	17	25	4 673	1 614	0	1 614	0,0
	26	50	3 132	426	0	426	0,0
Sum			43 624				-2,9
<u>Sau over 1 år pr 1.jan og ammegeiter</u>	1	75	678 523	570	0	570	0,0
	76	200	92 202	113	0	113	0,0
	201	300	3 489	0	0	0	0,0
<u>Utegangersau (alle)</u>	1	300	7 200	0	100	100	0,7
Sum			781 414				0,7
<u>Lammeslakt</u>	kval. O og bedre		898 698	122	8	130	7,2
	kval. O- og P+		131 083	59	1	60	0,1
	Kval P og P-		74 508	0	0	0	0,0
	Kjeslakt over 3,5 kg		7 569	59		59	0,0
Sum			1 111 858				7,3
<u>Avlsgris Sør-Norge</u>	1	25	36 404	594	-34	560	-1,2
<u>Avlsgris Nord-Norge</u>	1	25	2 479	881	-34	847	-0,1
<u>Avlsgris 26-70</u>	26	70	19 654	594	-34	560	-0,7
<u>Avlsgris 71 105</u>	71	105	2 017	0	560	560	1,1
Sum			60 552				-0,9
<u>Slaktegris</u>	1	1400	1 380 358	28	-2	26	-2,8
	1401	2100	41 597	0	26	26	1,1
Sum			1 421 955				-1,7
<u>Verpehøner Sør-Norge</u>	1	1 000	885 217	12	-2	10	-1,8
<u>Verpehøner Nord-Norge</u>	1	1 000	42 011	26	-2	24	-0,1
<u>Verpehøner, landet</u>	1001	5 000	1 886 639	12	-2	10	-3,8
<u>Verpehøner, landet</u>	5001	7 500	378 759	0	10	10	3,8
Sum			3 192 625				-1,9
<u>Unghester < 3 år</u>			5 941	990	10	1 000	0,1
<u>Hest</u>	1	40		0	0	0	0,0
<u>Utmarksbeite:</u>	Kyr, storfe, hest		229 170	250	0	250	0,0
	Sau, lam, geit		2 130 478	84	0	84	0,0
Sum			2 359 648				0,0
Beløpsavgrensning, utenom utmarksbeite				200 000	0		0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-5,0
Innsparing omstillingsprogram melkegeit							0,0
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.			52 698	5 500	0	5 500	0,0
Sum produksjonstilskudd, husdyr			5 609 884				-63,0

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd					
	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal	9 681 326	192	-2	190	-19,4
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.	52 698	5 500	0	5 500	0,0
Arealtilskudd, grovfôr	6 078 051				-122,1
Arealtilskudd, korn	3 359 175				50,1
Arealtilskudd, potet	140 901				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker	54 069				2,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	49 130				-0,1
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser inkl 15 mill. kroner til DMK i 2006					-25,0
Sum, AK-tilskudd	9 681 326				-114,2

Post. 74.18 Andre arealbaserte tilskuddsordninger					
	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Tilskudd til fôr i fjellet					-8,8
Tilskudd til brattlendte bruk		210	-210	0	-21,3
Seterdrift (pr. bruk)		13 000	-13000	0	-16,7
Endret jordarbeiding					-127,1
Sum					-173,9

Arealtilskudd, grovfôr						
	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr	
Sone 1	0 - 200 dekar	272 862	75	-25	50	-6,8
	over 200 dekar	56 880	50	0	50	0,0
	Sum	329 741				-6,8
Sone 2	0 - 200 dekar	247 363	0	0	0	0,0
	over 200 dekar	68 003	0	0	0	0,0
	Sum	315 366				0,0
Sone 3	0 - 200 dekar	435 029	99	-25	74	-10,9
	over 200 dekar	85 399	50	0	50	0,0
	Sum	520 427				-10,9
Sone 4	0 - 200 dekar	418 046	99	-25	74	-10,5
	over 200 dekar	95 193	50	0	50	0,0
	Sum	513 240				-10,5
Sone 5	0 - 200 dekar	3 076 690	191	-25	166	-76,9
	over 200 dekar	434 697	50	0	50	0,0
	Sum	3 511 386				-76,9
Sone 6	0 - 200 dekar	589 769	226	-25	201	-14,7
	over 200 dekar	173 491	50	0	50	0,0
	Sum	763 260				-14,7
Sone 7	0 - 200 dekar	92 878	256	-25	231	-2,3
	over 200 dekar	31 753	50	0	50	0,0
	Sum	124 631				-2,3
Sum grovfôr alle soner		6 078 051				-122,1

Arealtilskudd, korn					
	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	1 428 598	78	18	96	25,7
Sone 2	42 741	130	14	144	0,6
Sone 3	1 243 123	130	14	144	17,4
Sone 4	426 483	220	10	230	4,3
Sone 5	213 113	220	10	230	2,1
Sone 6	4 496	220	10	230	0,0
Sone 7	621	220	10	230	0,0
Sum korn, alle soner	3 359 175		15		50,1

Arealtilskudd, potet			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1			35 972	50		50	0,0
Sone 2			9 443	50		50	0,0
Sone 3			57 504	50		50	0,0
Sone 4			15 031	50		50	0,0
Sone 5			15 956	50		50	0,0
Sone 6			6 367	900		900	0,0
Sone 7			628	900		900	0,0
Sum poteter, alle soner			140 901				0,0

Arealtilskudd, grønnsaker			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	10 537	400		400	0,0
	31 - 60	dekar	5 746	0	200	200	1,1
	over 60	dekar	12 259	0		0	0,0
	Sum			28 542			
Sone 2	0 - 30	dekar	2 836	400		400	0,0
	31 - 60	dekar	1 072	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	2 903	0		0	0,0
	Sum			6 811			
Sone 3	0 - 30	dekar	3 622	400		400	0,0
	31 - 60	dekar	1 317	0	200	200	0,3
	over 60	dekar	3 859	0		0	0,0
	Sum			8 798			
Sone 4	0 - 30	dekar	3 122	400		400	0,0
	31 - 60	dekar	973	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	865	0		0	0,0
	Sum			4 960			
Sone 5	0 - 30	dekar	2 983	400		400	0,0
	31 - 60	dekar	893	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	590	0		0	0,0
	Sum			4 466			
Sone 6	0 - 30	dekar	629	1 500		1500	0,0
	31 - 60	dekar	39	0	200	200	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			668			
Sone 7	0 - 30	dekar	8	1 500		1500	0,0
	31 - 60	dekar	0	0	200	200	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			8			
Sum grønnsaker, alle soner			54 069				2,0

Arealtilskudd, frukt og bær			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	7 928	500	-100	400	-0,8
	31 - 40	dekar	3 292	0	400	400	1,3
	over 40	dekar	3 986	0		0	0,0
	Sum			15 206			
Sone 2	0 - 30	dekar	591	500	-100	400	-0,1
	31 - 40	dekar	152	0	400	400	0,1
	over 40	dekar	64	0		0	0,0
	Sum			807			
Sone 3	0 - 30	dekar	4 883	500	-100	400	-0,5
	31 - 40	dekar	1 660	0	400	400	0,7
	over 40	dekar	1 918	0		0	0,0
	Sum			8 461			
Sone 4	0 - 30	dekar	1 103	500	-100	400	-0,1
	31 - 40	dekar	304	0	400	400	0,1
	over 40	dekar	351	0		0	0,0
	Sum			1 758			
Sone 5	0 - 30	dekar	18 589	500	-100	400	-1,9
	31 - 40	dekar	3 103	0	400	400	1,2
	over 40	dekar	664	0		0	0,0
	Sum			22 356			
Sone 6	0 - 30	dekar	516	1 100	-100	1000	-0,1
	31 - 40	dekar	0	0	1000	1000	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			516			
Sone 7	0 - 30	dekar	26	1 100	-100	1000	0,0
	31 - 40	dekar	0	0	1000	1000	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum			26			
Sum frukt og bær, alle soner			49 130				-0,1